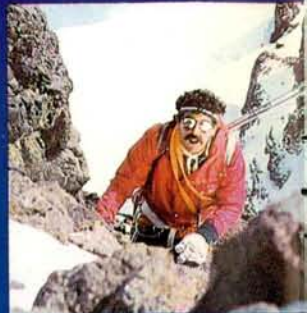

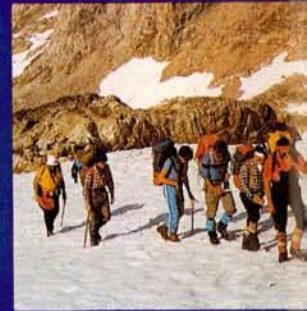
MUNTANYA
756 **1988**

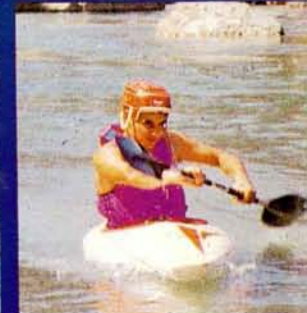
ESQUÍ FUERA DE PISTA
RANDONNEES
TODO TERRENO 4 x 4
ESQUÍ DE TRAVESÍA

CAÑONES, SIERRA
DE GUARA
MARCHA ECUESTRE
ESQUÍ DE PASEO
PARAPENTE

PINTURA
PIRAGÜISMO
ACTIVIDADES DE
BASE FIJA
ACTIVIDADES BAJO
DEMANDA

CON LA COLABORACIÓN DE:

DIPUTACION
GENERAL
DE ARAGON
Departamento de Industria,
Comercio y Turismo

DIPUTACION DE HUESCA

Vive la magia de Huesca

PIRINEOS SIN FRONTERAS

P.º Independencia, 24-26, planta 2.ª - oficina 9

"PONCHO" MUNTANYA LLEUGER

CONFECCIONADOR MAJORISTA 0056-B

REF. 61869

EXCURSIONISME

CAÇA

CICLISME

PESCA

COMPOSICIÓ P.V.C. 100 %

MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU, S.A.
BARCELONA

GERMANS MAILLO

**Especialitat en
records i cartells**

Estem preparats per a reproduir qualsevol motiu excursionista per a premi o record de les activitats a muntanya.

Fonts - Masies
Muntanyes - Refugis
Catedrals - Esglésies
Figures - Decoració

No tingueu cap mena de recança, veniu o telefoneu a:

C/. BATET, 7, SOT., 3.ª — TELÈFON 358 16 82
08032 BARCELONA

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

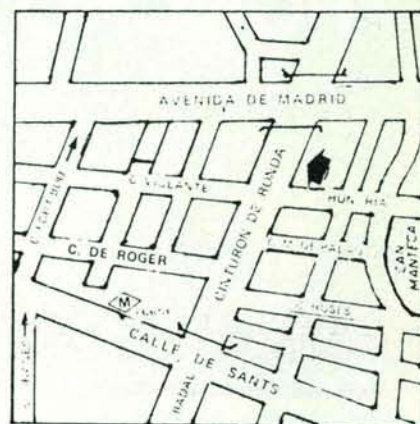
LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

6.^a
QUINZENA
DE
L'ESCALADA
DEL 15 AL 30
DE
MAIG

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID

OFERTES DEL 15 AL 30 DE MAIG

PEDRA-NEU

CONJUNT BOULDER

SABATILLA BOULDER

i

10.000 ptas.

CORDA (9 x 45)

CONJUNT D'ESCALADA

PEU DE GAT (1.^a Marca P. Catalans)

i

12.200 ptas.

CORDA (9 x 45)

COMPLEMENT

10 CINTES EXPRES

i

11.900 ptas.

20 MOSQUETONS

SUPER OFERTA: PREUS

DE GAT TECNICA AMB
SOLA GOMA CUITA:

N.ºs 35-36-37-38-39-43-44-45

A 3.500,- ptas.

CANVIEM LES SOLES DE:

BOTES

PEUS DE GAT

SABATILLES DE CÓRRER, etc.

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA

ESQUÍS DE FONS

GRAMPONS I PIOLETS

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028

TEL. (93) 330 27 74

PEDRA-NEU

PEDRA-NEU

edelweiss

✓ INTER SPORT

PROMOCIONEM LA MUNTANYA

*Aquesta és la
Teva!*

MUNTANYA

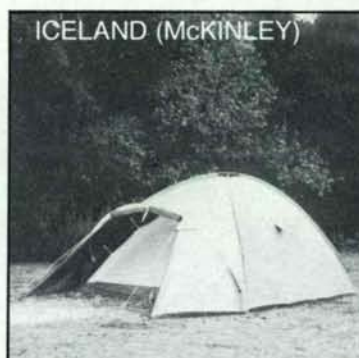
FUNDA BIVAC NEW TEX 100 x 100	3.999,- ptes.
PIOLET CHARLET VANOISE	5.275,- ptes.
SAC PLOMISSOL DOBLE (NEW TEX)	19.890,- ptes.
BOTA BOREAL TREKING IMPERMEABLE GORE TEX	7.924,- ptes.
MÀRFEGA AÏLLANT GRAVADA	741,- ptes.
FLASSADA SALVAMENT SUPERVIVÈNCIA (FRED-CALOR)	576,- ptes.
COBERTS + OBRIDOR LLAUNES	140,- ptes.
BOTA MUNTANYA PLÀSTIC KASTINGER	13.743,- ptes.
CRAMPONS SALEWA 12 PUNTES	8.641,- ptes.
FRONTAL PELTZ	2.829,- ptes.
CANTIMPLORA ALUMINI RODONA	792,- ptes.

ESCALADA

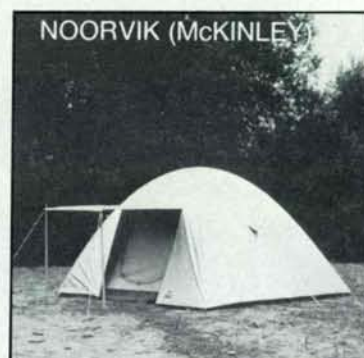
CORDA ROCA (UIAA) 45 M. 9 MM.	7.998,- ptes.
CINTURÓ PELTZ ADRENALINE	9.386,- ptes.
PEUS DE GAT BOREAL «NEW FIRE CLASSIC»	6.130,- ptes.
BROCS VARIS	99,- ptes.

ESQUÍ

EQUIP FONS: ESQUÍS + FIXACIONS + BOTES + BASTONS	13.300,- ptes.
EQUIP ALPÍ (ESQUÍS + FIXACIONS + BOTES + BASTONS)	23.990,- ptes.
ULLERES	490,- ptes.

17.950,- ptes.

14.900,- ptes.

edelweiss

✓ INTER SPORT

Gran Vía, 527 (xamfrà Urgell)
Tel. 254 83 00-08011 BARCELONA

ESPORTS D'AHIR

CALENDARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-1988

Fotografies esportives de primers de segle
procedents de l'Arxiu Fotogràfic del C.E.C.

Format 30 × 33 cm. i 13 làmines

Preu V.P.: 800 ptes.

Preu especial per als socis: 600 ptes.

El trobareu al nostre local social i a llibreries

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona
Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,

Jordi Canals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,

Josep Casanovas, Emili Civis,

Manuel Mateu, Jordi Mullor,

Lluís Puntis, Joan Sabadell,

Josep M.ª Sala, Alfons Valls,

Publicitat:

Centre Excursionista de Catalunya

Paradís, 10

Tel. 315 23 11

08002 Barcelona

Subscripció:

2.500 pessetes l'any (+ IVA) (sis exemplars).

Estranger: 3.900 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 480 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits:
a la Redacció de la revista.)

Fotocomposició:

Fotocomposició Catalana, S.A.

Consell de Cent, 500

Fotomecànica

Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3.er, 3.^a

Impremta:

Gràfiques Encina

Secretari Coloma, 129

Dipòsit legal: B. 545/58

ISSN: 0212-2111

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

ANY CXII N.º 756 VOL. 92 ABRIL 1988

SUMARI

Editorial	50
Islàndia un país de contrastos <i>Rafael Battestini</i>	51
Jocs Olímpics d'Hivern: de Garmisch-Partenkirchen a Calgary <i>Lluís Dupre i Cuyàs</i>	54
Pica d'Estats, des de Boavi <i>Josep de Tera i Camins</i>	62
Ogof Ffynnon Ddu (Gal·les del Sud, Regne Unit) <i>Jordi Lloret i Prieto</i>	67
Eiger, cara nord hivernal <i>Àlex Alom i Poveda</i>	69
Relats de la vida quotidiana. Colomina: paradís desconegut <i>Joan Olivé, Joan Cabau, Anna Masip, Enric Lucas</i>	71
Màgic Ocshapalca <i>Joan Jover</i>	75
Bolets (7): Clitocybe Infundibuliformis <i>Francesc Xavier Gregori</i>	77
Tinc dos rappels <i>Antoni Castel</i>	78
El Congost d'Ovarra i la serra de Cis <i>Camil José i Guiu</i>	79
Crònica	87
Vies d'escalada	89
Espeleologia	91
Bibliografia	92
Cartografia	95
Poesia	95
Semblances	96
D'ací d'allà	96

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència, el número de què han estat trets i el nom de l'autor. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

Portada: Pla de Boavi
(Foto: J. de Tera)

Comitè Olímpic de Catalunya: Una fita assolible

El nomenament de Barcelona com a ciutat organitzadora i seu dels Jocs Olímpics del 1992 obre unes perspectives extraordinàries per a la projecció de Catalunya. Disminuïdes, tanmateix, si els esportistes catalans no hi poguessin participar amb nom propi.

Aquesta inquietud ha mogut un nucli de persones a associar-se, amb el fi d'aconseguir la constitució d'un Comitè Olímpic de Catalunya (C.O. de C.). L'Associació per a la Delegació Olímpica de Catalunya (ADOC) és la que canalitza esforços, inquietuds i entusiasmes per tal d'assolir aquest objectiu tan desitjable.

En tota la seva història, el C.E.C. ha mantingut una actitud capdavantera en la projecció exterior de la pròpia entitat, i també en la de Catalunya.

És per això que el Centre sintonitza plenament amb aquesta proposta, i ha ofert la seva col·laboració per ajudar aquesta important tasca que porta a terme l'ADOC.

La pregunta que sorgeix immediatament és: «Això, és possible?». Hi ha unes condicions que ens permeten ser optimistes. Aquestes, en paraules dels assessors jurídics de l'ADOC, són:

- En primer lloc, la legislació desenvolupada per la Generalitat, d'acord amb la Constitució i en virtut de les competències exclusives en matèria d'esport que ens dona l'Estatut d'Autonomia, ha creat el marc jurídic necessari per entrar a formar part del moviment olímpic per la porta gran.
- En segon lloc, Catalunya amb una història, una llengua, una cultura, uns límits territorials ben definits, conjuntament amb la profunda tradició democràtica del nostre país i la llarga trajectòria més que centenària de l'esport català, són elements que, conjugats amb els principis i reglaments de la Carta Olímpica, fan que Catalunya pugui ésser considerada i reconeguda com a País Esportiu.

Des del punt de vista de les condicions imposades per la Carta Olímpica, es poden fer les següents consideracions:

- *El fet de no ser Catalunya un Estat i de no tenir sobirania política plena no és cap element que pugui impedir el reconeixement d'un Comitè Olímpic de Catalunya. La Carta Olímpica ho explica molt clarament a la regla núm. 9: «Els Jocs Olímpics són competicions entre individus i equips esportius i no entre països...» També la regla núm. 67 diu: «Els JJ.OO. no són competicions entre nacions i les classificacions per països no tenen cap valor...»*
- *La regla núm. 3 dels principis fonamentals de la Carta Olímpica diu: «Cap discriminació no és admesa respecte d'un país o d'una persona per raons racials, religioses o polítiques».*

Finalmente, cal dir que les federacions esportives catalanes són els únics organismes que poden fer els passos necessaris per a constituir el C.O. de C. i que el procediment a seguir és:

- *Un mínim de cinc federacions, de les quals tres han de figurar en el programa olímpic, s'han d'afiliar a les respectives federacions internacionals; un cop hi són afiliades, ja es pot constituir el Comitè Olímpic de Catalunya, i només cal proposar-ne el reconeixement a l'Assemblea del Comitè Olímpic Internacional i ser votat favorablement per majoria simple.*

Esperem que aquesta exposició de motius ens serveixi a tots per a fonamentar el propi convenciment de la viabilitat del C.O. de C., un convenciment que sens dubte és necessari per a difondre amb eficàcia l'anhel que els esportistes catalans participin amb nom propi als Jocs Olímpics del futur i, doncs (per què no?), als de Barcelona 92.

Islàndia, un país de contrastos

Rafael Battestini

Islàndia, la «terra del gel» dels llegendaris vikings, és una illa molt interessant, ubicada a l'Atlàntic septentrional, a mig camí d'Amèrica. La seva situació geogràfica en determina gairebé totes les característiques.

Islàndia ha sorgit dels fenòmens volcànics secundaris al xoc entre les plataformes continentals americana i europea. La gran falla corresponent ha determinat l'efusió dels magmes basàltics, amb uns relleus joves i anàrquics, caracteritzats per cons volcànics relativament poc elevats, ja que no superen els 2.500 metres, i extensos camps de lava, com el de l'Askja, que té 3.000 km², en el qual es varen entrenar els astronautes del projecte Apol·lo abans d'anar a la Lluna. Els volcans més famosos d'Islàndia són l'Hekla, per les seves erupcions, i el Sneffels, que és el de l'inici del *Viatge al centre de la Terra*, de Jules Verne.

El vulcanisme islandès és molt actiu, i encara determina l'aparició d'illes (com la de fa uns deu anys al grup de Surtsey), els terratrèmols, les erupcions i l'interessant fenomen dels guèisers (del nom islandès, adoptat per tots els idiomes), així com un elevat gradient geotèrmic que permet la presència de fonts d'aigües termals, la calefacció de nuclis de població i el funcionament de centrals geotèrmiques, com la del Krafla.

La situació geogràfica, a un centenar de quilòmetres del cercle Polar Àrtic i a ple Atlàntic, determina un clima subpolar marítim, atenuat pel *Gulf Stream*, el «corrent del golf», que manté a més de 5°C les aigües de l'oceà i fa habitables les zones costaneres.

El paisatge islandès és típic i alhora variat. El vulcanisme ha modelat una

Els «Geysers» contrasten i coexisteixen amb els gels.
(Foto: A.M.ª Farràs i R. Battestini).

base dura i anàrquica amb cons, camps de cendra i de lava, agulles i coves. Els gels, amb les grans glaceres encara existents (com la del Vatnajökull, que té 5.000 km²) han anat excavant les àmplies valls glacials, en forma d'«U», que aboquen als llacs o bé a majestuosos fiords. Amb la fusió dels gels, l'estiu, o pel calor propi de l'activitat volcànica i les pluges, es formen rius curts però molt potents, que cauen en impressionants cascades, mentre van excavant un relleu fluvial amb valls en «V». Els vents molt intensos arriben a erosionar les roques basàltiques.

El clima, fred i humit, amb vents glaçats que actuen sobre un sòl jove i dur (però fèrtil per la seva riquesa mineral), determina una vegetació magra, limitada a líquens sobre les laves més recents: una tundra de vegades esplendorosa durant els llargs dies d'estiu i adormida sota els gels durant les nits hivernals. A terra, només pot explotar-s'hi herba i, per tant, la vegetació fa pas a la cria de bestiar: ovelles, vaques i uns cavalls petits, però tremendament resistents. El mar, atemperat i alimentat pel *Gulf Stream*, és molt ric de tota mena de peixos, dels quals sobresurt el bacallà.

La situació geogràfica al nord de l'Atlàntic ha determinat la població i la història d'Islàndia, habitada de primer per monjos-eremites irlandesos i, després, pels vikings, en la seva expansió cap a l'oest. El poble islandès és nòrdic i mariner, escandinau amb empelts d'escocès i d'irlandès, a causa dels esclaus capturats pels vikings. Es tracta d'una gent físicament forta, psíquicament endurida i que estimen la llibertat.

Els monjos irlandesos foren massa ascètics per deixar una descendència; tampoc no en deixà Gardar Svarfasón, un pirata suec que, el 860, s'establí al nord, a Hússavik, durant uns anys. Fou el danès Ingólfur Arnarsón qui, el 870, s'instal·là a Reykjavik, la «badia dels vapors», i hi establí la població estable i definitiva que descobriria Groenlàndia, la «terra verda», amb Erick el Roig, el 985, i Vinland (ja al continent americà), amb el fill d'aquest, el fabulós Leif Erickson, l'any 1000.

Ja el 930, Islàndia tingué el primer Parlament democràtic d'Europa, l'*Althingi*, format per «homes lliures» que es reunien regularment a Thingvellir, al nord-est de Reykjavik. Homes ferotges com la seva terra, els primers islandesos es donaren unes lleis molt dures, que proscribien els delinqüents cap als deserts gelats de l'interior. Tanmateix, el seu alt sentit de la dignitat humana els portà a ser els primers a abolir la pena de mort, ja el 1929, i «fins i tot en temps de guerra».

La situació geogràfica, atlàntica i septentrional d'Islàndia també n'ha determinat la història. Aïllada del continent, Islàndia fou dominada per Dinamarca, per Suècia i, novament, per Dinamarca, fins a la segona guerra mundial. La seva gran importància estratègica va fer que els anglesos de primer, i els americans després, la transformessin en una base que, el 1941 i en ple conflicte bèl·lic, es va independitzar de Dinamarca, ocupada pels nazis. Els 1944 s'hi proclamà la República en una Islàndia lliure.

La població islandesa es limita a 240.000 habitants, irregularment distribuïts en 102.000 quilòmetres quadrats. El centre de l'illa és un gèlid desert; la perifèrie, atemperada per la proximitat del mar, és molt desigualment poblada per grangers distribuïts en extensos i dispersos poblats, o per pescadors agrupats a petites ciutats portuàries; Reykjavik, amb 100.000 habitants, és una ciutat moderna i activa, que representa una excepció a la regla. Ha crescut a l'entorn de la petita ciutat descrita per Jules Verne: encara hi retrobem els dos carrers inicials i la llacuna, ara totalment urbanitzada i propera a l'aeroport.

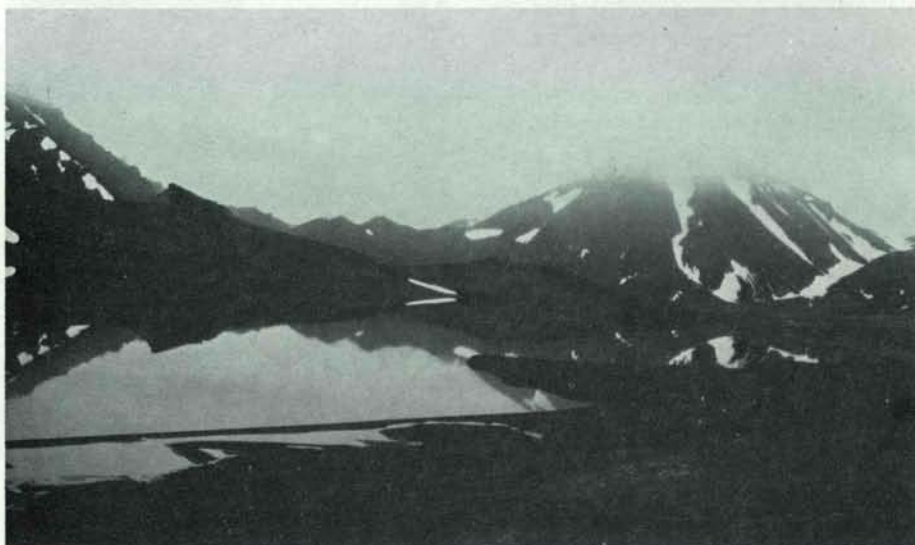
Els islandesos tenen una llengua pròpia, que s'ha diferenciat del danès i ha transformat les llegendes (o «*saga*») dels vikings en una rica literatura, que es veié premiada amb el Nobel atorgat, el 1955, al poeta Haldor Kiljan Lazness. L'escultura, amb noms com Einar Jónsson i Sigur Svegunson, és un art molt apreciat a Islàndia i reconegut arreu del món.

L'habitatge ha variat: de les miserables *hússa* (granges semienterrades, amb teulada de torba i herba) ha passat a les actuals cases, amb grans finestrals i escalfades amb les aigües termals.

També ha variat el paisatge: els camps de lava es veuen travessats per pistes laboriosament traçades i recoberts per torba que hi permet el creixement d'herba de prat, destinada al bestiar (800.000 ovelles i 200.000 vaques) que aporta al país carn, llana, llet i derivats d'excel·lent qualitat.

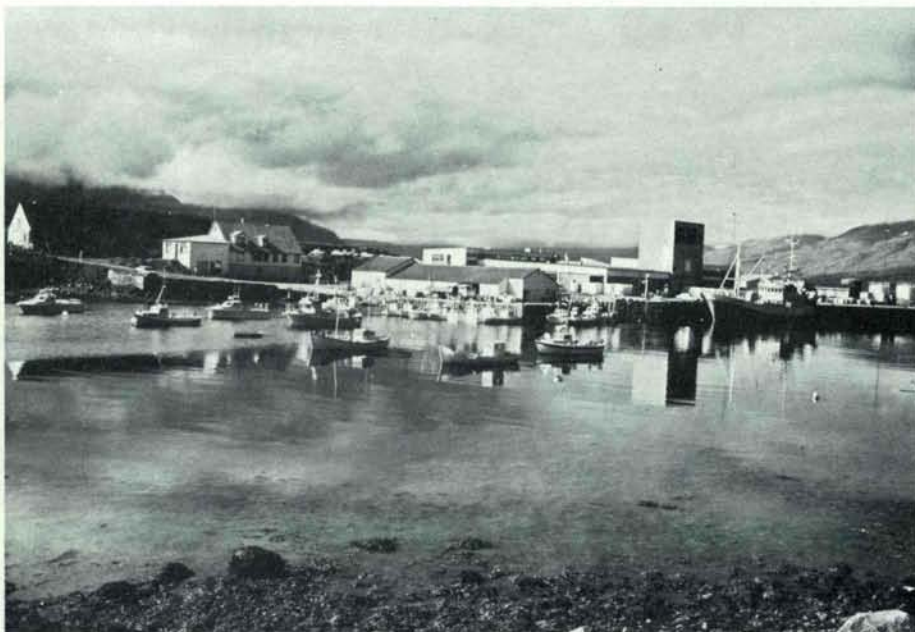
El bestiar és un dels recursos econòmics d'Islàndia. La hidatidiosi (una terrible plaga que afecta animals i persones) és originària d'Islàndia, i hi va arribar a afectar al 20 % de la població i la totalitat del bestiar; però, des de 1857, amb el metge Jón Finssen i el veterinari Harold Krabbe, es va poder anar eradicant aquesta parasitosis, fins al punt que Islàndia va ser el primer país sense aquesta plaga, ja el segle passat (el 1892).

El gran recurs econòmic islandès és la pesca, per la riquesa de les aigües, cobejades des de fa segles per les

A dalt.
Hi ha tumultuoses cascades...
(Foto: A.M.ª Farràs i R. Battestini).

... que acompanyen llacs d'aigües
plàcides.
(Foto: A.M.ª Farràs i R. Battestini).

A les costes els ports de pesca són actius i atractius.

(Foto: A.M.ª Farràs i R. Battestini).

Encara retrovem alguna «husa», granja semienterrada, com les que J. Verne descriu a «Viatge al Centre de la Terra».

(Foto: A.M.ª Farràs i R. Battestini).

flotes pesqueres forànies. Aquesta cobejança va obligar a ampliar els límits de les aigües territorials fins a 50 milles, el 1972, i fins a 200 milles, el 1975, cosa que originà el conflicte conegut com «la guerra del bacallà».

Les aigües termals han permès d'instal·lar uns grans hivernacles, on cultiven flors i fruites tropicals, en una curiositat que pot tenir un futur molt prometedori.

La política islandesa és molt interessant.

A l'interior, des de sempre hi ha hagut una orientació de centre-esquerra,

dirigida pels social-demòcrates, que han propiciat un cooperativisme particularment fructífer a la indústria pesquera. Curiosament, els grangers islandesos formen un partit progressista que ha dinamitzat la política interior. I les feministes hi tenen un gran paper; però, de moment, són a l'oposició, junt als conservadors. No hi ha cap partit ecologista ja que, com a bons escandinaus, els islandesos estan ben conscienciats per a la defensa del seu entorn. Així ho demostrà la unanimitat amb què bloquejaren un projecte forani que hauria convertit la Gulfoss, una

magnífica cascada, en una de les més potents centrals hidroelèctriques del món.

A l'exterior, Islàndia és pacifista, malgrat pertànyer a la OTAN que hi té una base aèria, a l'oest, a Keflavik, i un gran estació de radar, al sud-est. Si bé és el més occidental dels països europeus, fou el primer a reconèixer la Xina de Mao i ha seguit una política d'amistat que va afavorir la «cimera de Reykjavik» entre Gorbtxov i Reagan (per cent, es reuniren en una «casa d'elfs», o sigui, de bruixes). El pacifisme islandès no va impedir que fessin front a l'escuadra britànica, durant la «guerra del bacallà», amb una corbata que, de fet, estava equipada per al rescat i no pas per al combat.

Els islandesos són molt treballadors, i han convertit una illa miserable en un país pròsper, amb un nivell de vida envejable, de tipus escandinau (o sigui, sense grans diferències econòmiques i amb una sòlida base cultural). Ho han aconseguit potenciant la pesca, millorant la ramaderia i aprofitant els seus recursos hidroelèctrics per crear una model·lica indústria de l'alumini.

Sanitàriament, a més d'haver eradicat la ràbia i la hidatidosi, Islàndia té una baixa mortalitat (infantil i global) i una àmplia esperança de vida. També és el país amb més baix consum d'alcohol *per capita*, encara que una part de la joventut, per motius contra-culturals, és força addicta a un cert «etilisme de cap de setmana».

Per a qui la visita per primer cop, Islàndia és un país de contrastos: un Estat escandinau republicà (una República que té per moneda la «corona»), amb una Presidenta en un govern on les feministes són a l'oposició, i uns pacifistes que pertanyen a l'OTAN. Al costat dels deserts de l'interior, Reykjavik sembla un formiguer. I la gent, seriosa com tots els nòrdics, té una cordialitat meridional i ha aconseguit un elevat nivell de vida en un país inicialment molt pobre. Tanmateix, els màxims contrastos són els naturals, amb un paisatge on coexisteixen els relleus volcànic, glaciari, fluvial i eòlic, amb planures ermes junt a prats verds, amb cons volcànics tocant a glaceres i amb muntanyes que es precipiten al mar: un conjunt on hi ha plàcids llacs junt a tumultuoses cascades.

Islàndia és l'Estat de dret europeu més jove i es regeix per la democràcia de més tradició de tot el món. Estem avesats a països del «tercer món» que assoleixen la independència política i continuen negant als ciutadans els drets més bàsics. Islàndia ha seguit un camí invers: de primer, va assegurar la dignitat humana dels seus ciutadans i, mil anys després, va assolir la seva pròpia dignitat nacional com a Estat de dret.

Jocs Olímpics d'Hivern: de Garmisch- Partenkirchen a Calgary

Lluís Dupré i Cuyàs *

Ens trobem en un any olímpic, amb motiu de la celebració a Seul dels Jocs d'Estiu i a Calgary dels d'Hivern, dedicats aquests darrers als esports de neu i de gel.

D'aquí a quatre anys, la cita serà a la nostra ciutat, que fou elegida per a la organització dels Jocs Olímpics de 1992, agermanada a la vila francesa d'Albertville, a la qual foren confiats els d'hivern.

Submergits en l'ambient olímpic, hem cregut oportú de fer un repàs a l'actuació dels nostres esquiadors, des de la primera intervenció (el 1936) en els JJ.OO. d'Hivern a Garmisch-Partenkirchen, fins a la darrera d'enguany a la ciutat canadenca de Calgary. En la competició olímpica han pres part els qui es consideraren, en el seu moment, els més aptes i millor preparats, i s'ha enregistrat una lenta

progrèssió en llurs actuacions, enmig d'alts i baixos, que culminaren en la medalla d'or conquerida a Sapporo, el 1972, per Francisco Fernández Ochoa, guanyador de la prova d'eslàlom especial masculí (més afortunat que la seva germana Blanca, que ara, a Calgary, ha vist com s'esfumaven les seves aspiracions a medalles, i que ha saldat la seva actuació amb un cinquè lloc en eslàlom especial, cosa que considerem molt meritòria.

Una Setmana Internacional d'Esports d'Hivern, celebrada l'any 1924 a

Chamonix, es convertí després, per decisió del Comitè Olímpic Internacional en els primers JJ.OO. d'Hivern.

Rera Chamonix, seguien Santi-Moritz (1928), Lake Placid (1932), i Garmisch-Partenkirchen (1936), on començà la intervenció dels catalans i espanyols en la competició olímpica.

1936 - GARMISCH-PARTENKIRCHEN

Després de molts dubtes, el Comitè Olímpic Espanyol, es decidí a inscriure un petit grup d'esquiadors als Jocs Olímpics d'Hivern, que se celebraren, l'any 1936, a Alemanya. Els organitzadors triaren com a escenari del magne esdeveniment les viles bavareses de Garmisch i Partenkirchen, al peu del Zugspitze.

L'Alemanya nazi establí un espectacular muntatge d'aquells IV Jocs Olímpics d'Hivern, en els quals s'introduïren per primera vegada les disciplines alpines de l'esquí, en les que no foren admesos a participar els professors i monitors suïssos i austríacs, degut a una estricta norma aplicada contra els professionalisme.

L'equip de l'Estat espanyol estigué format pels castellans Tomàs Velasco i Enrique Millán, l'asturià Jesús Suárez i el català Oriol Canals, un minyó del nostre Centre que, malauradament, morí el 1937, al front d'Astúries, durant la nostra guerra «incivil». Un altre corredor català havia de figurar a l'equip, Ernest Mullor, però aquest fou substituït indegudament per l'Enrique Millán, a qui Mullor havia batut en els campionats d'Espanya.

Sols es prengué part en la cursa de fons, en la qual els millors resultats foren aconseguits per Tomàs Velasco, classificat en el lloc 62^è, Jesús Suárez en el 63^è i Oriol Canals en el 65^è, d'un total de 118 participants. Enric Millán no acabà la cursa i abandonà.

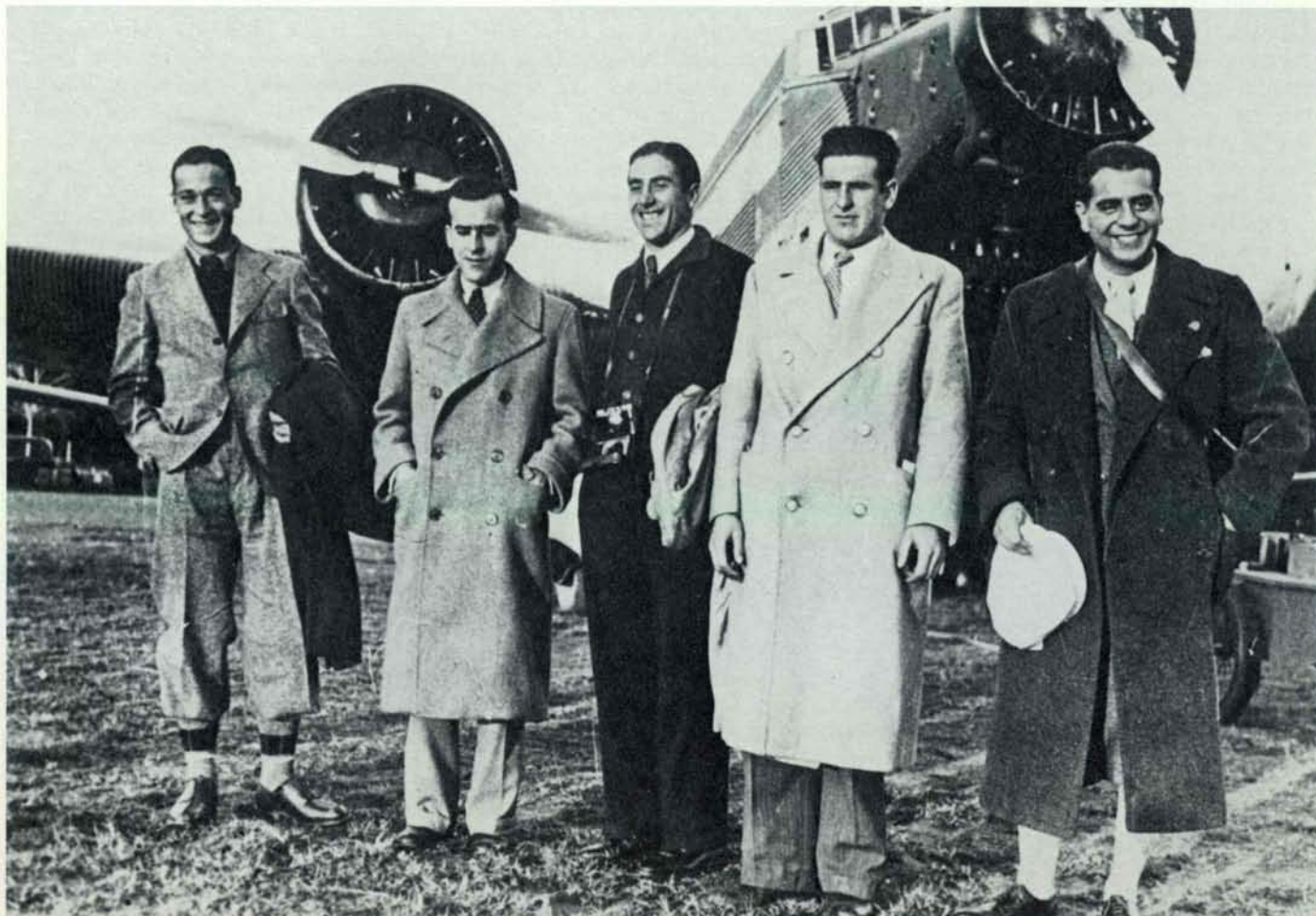
També s'apuntaren a la selecció dues dames, l'actuació de les quals no fou gens galdosa: Margot Moles, que acabà en els darrers lloc del descens i que fou eliminada en els eslàloms, i Ernestina Baonza de Herreros que es lesionà en el descens i abandonà en l'eslàlom.

1948 - SAINT-MORITZ

Degut a la guerra mundial, calgué esperat dotze anys per a reempendre, a Saint-Moritz, els Jocs Olímpics d'Hivern. L'esquí de competició havia evolucionat molt, i a la bella població de l'Engadina es produí un reviscolament impressionant en el pla internacional, que també afectà el nostre país, on s'havien format noves generacions

* Autor, junt amb Margarida Carmona i Romeu, del llibre *Esports de neu a Catalunya (1908-1983)*, emotiva història de l'evolució de l'esquí entre nosaltres, editada pel Centre arran del LXXV Aniversari de la Secció d'Esports de Muntanya.

d'esquiadors, que arribaven a la competició havent assimilat les noves tècniques, però que estaven poc foguejats en el camp internacional, com ho evidenciaren els resultats.

Sis esquiadors foren seleccionats per a les proves alpines: tres afiliats a la Federació Catalana d'Esquí (Tomàs de Morawitz, Joan Poll Puig i Josep Maria Vilà) i tres més de la Federació Centre (José Arias, Ramón Blanco i Fernando Armiñán). Per considerar que no es disposava de corredors prou preparats per participar en les competicions nòrdiques, no se n'hi envià cap.

Els resultats, foren els següents:

Descens Eslàlom Combinada

José Arias	86 ^è	45 ^è	55 ^è
Tomàs Morawitz	89 ^è	51 ^è	59 ^è
Josep M. Vilà	100 ^è		
Fernando Armiñán	102 ^è		
Joan Poll Puig		45 ^è	
Ramón Blanco		65 ^è	

José Arias i Joan Poll Puig, quedaren empatats en el 45^è lloc de l'eslàlom especial. En general, s'aconseguien millors resultats que en el descens, prova en la qual el gran triomfador fou el francès Henri Oreiller, dexeble aventatjat de la tècnica d'Émile Allais.

L'equip espanyol als JJ.OO. d'hivern de 1936 a Garmisch-Partenkirchen. Josep Oriol Canals, Enrique Millán, Jesús Suarez, Tomás Velasco i Joan García (delegat). (Foto: arxiu LI. Dupré).

1952 - OSLO

El nostre consoci Alfons Segalàs, com a cap de concursos de la Federación Española de Esquí, fou el seleccionador de l'equip que prengué part en els Jocs d'Hivern celebrats a Oslo, format pels andorrans Francesc Viladomat i Lluís Molné (aleshores amb llicència de la Federació Catalana), el castellà Luis Arias i el català Joan Poll Puig (que tornava de nou a l'equip olímpic), i els aranesos Rafael Mombiedro i Andreu Ribera (que malauradament no hi pogueren participar per haver-se lesionat durant les proves de preparació).

Els millors resultats els obtingué Francesc Viladomat, classificat en el lloc 37^è del descens, a 13''26 centèsimes del guanyador de la cursa, el llegendari italià Zeno Colo i en el 40^è de l'eslàlom gegant, a 26 segons del temps del suec Stein Eriksen, vencedor de la prova i primer escandinau que assolí

una medalla d'or olímpica en una competició d'equí alpi.

Les classificacions dels altres concursants foren les següents: en el descens, Luis Arias fou 53^è, i Poll Puig 54^è; en l'eslàlom gegant, darrera el 40^è lloc de Viladomat, arribaren Arias en el 57^è, Poll Puig en el 60^è i Molné, en el 62^è.

En l'eslàlom especial, tots ells quedaren eliminats, en no classificar-se entre els trenta primers de la primera mànega. A títol comparatiu, deixarem constància que el temps enregistrat a la primera mànega del guanyador de la prova, l'austríac Othmar Schneider, fou de 59,5 segons, i els dels nostres esquiadors, els següents: Arias, 1'10,4''; Poll Puig, 1'12,1''; Viladomat, 1'18,9'' i Molné, 1'26,5''.

A Oslo, Viladomat, millorà ostensiblement els resultats que s'havien obtingut a Saint-Moritz, quatre anys abans.

1956 - CORTINA D'AMPEZZO

A Cortina d'Ampezzo, Espanya participà en les curses de bobsleigh, a iniciativa del marquès de Portago, qui, formant parella amb el seu cosí Vicente Sartorius a bord d'un trineu de dues places, acabaren en quart lloc, després de les mànegues classificatòries. Amb

un «bob» de quatre places, Portago, Sartorius, Luis Muñoz i González Taboada, es classificaren en el novè lloc.

La Federación Española de Esquí es proposà seleccionar, per acudir a Cortina d'Ampezzo, cinc esquiadors alpins, altres cinc de les disciplines nòrdiques, i tres participants femenines. Per a tots ells es preparà un pla molt complet que no començà a desenvolupar-se fins dos mesos abans de la competició.

El retard en la preparació de l'equip (que quedà reduït a quatre esquiadors) i la forma en què es produí la selecció, motivà la dimissió d'Alfons Segalàs, l'actuació del qual, com a director de l'equip a Oslo, quedà reflectida en el millorament de les actuacions dels nostres corredors. Exceptuat Jaume Talens, qui substituï a Joan Poll Puig, els altres tres (Luis Arias, Francesc Viladomat i Lluís Molné) foren els mateixos que quatre anys abans havien estat seleccionats per als Jocs d'Oslo.

El millor resultat fou el de Luis Arias en l'eslàlom especial, en el qual es classificà en el lloc 31^è, a 58.01" del temps del guanyador de la prova, l'austríac Toni Sailer, primer esquiador que, en uns Jocs Olímpics d'Hivern, conqueria les tres medalles d'or en les competicions d'esquí alpí. El jove Jaume Talens acabà en el lloc 52^è, Lluís Molné, en el 56^è, i Francesc Viladomat hi quedà desqualificat.

En l'eslàlom gegant, el resultat d'Arias ja no fou tant bo; passà a ocupar el 53^è lloc de la classificació, i el seguiren Viladomat en el 68^è i Talens en el 83^è.

En el descens, en el qual Arias no prengué part per haver sofert un atac d'apendicitis el dia abans de la cursa, solament es classificaren els dos andorrans, un immediatament darrera l'altre: en el 36^è lloc, Viladomat (a 1'9,9" del temps emprat per el vencedor, l'austríac Toni Sailer) i Molné en el 37^è.

La gran figura de Cortina d'Ampezzo, fou precisament Toni Sailer, el jove esquiador austríac que, dos anys abans, havia triomfat en el Concurs Internacional de Núria, i que realitzà la proesa de guanyar las tres medalles d'or de les disciplines alpines.

1960 - SQUAW VALLEY

A Squaw Valley, a l'Estat nord-americà de Califòrnia, i quatre anys més tard, se celebraren els Jocs Olímpics d'Hivern. Hi tornaren a ser seleccionats l'andorrà Lluís Molné i el castellà Luis Arias, i s'incorporaren a l'equip, com a nous elements, el castellà Luis Sánchez, l'asturià Manuel García Morán i el català Felip Rigat (si bé aquest darrer per una lesió al turmell, i Molné per haver-se fracturat

una cama, hi quedaren inèdits).

Com a única participant femenina hi fou escollida Marián Navarro, una simpàtica noia madrilenya, que tenia el privilegi de no caure mai. La seva actuació resultà ser la millor de tot l'equip. En el descens, es classificà en el 24^è lloc, a 12,1" de la vencedora de la cursa, l'alemanya Heidi Biebl. A l'eslàlom especial, quedà a 23^è lloc; en el gegant fou menys afortunada, hi aconseguí un 39^è lloc, però hi fou desqualificada.

Dels homes, el millor resultat de tots fou el de Luis Arias, classificat en el 24^è lloc de l'eslàlom especial, a 31.6" (un marge massa ampli, en relació al temps del guanyador, l'austríac Ernst Heinterseer). Arias, acabà en el 42^è lloc de l'eslàlom gegant, i el 51^è del descens, cursa en la qual sobresortí l'asturià García Morán, que hi quedà en el 42^è lloc, a 21.6" del francès Jean Vuarnet, qui fou el guanyador d'aquesta prova.

García Morán completà la seva bona actuació en classificar-se 34^è de l'eslàlom especial i 47^è del gegant. Els resultats dels altres components de la selecció foren els següents: Luis Sánchez, 44^è en descens i 45^è en eslàlom gegant. Lluís Molné i Felip Rigat, lesionats en els entrenaments, no hi participaren.

1964 - INSBROCK

La capital del Tirol austríac acollí els Jocs de 1964, i oferí com a escenari les muntanyes que envolten la ciutat d'Innsbruck, amb la Nordketten com a teló de fons.

L'equip espanyol, que limità la seva actuació a les disciplines alpines, estava format pels catalans Joan Garriga, Xavier Massana, Francesc Prat, Jordi Martínez i l'andorrà Lluís Viu. Una nova generació d'esquiadors prenia el relleu als seus antecessors.

La millor actuació fou la de Lluís Viu, 32^è a l'eslàlom gegant, entre la vuitantena de participants que acabaren la prova i a 14.12" del temps del guanyador, el francès François Bonlieu. En el descens, Viu tingué una altra bona actuació, i acabà en el lloc 35^è, a 12.19" del guanyador de la cursa, l'austríac Egon Zimmermann. En aquesta prova, Joan Garriga quedà en 41^è lloc, i Xavier Massana, en el 43^è. Entre ambdós catalans, el francès Jean Claude Killy (que es proclamaria triple campió olímpic a Grenoble, quatre anys més tard) es classificà 42^è.

A l'eslàlom gegant, Garriga féu el temps 38^è i Francesc Prat, el 58^è. Després de les proves eliminatòries prèvies, Massana fou l'únic que aconseguí participar en la final de

l'eslàlom especial, en passar a ocupar el 37^è lloc, a 24.54" de Josef Stiegler, l'austríac guanyador de la prova (en la qual, entre altres, quedaren fora de concurs en la primera mànega, Killy i Bonlieu). Luis Sánchez, que acabà el 26^è, no pogué participar en la final per un lloc.

Els Garriga, Massana i Prat, ja no els veierem prendre part en cap altra olimpíada d'hivern. És el mal del nostre jovent: no es pot dedicar plenament a l'esquí de competició. Els estudis i la necessitat de guanyar-se la vida i forjar-se un futur els limita la pràctica d'un esport per al qual semblen dotats, però en el qual no s'hi podran perfeccionar perquè els mancarà el temps per a poder-s'hi dedicar.

1968 - GRENOBLE

El general De Gaulle presidí els Jocs de Grenoble, qualificats com «Els Jocs de la Grandeur», als quals França hi donà un relleu extraordinari (considerat excessiu pel president del Comité Olímpic Internacional, Avery Brundage, preocupat per salvar la puresa de l'amateurisme i esverat per la preponderància de la publicitat).

A Grenoble debutà Francisco Fernández Ochoa, un minyó de setze anys, que hi formà equip amb Aurelio García, Luciano del Cacho i els catalans Antoni Campañá, Carles Adserà i Jordi Rodríguez.

La participació més nombrosa correspongué als inscrits a les curses de bobsleigh i trineus, els quals entre tots sumaren una dotzena, disposats a seguir els solcs marcats dotze anys abans, a Cortina d'Ampezzo, pel malaguanyat marquès de Portago.

Entre els esquiadors, el millor resultat l'aconseguí Fernández Ochoa a l'eslàlom especial, amb el 23^è lloc, a 8.40" del temps del francès Jean Claude Killy. Tant en el descens com en l'eslàlom gegant, Fernández Ochoa quedà classificat al 38^è lloc; però, sens dubte, el resultat més valuós fou el tretzè en la combinada alpina: esperançador debut per a qui, quatre anys després guanyaria a Sapporo, la primera i única medalla d'or de l'esquí espanyol, i primera medalla individual en la història dels JJ.OO.

A la cursa de descens, Aurelio García es mostrà com el més ràpid de tots els seus companys, i hi ocupà el 32^è lloc, amb una diferència de 6.99" sobre el temps de Killy, que en fou del vencedor. Al descens, també hi participaren Luciano del Cacho, que acabà el 39^è, i Antoni Campañá, en el 52^è, que tingué la desgràcia de caure. A l'eslàlom especial, a més de Fernández Ochoa, hi intervingué Carles

Adserà que hi assolí el 27e lloc.

A l'eslàlom gegant, com ja queda dit, Fernández Ochoa, fou el millor classificat, al 38e lloc, seguit per Aurelio García, al 42e, Antoni Campañá al 44e i Jordi Rodríguez al 59e.

La gran figura dels Jocs de Grenoble fou el francès Jean-Claude Killy, qui hi conquerí les tres medalles d'or de l'esquí alpí, imitant així la gesta de Toni Sailer a Cortina d'Ampezzo, si bé el triomf de Killy quedà enterbolit per la desqualificació de l'austriac Karl Schranz, qui millorà el temps del francès a la segona mànega, en la qual després el jurat digué que l'austriac havia deixat de passar per dues portes. (Puc assegurar que, a Chamrousse, lloc on es marcà la pista de l'eslàlom, hi havia molta boira i era molt difícil filar-hi

massa prim. La desqualificació de Schranz permeté que Killy s'adjudiqués la tercera medalla d'or, que ompli de satisfacció tots els francesos.

Les curses de bobs sofriren diverses interrupcions, pel mal estat de la pista, en la qual el gel no aconseguia el grau tèrmic adient. En trineus de dues places, l'ocupat per Josep Maria Palomo i Pérez de Vega es classificà a 13e, i el d'Eugeni Baturone i Maximilià Jones, al 17e.

En els bobs de quatre places, el de l'equip Baturone, Jones, Josep Clot i el malaurat Víctor Palomo, quedà en el penúltim lloc i el de «Nestor» Alonso, Guillem Rosal, Antoni Marín i Pérez de Vega, volcà en la penúltima corba i arrossegà els ocupants, que havien quedat sota el vehicle. Afortunadament, no els passà res de greu.

fou l'única participant femenina, i també l'única de l'equip que participà en el descens, en el qual no prengueren part els seus companys masculins Francisco Fernández Ochoa i Aurelio García, que es reservaren per als dos eslàloms (i per por de prendre-hi moral, en versió dels federatius).

Conxita Puig, molt condicionada per la responsabilitat que li planava al damunt, i amb clares possibilitats de fer un bon paper (d'acord amb la seva excel·lent puntuació F.I.S.), no aconseguí de mantenir el seu nivell. Al descens, se sentí decepcionada per haver quedat en el lloc 29e, amb temps superior en 5 segons, al seu propi en el «non-stop». Entrà lenta en el darrer viratge, i no aprofità el *Schuss* per prendre més velocitat. A mitja cursa, la guanyadora Therese Nadig sols li portava un avantatge de 2 segons, però al final del recorregut foren quasi 6.

A l'eslàlom gegant Conxita Puig portava el dorsal 6, entre les 15 esquiadores de primera sèrie, en les que figuraven les austríaques Wiltrud Drexel, Anne Marie Proell i Mònica Kaserer, l'alemanya Rosi Mittermaier, i la suïssa Marie Therese Nadig. L'esquiadora catalana féu un temps de 1'33.46" que, momentàniament, la situava en el cinquè lloc; però deixà de passar per una porta i quedà desqualificada.

En els pendants del mont Teine, sobre una neu humida degut a la influència de la proximitat del mar, que provocà moltes eliminacions per la seva poca consistència, s'hi disputà l'eslàlom especial femení: la darrera oportunitat de Conxita Puig de fer un bon paper.

Les ben fonamentades esperances de l'esquiadora catalana, que figurava entre les millors de la primera sèrie, quedaren esvaïdes i fou eliminada, en sofrir una

Símbols olímpics de Grenoble 1968.

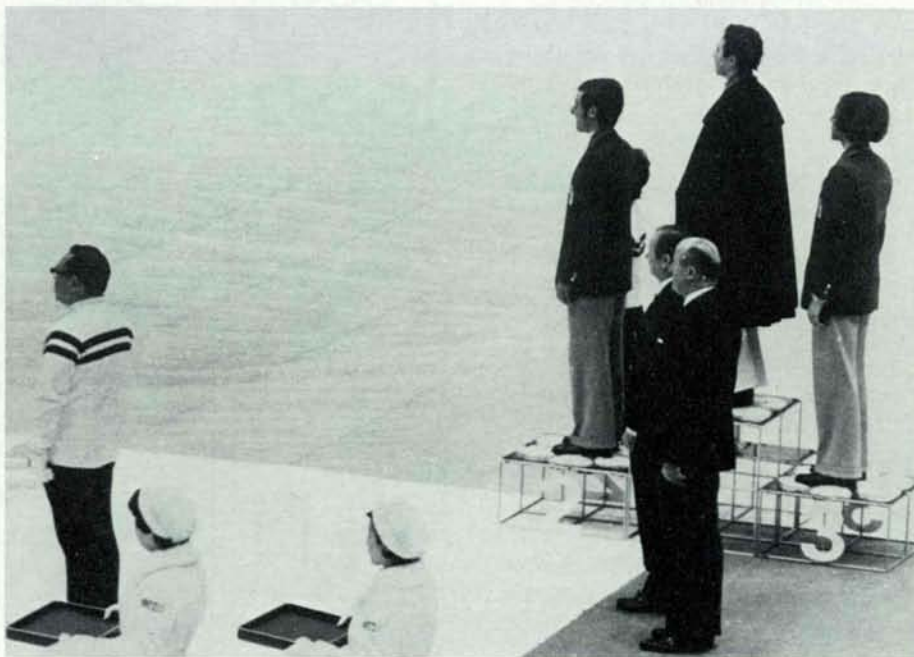
1972 - SAPPORO

Al llunyà Japó, a la ciutat de Sapporo, de l'illa d'Hokaido, es produí el més inesperat i sensacional èxit de l'esquí espanyol: la conquesta d'una medalla d'or olímpica per Francisco Fernández Ochoa, que hi guanyà l'eslàlom especial.

Per raons de pressupost, la participació quedà limitada a tres esquiadors (nombre inferior al de federatius, per justificar una assignació de vint-i-tres milions de pessetes).

L'esquiadora catalana Conxita Puig hi

Sapporo 1972. Paco Fernández Ochoa, al podi dels vencedors. (Foto: A. Campañá).

caiguda així que començà la prova. Ella mateixa m'explicà: «En ple viratge, he comès un error: carregar el pes sobre l'esquí interior; aquest ha relliscat sobre la neu, i he caigut».

Tampoc no fou massa galdosa la participació dels seus companys masculins en l'eslàlom gegant. Fernández Ochoa es deixà una porta i fou desqualificat, mentre Aurelio García acabà en el 25^è lloc, però també fou penalitzat.

El darrer dia de la competició (diumenge, 13 de febrer de 1972), s'obriren les portes de la glòria per a Francisco Fernández Ochoa, vencedor de l'eslàlom especial. A Sapporo, davant la sorpresa general, pujà a l'esglaó més alt del podi, aclamat per la multitud que l'aplaudí fervorosament i se'l carregà a coll i be, com si fos un torero, influenciada per la capa i el barret cordovès amb què desfilà a la cerimònia d'obertura.

COM S'HI CONQUERÍ LA MEDALLA D'OR

El primer a prendre la sortida, de la primera mànega de l'eslàlom especial, fou el suís Zwilling a qui li enregistraren un temps de 57.30".

A continuació, entrà a la pista Fernández Ochoa, qui portava el dorsal 2, i salvà les 71 portes del traçat amb habilitat i sense perdre el ritme. Quedà assenyalat al marcador electrònic el temps de 55.36" (el millor del primer descens).

A continuació sortiren l'italià Roland Thoeni, el polonès Bachleda, el francès Duvillard, el nord-americà Tyller Palmer, els alemanys Hagn, Neurether i Rieger.

Joan Antoni Samaranch i Paco Fernández Ochoa, lluint la medalla d'or de Sapporo. (Foto: arxiu J.M. Figueras).

El francès Jean Noel Augert hi feu un temps inquietant de 55.77". El seguiren el suís Bruggman i l'italià Gustau Thoeni, el rival més perillós de l'espanyol, amb un temps de 56.69'. Un altre italià, Schmalzl, i finalment el francès Alain Penz, que fou desqualificat.

Havia acabat la primera mànega, i en

el primer lloc hi havia el temps de Fernández Ochoa.

Invertit a la segona mànega l'ordre de sortida, com es norma, correspongué a Fernández Ochoa de fer-ho en el penúltim lloc dels esquiadors de primera sèrie. Això no deixava de ser-li un avantatge, ja que, abans de prendre ell la sortida conexia el temps aconseguit pels seus contrincants.

El primer en sortir fou el francès Alain

Símbols olímpics de Sapporo 1972.

Els nostre representants a Innsbruck 1976:

Juan Manuel Fernández Ochoa, Pere Gil, Jorge García Oliver, Josep M. Figueras, Ricardo Fernández Ochoa, Jaume Ros i Jean Pierre Châtelar (entrenador) (Foto: A. Pi).

Penz, qui caigué; el seguí l'italià Schmalzl, que totalitzà en les dues mànegues 1'50.83" (i començà el sofriment); en canvi Bruggman ja no fou inquietant; però Gustau Thoeni es mostrà amenaçador amb el seu temps total de 1'50.28"; també es mostrà perillós Augert amb els seus 1'50.51". L'alemany Hagn quedà eliminat; Roland Thoeni, el cosí de Gustau, proporcionà un altre ensurt, amb un temps d'1'50.30".

Arribà el torn de Fernández Ochoa. Serà i tranquil, afrontà la seva gran oportunitat. Abans de prendre la sortida, ja sabia quins eren els contrincants a qui calia vèncer. Una rera l'altra, anà driblant les portes. A l'últim terç del recorregut, es desequilibrà i corregué el risc de sortir de la pista; però, en un esforç suprem i balancejant els braços, es redreçà i recuperà la posició correcta. El seu temps fou de 53.91". Gustau Thoeni li havia pres un avantatge de 32 centèsimes en aquesta mànega, però el temps total de l'espanyol (1'49.27") li proporcionava la victòria i la preuada medalla d'or, que li fou lliurada personalment per Joan Antoni Samaranch, aleshores membre del Comitè Executiu del Comitè Olímpic Internacional. L'altre espanyol, Aurelio García, amb dues excel·lents mànegues de 57.61" i 55.51", es classificà en el dotzè lloc de l'eslàlom especial.

1976 - INSBROCK

Per segona vegada, els Jocs Olímpics d'Hivern se celebraren a Innsbruck. Els austríacs demostraren la seva competència per fer-se càrrec de l'esdeveniment, fent prevaler, per damunt de tota mena d'interessos, l'ideal que inspira l'esperit olímpic.

L'actuació espanyola hi quedà limitada a l'esquí alpí, a càrrec de tres dels germans Fernández Ochoa: Francisco, Juan Manuel i Ricardo, completat el trio familiar per Jorge García Oliver i pels catalans Jaume Ros i Pere Gil. No s'hi seleccionà cap participant femenina.

A Innsbruck, els nostres federatius es decidiren a inscriure els esquiadors a la cursa de descens, trencant la proverbial prudència, que aconsellava no arriscar-los en aquesta espectacular prova, per por que s'hi fessin mal.

En conjunt, la millor actuació correspongué a Francisco Fernández Ochoa, classificat a novè lloc de l'eslàlom especial, prova que guanyà l'italià Piero Gros, que li prengué un avantatge de 5.6". A l'eslàlom gegant, quedà a 24^è, i en el descens, a 35^è. Aquests resultats el situaren a sisè lloc de la combinada alpina.

El seu germà, Juan Manuel, fou el més ben classificat a l'eslàlom gegant, en el qual ocupà el setzè lloc, a 7.80" del suís Heini Hemmi el guanyador de la prova). Al descens, Juan Manuel acabà el 36^è, un lloc darrera el seu germà gran Francisco. El català Jaume Ros, es classificà a 36^è en el gegant, i a 41^è en el descens, prova en què García Oliver el seguí en el 42^è lloc.

Una veterana esquiadora alemanya, Rossi Mittermaier, estigué a punt de conquerir les tres medalles d'or de l'esquí alpí (amb que hauria imitat Toni Sailer i Jean Claude Killy). Guanyadora de les de l'eslàlom especial i del descens, se li escapà la tercera, la de l'eslàlom gegant) per 12 centèsimes de segon, temps amb què l'avantatjà, Kathy Kreiner, una canadencsa desconeguda.

1980 - LAKE PLACID

Lake Placid, als Estats Units de Nord-amèrica, fou l'escenari dels Jocs de 1980, en els quals la representació espanyola fou una mica més nombrosa.

L'equip d'esquí alpí fou format per Francisco Fernández Ochoa, Jorge Pérez Villanueva i Jorge García Oliver, amb les seves companyes femenines Blanca Fernández Ochoa i Ana María Rodríguez. Per a les curses de fons, foren designats Emiliano Morlans i Josep Giró. També hi participà una patinadora sobre glaç: Glòria Mas.

L'actuació més destacada anà a càrrec de l'aragonès Pérez Villanueva (14^è a l'eslàlom gegant, en la que Francisco Fernández Ochoa acabà el 22^è i García Oliver el 23^è). Fernández Ochoa que participà en les tres proves, quedà el 22^è a l'eslàlom especial i el 27^è al descens. I la seva germana Blanca, que solament intervingué a l'eslàlom gegant, es classificà en el 18^è lloc.

Es repregué la participació a les curses de fons, en les quals el dos inscrits tingueren els següents resultats: ● prova de 15 Km. Emiliano Morlans s'hi classificà el 53^è, i Josep Giró el 55^è; ● prova de 50 Km. Giró quedà al 47^è lloc, i Morlans al 49^è.

L'única patinadora sobre gel, Glòria Mas, en la prova individual, de la modalitat d'artístic, ocupà el 21^è lloc.

1984 - SARAJEVO

Aquests Jocs d'Hivern se celebraren per primera vegada en un país de l'Est europeu. Iugoslàvia oferí com, a escenari, la ciutat de Sarajevo.

L'actuació dels espanyols, que tampoc no prengueren part en la cursa de descens, resultà molt poc convincent. Carlos Salvadores i Jorge Pérez Villanueva quedaren fora de concurs a la segona mànega de l'eslàlom especial. El millor resultat l'aconseguí l'aragonès Pérez Villanueva, amb el 20^è lloc en l'eslàlom gegant, prova en la qual Luis Fernández Ochoa no acabà la primera mànega, i en la qual Salvadores fou desqualificat. Brillant fou l'actuació de Blanca Fernández Ochoa a l'eslàlom gegant: amb el tercer lloc en la primera mànega, saldà la prova amb un excel·lent sisè lloc. En canvi, fou eliminada a l'eslàlom especial.

Dolores, la germana petita, demostrà que encara no estava prou preparada. Desqualificada a l'eslàlom especial, acabà al 49^è lloc del gegant.

Dos corredors catalans, Josep Giró i el debutant Miquel Prat, hi participaren en les curses de fons. A la de 15 Km, Giró, classificat el 45^è, millorà deu llocs en relació a la posició obtinguda quatre anys abans, a Lake Placid. A la de 30 Km, hi fou el 56^è, i en la de 40 Km hi ocupà el 41^è. La classificació de Miquel Prat fou la següent: 61^è a 15 Km, 66^è a 30 Km i 46^è a 40 Km.

A Sarajevo es féu el debut en la prova mixta de biatló (cursa de fons i exercici de tir), en la que prengueren part dos membres de la Guàrdia Civil, Cecilio Fernando Grado, a les de 10 i 20 Km (en què es classificà, respectivament, 55^è i 57^è) i el seu company Manuel García Valiño, que en ambdues proves ocupà el 56^è lloc.

També s'hi debutà en salts de trampolí. Eren els nostres representants tres minyons catalans, formats en el de La Molina: Bernat Solà, de 18 anys, Josep Ignasi Ribera i Albert Joaniquet de 21. En el gran trampolí de 90 metres, Ribera, amb salts de 84 i 76 metres, es classificà en el lloc 48^è; i Solà, als llançaments de 74 i 77 metres, hi ocupà el 50^è, i al de 70 metres, fou el 56^è.

1988 – CALGARY, LA GRAN DECEPCIÓ

La ciutat canadenca de Calgary fou la seu dels JJ.OO. d'Hivern d'enguany. Com a seleccionats per la Federació Espanyola, hi acudiren una dotzena de participants, que intervingueren en sis especialitats.

Esquí alpi: el madrileny Luis Fernández Ochoa, l'aragonés Delfín Campo i el català Jordi Pujol; i com a concursants femenines, la madrilenya Blanca Fernández Ochoa, l'aranesa Eva Moga i la basca Ainhoa Ibarra.

Esquí de fons: els catalans Josep Giró i Jordi Ribó i una participant femenina, Pirosa Abos (una romanesa nacionalitzada espanyola per casament).

Salts: com a únic inscrit en aquesta especialitat figurà Bernat Solà, un jove mataroní de 22 anys.

Patinatge artístic: Ivonne Gómez, nada a San Francisco (EUA), filla de pares espanyols.

Luges: Pablo García Muñoz, nat i resident a Estocolm, també de pares espanyols.

Blanca Fernández Ochoa i el seu germà Luis, als Jocs de Calgary, se separaren dels altres components del equip i s'entrenaren pel seu compte a Denver (EUA) amb llurs preparadors, mentre els altres s'acoblaren als francesos i andorrans, mancats del seu entrenador Aurelio García, que no fou autoritzat pels federatius espanyols a desplaçar-se a Calgary.

Blanca estigué massa obsessionada per les medalles (que, per a ella, significaven el màxim objectiu) i, com ocorregué a Conxita Puig, a Sapporo, no pogué suportar el pes de la responsabilitat que ella mateixa havia carregat al seu damunt. Fallà en els instants decisius, i les medalles s'esfumaren.

La primera decepció la sofrí en el super-gegant, en el qual es classificà al 21^è lloc, a 3 segons de la vencedora, l'austríaca Sigrid Wolf. Es renovaren les esperances en el gegant, realitzà el millor temps de la primera mànega (59.69"), que superava l'alemanya Christa Kinshofer, en 30 centèsimes, l'austríaca Anita Watcher en 55, l'alemanya Christine Meierm en 75, i a les suïsses Vreni Schneider, Marie Walliser i Corine Schmid 85, 89 i 99 centèsimes respectivament.

A la segona mànega, Blanca només

Calgary 1988.

Delfín Campo, Jordi Pujol, Eva Moga, Segismundo Fraile, J. García, Ainoa Ibarra, Josep M. Figueras, Bernat Solà i Agustí Bou. (Foto: arxiu J.M. Figueras).

es mantingué a la pista 22 segons. Es descontrolà, i no aconseguí recuperar-se; la caiguda fou inevitable. Si aspirava a una medalla, estava obligada a arriscar-se: era l'única solució! No tingué sort, i al seu rostre afloraren les llàgrimes de desconsol i de decepció.

L'eslàlom especial era la darrera oportunitat de Blanca Fernández. En la primera mànega acabà a sisè lloc, a 1.05" de la guanyadora, la suïssa Schneider, qui realitzà el millor temps en el dos descensos. Blanca acabà al cinquè lloc de l'eslàlom especial, havent-hi recuperat una posició. Resultat que, prescindint de la dèria per les medalles, considerem excel·lent i d'acord amb les condicions de l'esquiadora madrilenya.

La basca Ainhoa Ibarra, no prengué la sortida a l'eslàlom especial, caigué en el gegant i es classificà el 33^è lloc del super-gegant. I l'aranesa Eva Moga caigué a la primera mànega del gegant, i fou desqualificada a la segona de

Calgary 1988.
Blanca Fernández Ochoa.
(Foto: El Periódico).

Calgary 1988.
Blanca Fernández Ochoa.
(Foto: El Periódico).

l'especial.

Dels tres participants masculins, Jordi Pujol acabà a 36^è al super-gegant, a 37^è del gegant, i caigué a l'especial. Luis Fernández Ochoa només es classificà a l'especial (al 19^è lloc); i - l'aragonès Delfin Campos, al gegant, al 39^è.

A les curses de fons, els resultats foren els següents:

15 Km.— Jordi Ribó, 61^è lloc, i Josep Giró, 63^è.

30 Km.— J. Ribó, abandonà i Josep Giró, 59^è.

50 Km.— J. Ribó, 53^è i J. Giró, 58^è.

Comparats amb els resultats obtinguts a Lake Placid i a Sarajevo, els del veterà Josep Giró no han millorat: els 32 anys de l'esquiador de la Seu d'Urgell, comencen a pesar.

Quant als «oriunds» (emprant un terme futbolístic), Ivonne Gómez, entre 24 classificades al patinatge artístic femení, acabà al 18^è lloc; Pablo García, en *luges* (aquells estris, amb els quals començaren a ensinistrar-se a Rasos de Peguera, al Matagalls i a Ribes de Freser, a principis de segle, els nostres pioners dels esports de neu) entre 36 participants en la cursa olímpica, acabà com a 29^è. La romanesa nacionalitzada, Pirosa Abos a les curses femenines de

fons, obtingué el següents resultats:

5 Km.— 49^è lloc, de 53 classificades;

10 Km.— 46^è de 51;

20 Km.— 49^è de 52.

Crec que no valia la pena pagar-los el viatge.

Tot solet, entre els grans saltadors dels països nòrdics, i entre europeus i el fabulós finlandès Nykaenen (triple vencedor) com a competidor, Bernat Solà afrontà la seva intervenció en les proves que es disputaren en els trampolins olímpics de Calgary.

Des del de 70 metres, amb llançaments de 71 i 68,5 metres, ocupà el 57^è lloc; i des de l'impresionant de 90 metres, amb vols de 95,5 i 86 metres de llargada, acabà a la 51^à posició. Els llocs assolits foren semblants als de Sarajevo, però s'hi milloraren ostensiblement les distàncies assolides.

En resum, la participació en els Jocs Olímpics de Calgary ha estat decepcionant (excloent la dèria per les medalles, la reiterada referència de les quals ha estat contraproductiu). El millor resultat fou el cinquè lloc de Blanca Fernández Ochoa, a l'eslàlom especial.

D'ara endavant, la Federació d'Esports d'Hivern es dividirà en dues: una per als de neu i una altra per als de glaç. Potser així ens podrem dedicar a la formació de bons esquiadors, que són els que es poden adaptar millor als nostre ambient i a les condicions de les instal·lacions del país.

Pica d'Estats, des de Boavi

Josep de Tera i Camins

Des de Boavi, és forçat passar pel pic de Sotllo, per anar a la Pica d'Estats?

Aquesta és una pregunta que m'he estat fent durant molt temps, i sempre amb resposta afirmativa; car sembla no haver-hi cap altra alternativa.

D'aquesta manera, la pujada a la Pica, des de Boavi, queda convertida, la major part de vegades, en una ascensió al Sotllo: arribar-hi i veure la pitrada que encara queda fins a la Pica, i tenint en compte que després, per baixar novament a Boavi, cal tornar a pujar al Sotllo; qualsevol pretext és bo per deixar-ho córrer.

Analitzant sobre un plànol la situació de la Pica, del Sotllo i de Boavi, només s'hi veuen dues alternatives per pujar

directament a la Pica: una, consisteix a anar al refugi de Baborte i saltar a l'estany de Sotllo; l'altra, sembla que hauria de ser pujar a l'anomenat coll de Riufred.

La primera possibilitat perd tot «l'encant», perquè Boavi passa a segon terme: la veritable base, en aquest cas, és el refugi de Baborte (ja, a la vall Farrera).

La segona possibilitat, sobre el mapa, és un itinerari molt elegant; però la nostra guia *Pallars-Alt Urgell* diu que el coll de Riufred és d'accés difícil pel

Pica d'Estats, des del Guins de l'Ase.
(Foto: Josep de Tera).

vessant francès (veure itin. n.º 110). D'aquesta manera, sembla inevitable el pas pel cim del Sotllo.

Per comprovar personalment els dos accessos al coll de Riufred, vaig idear-me una excursió des de Boavi, per pujar al Sotllo i fer tota la cresta fins al cim del Guins de l'Ase. D'aquesta manera, passaria per l'esmentat coll i podria veure'n els dos vessants.

En un dia esplèndid del mes d'agost del 1985, vaig fer aquesta interessant excursió, i... oh sorpresa!: el coll de Riufred era fàcil pels dos vessants!

Pel vessant de Broate, la pujada final és una forta tartera de llicorella desfeta, o de neu, segons l'època de l'any. I, pel vessant francès, surt del mateix coll un estrep que precisament és el que barra l'estanyol de Barz. La neu hi és assegurada, en aquesta vessant; però, entre l'estrep i la rimaia, podem baixar sense problemes els metres de més pendent, per flanquejar després la gran congesta en direcció al coll de Sotllo.

No cal dir que, portant grampons, s'han acabat tots els problemes de congestes costerudes.

Una vegada trobat el pas directe a la Pica, des de Boavi, calia seguir-lo per poder-ho confirmar; i, «de passada», seria el motiu d'una nova excursió per aquestes contrades.

La primera oportunitat, l'any 1986, va resultar fallida pel mal temps: vaig veure'm obligat a recular, en arribar als plans superiors de Broate.

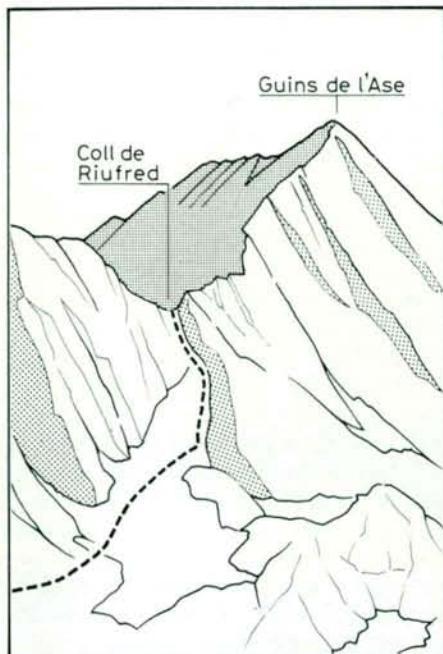
Així, doncs, aquesta sortida va passar a ser prioritària per a l'any 1987.

Després d'una segona quinzena de juliol de temps «fastigós», els primers dies d'agost van presentar-se molt millors; aprofitant, doncs, aquest bon temps, a les quatre de la tarda del dia 2 d'agost sortia de Boavi i començava a pujar pel bonic camí de la vall de Broate.

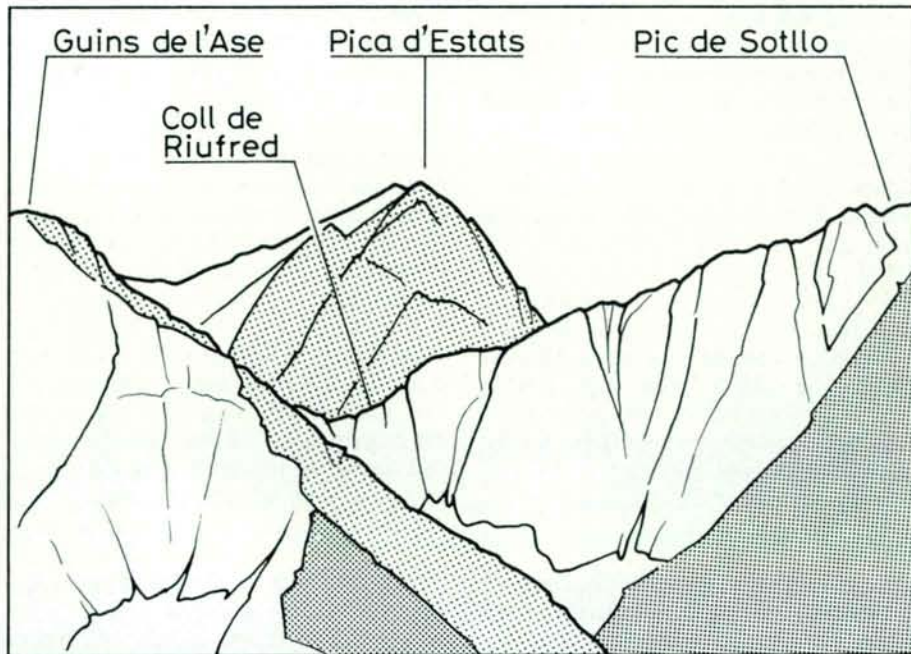
De primer, es puja pel bosc d'avets; després, pel de bedolls i avellaners, per arribar en una hora (sempre és una hora, cinc minuts més, o cinc minuts menys, segons el «pes de la motxilla») als petits plans i al collet on el camí baixa a trobar de nou el torrent. Poc després, passa pel costat mateix d'una bonica cascada; i, a continuació, començem a caminar pels plans superiors de la vall de Broate.

Al primer pla hi ha les runes d'una cabana; al segon, hi ha la cabana de Broate, la qual no es pot utilitzar perquè, per dins, és un autèntic «femer». Això sí: el salt d'aigua d'aquest indret és, també, molt bonic.

Coll de Riufred i Guins de l'Ase, des de la Pica d'Estats.

Pica d'Estats i coll de Riufred, des del Cap de Broate.

Després, es troba la confluència del torrent que baixa de l'estany de Broate; a continuació, vénen els grans plans a la unió amb el torrent de la vall de Riufred, on hi ha les runes de tres cabanes.

Poc després, enmig d'aquestes extenses prades hi ha un petit estanyol i, a l'altre costat del torrent principal, hi ha un pluviòmetre.

Però, on dormiré? Bivac a sota teulada? La resposta ja es pot trobar a MUNTANYA, n.º 737, del 1985, a l'article intitulat «Pics de Broate».

Situats al pluviòmetre o a l'estanyet (a 2.220 m) i mirant vers l'alta clotada que formen el Cap i el pic de Broate, es poden veure, uns 100 metres més amunt (és a dir, a 2.300 m aprox.) dues petites tarteres situades al costat d'un poc definit collet. Donant l'esquena doncs, al camí de la Pica, hem de pujar fins en aquest indret.

També podem orientar-nos perquè aviat veurem un torrent que baixa del Cap de Broate, el qual té, davant per davant, una encaixonada torrentera que baixa diagonalment del Guins de l'Ase.

En arribar a la primera tartera, trobarem l'única cabana en bon estat de la vall de Broate; el perfecte estat de conservació, és, suposo perquè resta apartada i amagada de les poques rutes que travessen aquesta contrada.

La cabana és de dimensions molt reduïdes. Per una persona, com era el meu cas, és perfecte: dues hi podríem dormir «molt acostades», i tres, ja hi haurien de «dormir» assegudes.

De Boavi a la cabana hi ha 2 h. 30 min. i 860 metres de desnivell: un horari i un desnivell que ja «resten» per a l'endemà.

El capvespre va ser d'aquells que no hi ha un sol núvol al cel; de manera que vaig poder contemplar com, lentament, tots els cims anaven restant a l'ombra, menys el Sotllo, que continuava encès amb un intens color rogenc.

«El rei i senyor» de la vall de Cardós ensenyava, d'aquesta manera, els seus 3.073 m d'alçada. L'últim contacte d'un raig de sol amb el Sotllo es va produir a les 21 h 20 min. Com a nota comparativa, puc dir que, en arribar a la cabana, a les 18 h 30 min, aquesta ja era a l'ombra del Cap de Broate.

En totes les meves excursions procuro sortir dels sorolls i dels brogits. En aquesta cabana vaig veure plenament assolits aquests objectius. Només la remota remor del torrent del Guins de l'Ase i les esporàdiques i llunyanes esquelles d'uns bens francesos, que dormien a dalt la carena, trencaven aquesta absoluta quietud.

L'endemà deixava la «meva» acollidora cabana a les 6 h 25 min. del matí i, en 10 minuts, baixava els 100 metres fins a situar-me de nou a l'entrada de la vall de Riufred, on havia deixat tot el material sobrant.

Alleugerit de pes, entrava a la vall de Riufred, on tot un seguit de «fites» assenyalaven un invisible camí que, m'imaginava, portava al Sotllo.

(La primera vegada que vaig pujar al Sotllo fou, precisament, per la vall de Riufred, per saltar poc després, per sota del Falsos Encantats, a la coma de l'estany de Broate. Això era l'any 1970, i no n'hi havia ni una, de «fita».)

Dos petits congostos situats al començament del torrent es poden superar fàcilment; un per la dreta (seguint el curs de l'aigua), i l'altre per l'esquerra.

Després, la vall s'aplana i s'eixampla, i només cal anar-la seguint. En arribar al peu dels últims contraforts del Sotllo, la vall gira a la nostra esquerra (N), i la pujada s'accentua: a 2.550 m. aprox., torna a girar a la dreta (S), i entra en una ombrívola i tancada olla (congesta permanent), on l'única sortida és l'alt coll de Riufred.

A 2.700 m. aprox., ens haurem situat pràcticament al peu mateix de la pujada final al coll.

Si la neu arriba fins el mateix coll, és més ràpid calçar-se els grampons; però, si n'hi ha poca, el temps perdut per calçar-los no compensarà la rapidesa posterior. Llavors, cal pujar amb molta paciència (un pas endavant i dos endarrera), procurant apropar-se a la base de la paret del Sotllo on la tartera és una mica més assentada i consistent.

A les 8 h 25 min arribava a l'obertura del coll de Riufred, a 2.864 m., on curiosament ja no hi havia cap «fita». On portaven, doncs, tot aquell seguit de monjoies?

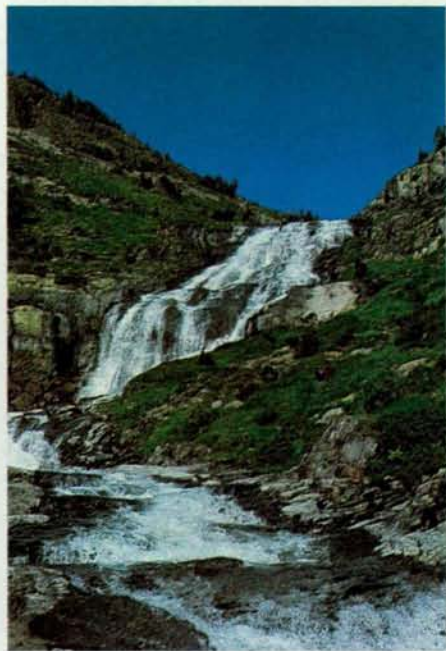
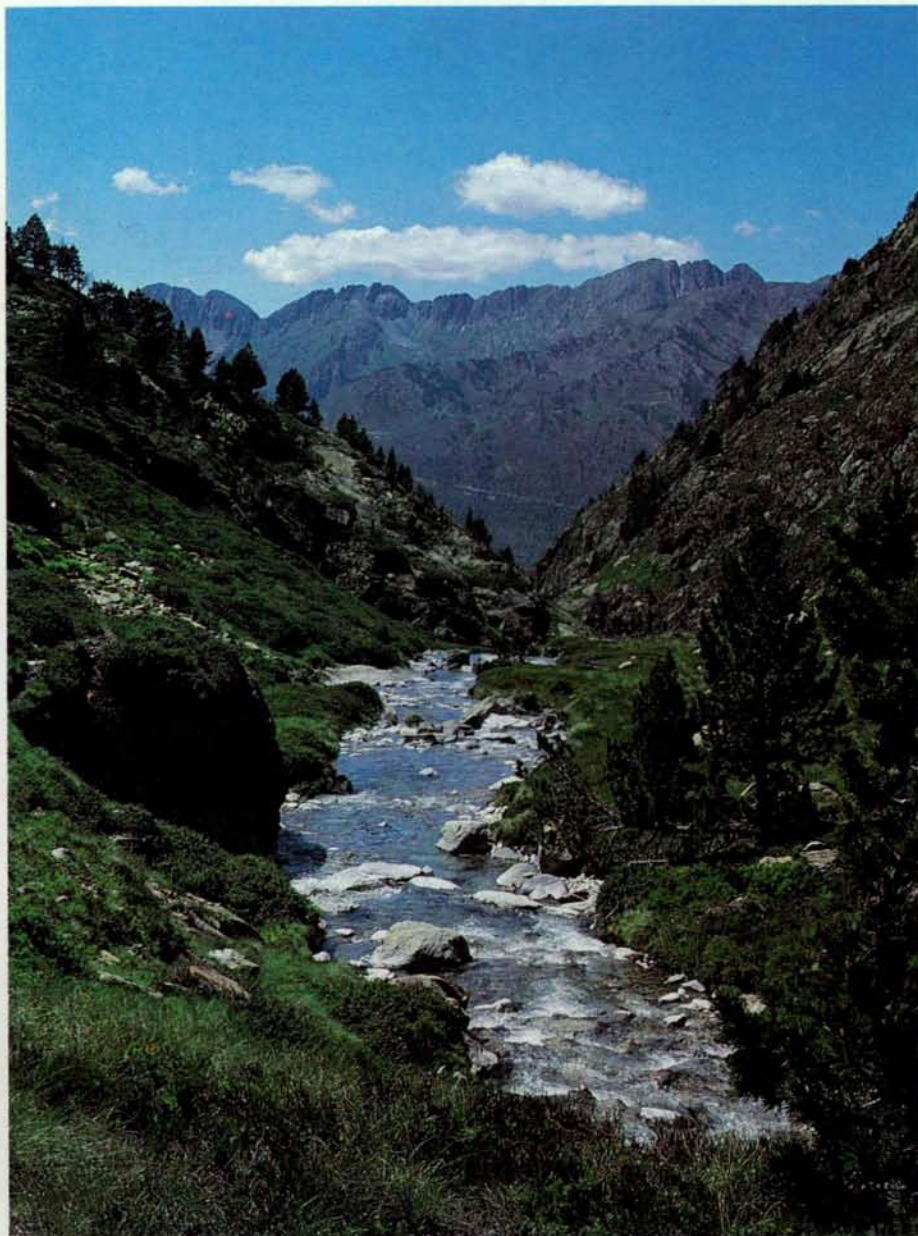
Pujar al Sotllo des d'aquest coll és una fàcil ascensió, d'uns 45 mn. aprox., però cap «fita» no assenyalava ja els millors passants per assolir-lo. Haig d'esmentar que és molt més fàcil pujar al Sotllo, des del coll de Riufred estant, que no pas al Guins de l'Ase.

Si hem arribat al coll amb els grampons als peus, no hi tindrem cap problema, perquè baixarem de la mateixa manera.

Així, doncs, per primera vegada deixava caure la motxilla a terra per menjar-me els «protocolaris» ganyips. Poc després, començava la pujada a la

Ni m'hi nauria aturat, a no ser que, en el moment exacte d'arribar-hi, hi havia un helicòpter francès que evolucionava sobre Montcalm; i, com un «badoc», vaig estar-me mirant si tocava a terra o no. No vaig treure'n l'aigua clara; però en sembla que les rodes del darrera, sí que van tocar-hi.

**Salt d'aigua a la vall de Broate.
(Foto: Josep de Tera).**

Després de fer el «xafarder», vaig disposar-me a trepitjar per vuitena vegada el cim de la Pica d'Estats. A les 10,10 h. hi assolí els 3.143 m, on només vaig trobar-hi els dos grimpaires que em precedien (i que resultaren ser pare i fill).

No cal parlar de la panoràmica de la Pica, perquè gairebé tothom la deu haver vista amb els ulls propis. Només en destacaré dos fets

Un, és la desaparició total de la gran congesta de neu que cobria tota la característica canal que ratlla la doble punta SE. En 19 anys, ha passat de ser una canal totalment plena de neu, a no haver-n'hi «ni gota» (tinc successives fotografies on queda ben palès aquest retrocés de la congesta).

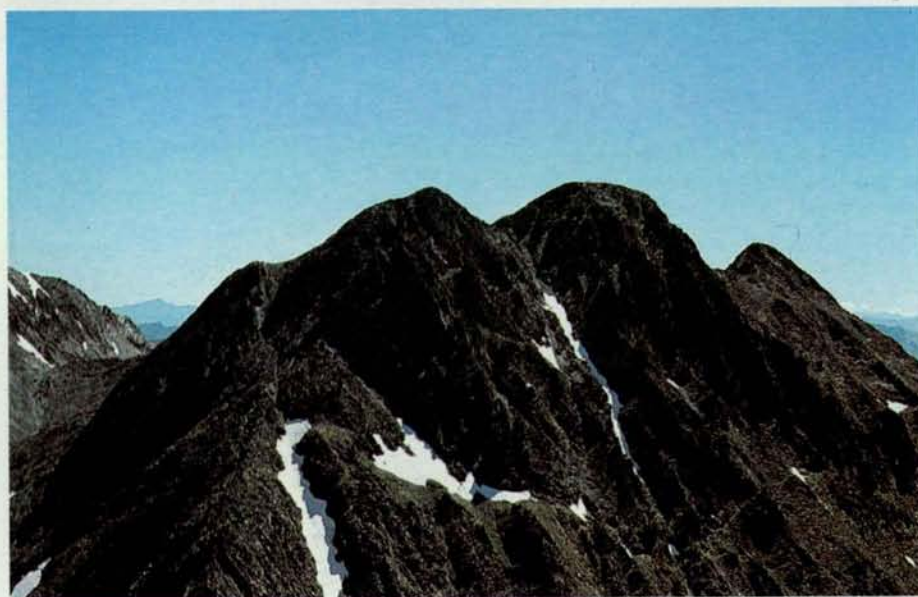
L'altre fet destacable, és un cas contrari: l'estany de Certascan (visible des de la Pica) resta aquest any gairebé ple del tot; feia un grapat d'anys que això no passava durant el mes d'agost.

Tot i que el dia era magnífic, no vaig parar-me gaire estona dalt del cim, ja que els «patracols», a Broate, m'obligaven a tornar-hi.

Així, doncs, no em quedà cap més remei que el d'una nova pujada a la punta NO i el consegüent descens pel mateix lloc de pujada.

De tant en tant, em veia obligat a aturar-me, per tal de no fer caure pedres al cap dels grups que anaven pujant.

En arribar una altra vegada al coll de Sotllo, faig una nova i curta aturada.

**Torrent de Broate.
(Foto: Josep de Tera).**

**Pica d'Estats, des del pic de Sotllo.
(Foto: Josep de Tera).**

Ara ja són poques les «caravanes» que hi pugen: comença a ser una mica tard, per estar-hi encara pujant.

Avui em sento fort. I és per això que, gairebé inconscientment, em trobo pujant al pic de Sotllo, deixant de costat la flanquejada al coll de Riufred. He dit «inconscientment», però això no és del tot cert: des del primer moment pensava pujar-hi, si anava «folgat» de forces i de temps.

De tota manera, els metres de desnivell que ja porten les meves cames, entre ahir i avui, es comencen a notar: la pujada al Sotllo esdevé lenta i feixuga.

Malgrat la «ralentització» al màxim que faig en aquesta pujada, aconsegueixo no apartar-me gaire dels temps «oficials». En 30 minuts em «planto» a dalt del Sotllo de 3.073 m. Si a la Pica hi he pujat vuit vegades, el Sotllo no se'm queda gaire enrera: aquesta, és la sisena.

Diffícilment trobaria al meu currículum una altra muntanya on hagi pujat tantes vegades, tret de les Agudes que, pels Castellets, són la meva «escola d'entrenament» a l'hivern: només és qüestió de «cop de cotxe» des de Vallgorguina, i... apa! «a grimpar, com les cabres». A dalt del Sotllo (ací ja no hi trobo a ningú), i abans de començar la forta davallada fins a Boavi (1.500 metres de desnivell) torno a fer «parada i fonda».

Per completar el circuit, decideixo fer la cresta fins al coll de Riufred.

Aquesta cresta no presenta cap dificultat; sempre hi trobarem un pas fàcil, en un o altre vessant. Només, i poc abans d'arribar al coll, hi ha una petita grimpada que serveix per passar, del vessant de Broate, al costat francès. Total 25 min. per guanyar novament el coll de Riufred.

No vull estendre'm massa; però crec

**Pic de Sotllo, des del Guins de l'Ase.
(Foto: Josep de Tera).**

interessant fer un petit comentari sobre la cresta que puja al Guins de l'Ase (cim completament oblidat, tot i que permet una panoràmica sorprenent).

En aquesta cresta, que és molt llarga, no hi ha cap pas d'escalada; però cal grimpar continuament, per tal de superar tot un seguit de petits bonyes.

La grimpada es comença (en línies generals) pel vessant francès (E) per continuar pel de Broate (O), i s'acaba una altra vegada pel vessant oriental; aquesta vegada, però, grimpant per terreny relativament fàcil si bé molt enlairat sobre la vall de Barz.

Total, des del coll, 40 minuts.

A dalt del cim queda un pretèrit pal de fusta. Ho repeteixo: la panoràmica sobre la Pica i el Sotllo és, si més no, inèdita.

Tornant al coll de Riufred, avui «passo» de Guins de l'Ase, i em llenço tartera avall. Quant fàcilment es perd alçada! Tant que costa de guanyar-la!

En 55 minuts, em trobo de nou refent la motxilla per tal de posar-hi tot allò que havia deixat al peu d'una gran pedra, situada entre l'estanyol i el pluviòmetre.

Tinc gana, però penso fer més avall la parada per «dinar», en un indret on, sempre que hi passo, m'hi aturo.

Aquest indret és en un grupet de pins, situats a prop de la cabana en runes que hi ha a l'entrada de la Pleta de Broate, emplaçats al costat d'una torrentera que baixa de la coma que formen el pic dels Estanys i la carena de Canedo. Per a mí, aquest lloc marca la separació entre l'alta i la baixa vall de Broate; és a dir, entre allò que

podríem anomenar «aproximació» als cims, i allò que n'és la pujada «pròpiament» dita.

Després de dinar, i vençant a contracor la temptació de fer una «becaineta», torno a carregar-me la motxilla i, novament, desfaig el bonic camí de Broate. Finalment, arribo als plans de Boavi, a les 16,30, plenament satisfet de l'excursió que acabo de fer.

No vull acabar aquest article sense ressaltar un fet que expressament he deixat pel final:

He partit l'excursió en dues parts, per tres motius diferents: un és que, en arribar a Boavi, a mitja tarda, encara pots aprofitar «una mica el temps»; l'altre és, simplement, que volia dormir a la cabana de Broate, i l'endemà fer la pujada més curta a la Pica; i el tercer i principal, és que em va arribar a les orelles el «rumor» que la F.E.E.C. ha previst de bastir un refugi bivac a Broate.

Quan aquest fet sigui una realitat, haurem construït, indirectament, l'aixopluc més proper a la Pica d'Estats; perquè tres hores és un horari a l'abast de qualsevol «cama excursionista». Revitalitzarà, a més, la vall de Cardós, tot facilitant també altres excursions interessants, com són, per exemple, els cims de Broate, Guins de l'Ase, Sotllo i Estanys; les travessies als refugis de Certascan, Baborte i vall Farrera, i les comunicacions amb l'Arieja pels colls de Broate i de Riufred.

HORARIS:

De Boavi (1.460 m) al pluviòmetre (2.220 m): (2 h. 10 min.).

Del pluviòmetre a la cabana (2.300 m) (opcional): (20 min.).

De la cabana al pluviòmetre (opcional): (5-10 min.).

Del pluviòmetre al coll de Riufred (2.866 m): 1h. 45 min.

Del coll de Riufred al coll de Sotllo (2.894 m): 30 min.

Del coll de Sotllo a la Pica d'Estats (3.143 m): 45 min.

De la Pica d'Estats al coll de Sotllo: 35 min.

Del coll al Pic de Sotllo (3.073 m): 30 min.

Del pic de Sotllo al coll de Riufred: 25 min.

Del coll de Riufred al pluviòmetre: 55 min.

Del pluviòmetre a Boavi: 1 h. 45 min.

Horari total: 9 h. 20 min.

NOTA: La suma parcial des del pluviòmetre a la Pica d'Estats és de 3 h.

Ogof Ffynnon Ddu (Gal·les del Sud, Regne Unit)

Jordi Lloret i Prieto (1)

Seguint l'autopista M4, sortim de Londres cap a l'est, i travessem els comtats del Berkshire i Witshire. El pont sobre el canal de Bristol ens permet de creuar la frontera i entrem al país de Gal·les, a l'extrem sud-occidental de l'illa britànica. Aquest antic regne independent, conquerit definitivament pels anglesos el segle XII, encara conserva amb orgull el seu idioma propi, d'origen cèltic, com ho demostren els cartells bilingües a les carreteres i els topònims de difícil pronunciació: Ebbw, Eglwysrwr, Ponrhydgendigeid, Llanrwst... que en res no s'assemblen a l'anglès.

Continuem per l'autopista fins a Newport i Swansea, a la costa del canal de la Mànega. D'ací prenem la secundària A4.067 cap al NE, en direcció a Brecon; i, en menys de 30 km, som a Craig-y-nos, prop de Pen-y-cae i Glintawe, al territori del Breconshire, a South Wales. El lloc és ben conegut pels gal·lesos, i hi ha unes bones instal·lacions arranades per al turisme. El motiu és que, ací, s'hi troba una de les més importants coves habilitades de tota la Gran Bretanya. La *Dan Yr Ogof*: té 15 km de recorregut, d'ells 2.400 metres acondicionats, i és l'antic curs subterrani del riu Llynfell. Descoberta el 1912, va ser explorada —com la major part de cavitats de la regió— pel South Wales Cave Club (S.W.C.C.), i fou oberta al públic el 1964. Al seu costat, la *Cathedral Cave*, descoberta el 1953, i també turística des del 1971, és una espaiosa galeria de 2.500 metres de recorregut, amb alçades de fins i tot 30 metres, que justifiquen el seu nom i el renom.

Gal·les del Sud (South Wales) és un territori ric en coves i avencs: les *Ogof Agen Allwedd* (29 Km i -180 m), *Ogof Daren Cilau* (14 Km i -186 m), *Ogof Craig-y-Ffynnon* (8 Km), totes ellés a Llangattock, a la vessant contrària del mateix massís càrstic de la *Dan Yr Ogof*. Per la seva proximitat, no es descarta una possible connexió de totes tres, cosa que donaria un gran complex de prop de 60 Km de recorregut subterrani.

L'objectiu d'aquesta setmana santa del 1987 és participar a les exploracions del principal sistema de la zona: la *Ogof Ffynnon Ddu* que, des del 1951, realitza metòdicament el S.W.C.C.

Aquest nom significa en galès: «Cova del torrent negre». Té quatre boques d'accés i és la màxima fondària de Gran Bretanya, amb 308 metres, i el segon recorregut hipogeu, 43.000 metres, després del clàssic *Ease Gill Cave System* (Lancashire), de 52.500 metres i possibles connexions futures, que arribarien als 70 quilòmetres.

Agafem una pista de discorre entre verds prats d'herba neta i lluent i que travessa els no gens espectaculars rasclers d'aquest carst horitzontal. S'inicia a la mateixa carretera, que porta a les coves turístiques, pràcticament al seu mateix avant, però a la vessant contrària del riu Tawe (esquerra hidrogràfica). La seguim un quilòmetre, sense cap dificultat; deixem endarrera una pedrera abandonada, i trobem el magnífic refugi espeleològic del S.W.C.C.

Els col·legues gal·lesos ens reben entusiastament. Serà un plaer tant per a ells com per a nosaltres de realitzar l'endemà, una punta d'exploració conjunta als sectors septentrionals de la

immensa xarxa subterrània. Primerament, bescanviem opinions i notícies; ens faciliten nombroses dades sobre l'aparell càrstic i els seus 40 anys d'exploració ininterrompuda i no finalitzada.

I ens mostren, amb poc continguda satisfacció, el seu refugi-xalet: cuina, menjador, dormitoris, sala del generador (on es poden carregar al mateix temps una trentena de bateries frontals per a la il·luminació subterrània), biblioteca i arxiu, despatxos, gabinets de topografia i treball... tot un local espeleològic de primer ordre, situat estratègicament al bell mig del carst! I, després de l'exploració, quin plaer el de gaudir d'aquests serveis, i de dutxes amb aigua calenta!

Al matí següent, l'exploració. Al principi posen cares llargues, en veure els nostres llums d'acetilé. Ells només utilitzen llum elèctrica, per no embrutar la cova amb les purgues de carbur. Quan veuen la nostra senzilla sol·lució del problema (una bossa de plàstic per treure les deixalles d'hidròxid càlcic i tota la runa que puguem generar) es tranquil·litzen. Dins la cavitat, dos catalans (2) i dos simpàtics gal·lesos, tots igual de nets; però, mentre nosaltres semblem dues torxes en moviment, ells es mouen pràcticament a les fosques.

Fem un bon recorregut per grans sales caòtiques, pous, galeries fòssils, racons de gran bel·leça, i baixem als nivells inferiors per on corre el riu subterrani. Seguint les habituals tasques de metòdica prospecció, cerquem noves derivacions. Tastem diferents indrets i anem tancant interrogants. No tenim pas tanta sort com els nostres companys que, aquesta mateixa Setmana Santa, no fa gaires hores, han trobat una ramificació inexplorada i força prometedora. De fet, i en funció del ritme d'activitats, no es descarta que abans de finalitzar aquesta dècada s'assoleixin els 60 Km de recorregut.

La història d'aquest complex es pot resumir en un breu recull de dades cronològiques: primers intents el 1946, pel Cave Diving Group, de penetració per la surgència del sistema (aquell mateix any, Peter Harvey i Ian Nixon desobstrueixen la que seria boca principal, la *Ogof Ffynnon Ddu*), i s'inicia l'exploració pel S.W.C.C.; el 1953 es va arribar als 6.400 m; el 1966 una nova boca, la *Cwmdwy Quarry Cave*, oberta per l'excavació de la propera pedrera, que comença a interessar-se per l'aprofitament dels materials calcaris,

(1) S.I.E. del Centre Excursionista Aliga.

(2) L'autor i Montserrat Ubach i Tarrés, de l'E.R.E. del Centre Excursionista de Catalunya.

Ogof Ffynnon Ddu. Un dels sectors de més bellesa.
(Foto: Jordi Lloret).

Grans galeries fòssils amb enfonsaments graviclàstics, seguint la fracturació de les diàclasis.
(Foto: Jordi Lloret).

Conducte singenètic amb formes litogèniques.
(Foto: Jordi Lloret).

permet l'any següent ultrapassar els 15 Km, després de desobstruir la *Top Entrance*. Noves desobstruccions interiors i nombroses immersions en les galeries sifonants, permeten conèixer 31 Km el 1969, 37 i 38,5 Km el 1972 i 1974 respectivament, i el 1984 s'arriba als 43.000 metres, establint-se llavors eventualment la progressió, només amb petits nous descobriments sense gran transcendència.

Tots quatre no hem trobat pas cap nova galeria; però, almenys, hem tancat unes quantes incògnites i hem fet un pas més en la llarga història anònima d'Ogof Ffynnon Ddu. Els catalans tornem a casa, amb un grapat de fotografies i uns immillorables records dels companys i del carst gal·lesos.

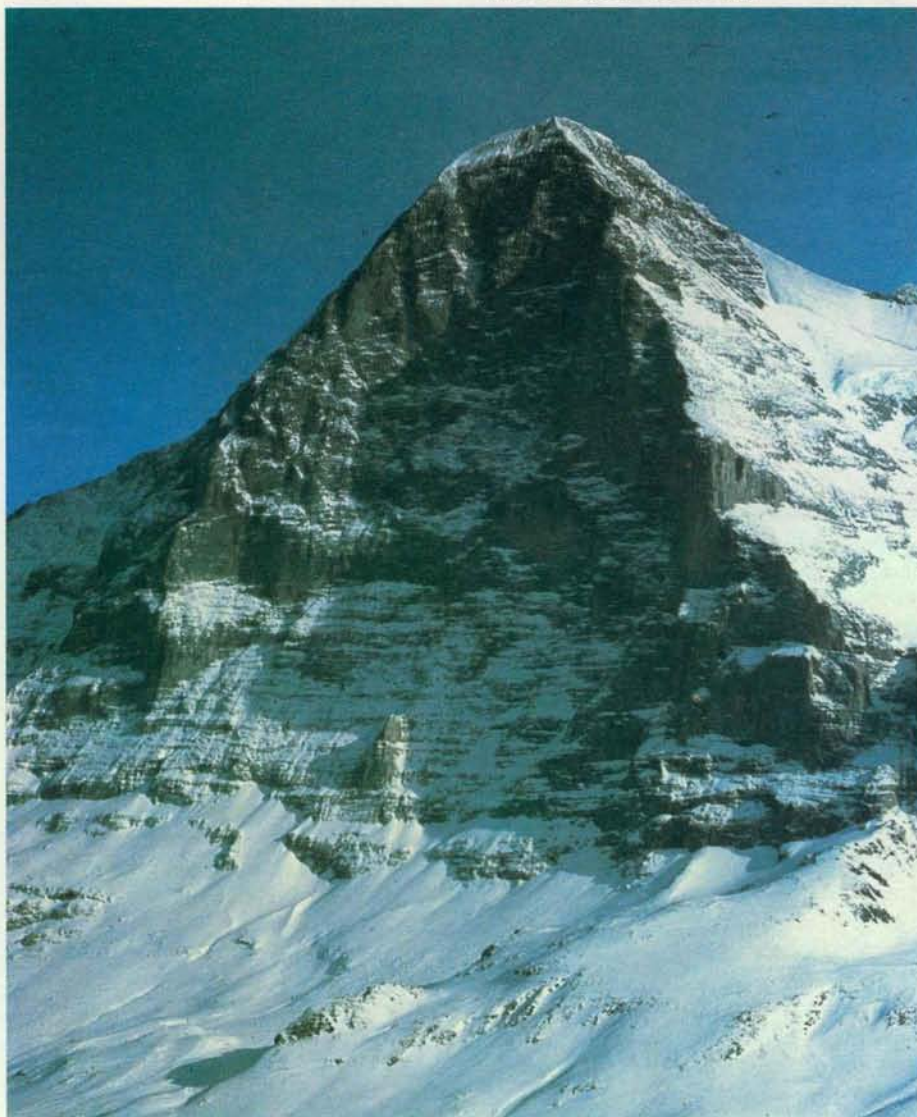
Barcelona, setembre del 1987

Eiger, cara nord hivernal

Entrevista a en Joan Casola

Alex Alom i Poveda

**L'Eiger, a l'hivern.
(Foto: Joan Casola).**

A en Joan Casola, costa un xic d'arrencar-li les paraules. Sembla que es guardi l'energia per fer parets i pics. Cal conèixer-lo: una vida totalment abocada i condicionada per l'alpinisme.

En Kiko Dalmases viu a Suïssa (i, a Andorra) i les seves activitats arriben al nostre ambient, des de lluny, reflectides als noticiaris de les revistes com si es tractés (em fa la impressió) d'activitats alienes al nostre ambient. I crec que no és pas així. És una altra vida, conduïda per poder fer activitats de muntanya; una gran dedicació, gairebé obligada per tal de poder plantejar-se objectius com la cara nord de l'Eiger, l'hivern.

—Ja l'havíeu fet l'estiu, no?

—Sí. En Kiko l'havia fet un cop, el 85, amb en Miquel Llong; i un altre cop, l'octubre del 86, en solitari. Jo, en Toni Torà i en Joan Jové, el vam fer el juliol del 86.

**Flanqueig per arribar a la fissura
difícil.**

Començament de la segona glacera.
(Foto: Kiko Dalmases).

—*Molts intents?*

—Durant l'estiu, dos setges, sense poder arribar a penjar-nos-hi. L'hivern del 84, un intent fins al final de la segona glacera, amb una nombrosa colla: en Xavi Gil, l'Òscar Cadiach, l'Enric Lucas i en Nil Bohigues. Una forta nevada ens va obligar a renunciar.

—*Quins dies vas fer l'ascensió?*

—El 12, 13, 14 i 15 de març del 87.

—*En quines condicions es trobava, la paret?*

—Els dos primers dies, molt bé. La nit del segon dia (el Bivac de La Mort) va nevar i, a partir d'allà, havíem de netejar la neu per trobar les preses i poder anar progresant.

—*A quines zones veu fer el bivac, i amb quins horaris hi vas arribar?*

—El primer, a les Orenetes, on ja érem a les 17 h. El segon, al Bivac de la Mort, a les 18 h. El tercer, a la rampa del començament de la Fissura Delicada. El quart, a l'estació de l'Eigergletscher a les 24 h. A les 19 h vam fer el cim.

—*Algun bivac, especialment dolent?*

—El de la rampa, que el vam fer asseguts i amb els peus penjant.

—*Temperatures?*

—A la nit, -20°C , i de dia -10°C .

—*Vent?*

—Només en arribar a l'aresta Mittelegui.

—*Material d'escalada?*

—El clàssic. De pitons, 6 de roca, 5 de glaç i dos *friends*. Ah! se'm va

Fissura difícil. Enric Lucas, a l'intent hivernal de 1985.
(Foto: Joan Casola).

trencar un piolet, en arribar a la rampa de sortida.

—*Material d'abric?*

—Peça interior tèrmica, granota de folre polar i, a sobre, equip de tempesta. Armilla de ploma. Peus d'elefant. Sac de bivac per a cadascun, i tenda bivac per als dos.

—*Fogons?*

—Un fogó i dues càrregues. Al Bivac de la Rampa, per fer-nos un litre de te, vem estar-hi dues hores.

—*Pes de la motxilla?*

—Uns 15 kg, quan ja estàvem

encordats.

—*Estratègia de l'ascensió?*

—Bé: teníem dos dies de temps segur, i una incertesa per a després. Pensàvem arribar al Bivac de la Mort el segon dia i, en el cas de molt mal temps, baixar tot desgrimpant.

—*Alguna angoixa especial?*

—A dos moments: el primer, quan se'ns va posar a nevar, al Bivac de La Mort, i no sabíem si l'endemà hauríem d'abandonar. El segon moment fou al darrer dia, perquè vèiem venir a sobre el mal temps de veritat. A més a més, un helicòpter ens va fer senyals perquè anéssim de pressa. Després, en arribar a la Mittelegui, boira i vent. Enmig d'aquesta cursa contra rellotge, vam descobrir el cadàver d'un coreà a qui buscaven feia sis mesos. Les nostres cordes es van enganxar als seus grampons...

—*Sempre tètric, l'Eiger, oi?*

—Déu n'hi do. No en dubtis.

—*Alguna anècdota especial?*

—N'hi ha moltes, perquè hi vam coincidir amb l'Escoffier i en Profit. En arribar a l'Eigergletscher..., la nit del dia 11, preguntem quan val dormir, i ens diuen l'equivalent a quatre mil pessetes. La recepcionista ens va preguntar si érem del grup de periodistes allotjats. Li vam dir que sí, i van anar a dormir. El dia següent, en començar l'ascensió trobem l'Eric Escoffier que en baixa.

—*¿D'on vénis, Eric?*

—És que no he trobat el camí i prefereixo baixar, perquè vull fer l'ascensió sense bivac.

Ens vam acomiadar i continuarem cap amunt. Al cap d'unes hores, quan érem a la Hinsterstoiser s'acosta un helicòpter, i jo que dic al Kiko:

—Nano, si els ulls no m'enganyen, qui acompanya el pilot és en Profit!

Mentre en Kiko feia la Hinsterstoiser, jo anava mirant com en Profit començava l'ascensió. Quan tots dos vam arribar a les Orenetes ja ens havia assolit. Eren les 17 hores.

—*On vas, Chistophe?*

—*Au sommet!*

—*Doncs, ja cal que t'hi afanyis!!*

Anava sense guants i amb una minimotxilla. Els tres helicòpters que ho filmaven feien una polseguera considerable. No va arribar el cim, aquell mateix dia. Va dormir a la Rampa. Per cert: quan, al seu article de l'«Alpi-Rando», diu que la cordada que va trobar (nosaltres) s'havia equivocat d'itinerari, em cal dir que això no és cert. Nosaltres sabíem que escolliem una ruta més llarga; com que la normal ja l'havíem fet dos cops, tant el Kiko com jo en vam triar una altra, per variar, ja que, el primer dia, ens sobrava temps.

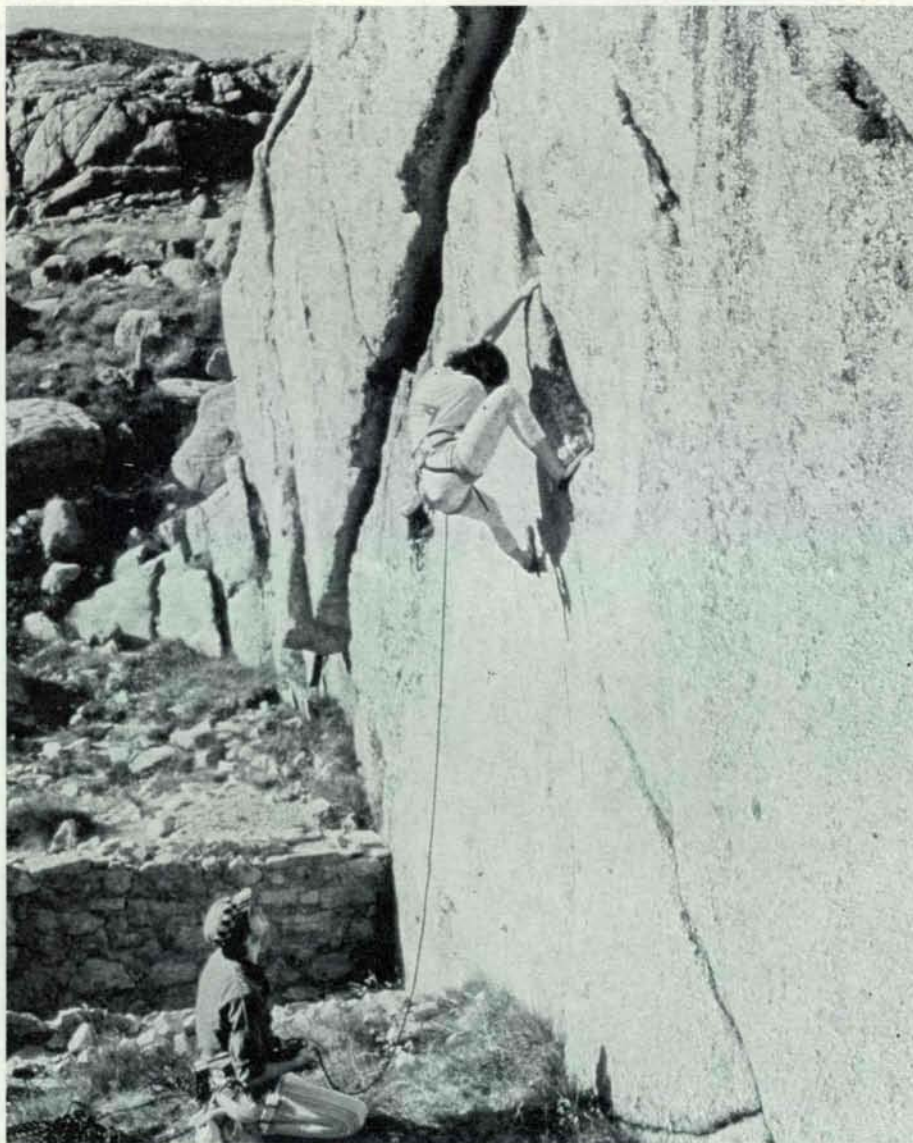
— *Nivell tot plegat. Nivell!! Felicitacions*

ESCALADA ESPORTIVA

Relats de la vida quotidiana. **Colomina: paradís desconegut**

Joan Olivé, Joan Cabau,
Anna Masip i Enric Lucas.

**Anna Masip a la «Bokassa» 6a, al
«Triangle Carbassa».**
(Foto: Enric Lucas).

Potser els esquiadors i els qui gaudeixen de les travesses estivals ja coneixen aquest indret del Pallars. En canvi, pel que fa als escaladors, no ha estat tocat fins fa ben poc —només tres anys—, quan l'Enric i l'Anna es van fer càrrec del reconstruït refugi Colomina. Les possibilitats de la zona són difícilment esgotables. Hi trobarem des de les característiques crestes pirenaïques fins als itineraris d'extrema dificultat totalment equipats, passant per entretingudes rutes de quatre i cinc llargs, sempre semiequipades, de diferents dificultats. I (com podria ser altrament?) l'alternativa de noves ascensions des de cinc fins a dos-cents metres d'excel·lent granit.

Son les dues. No crec que arribi ningú més fins a la nit: podem anar a la «Taquí», a veure si surt la «Mamma N'Anna» d'una vegada.

— Ens enduem el «talkie», perquè si arribés gent, ens puguis trucar.

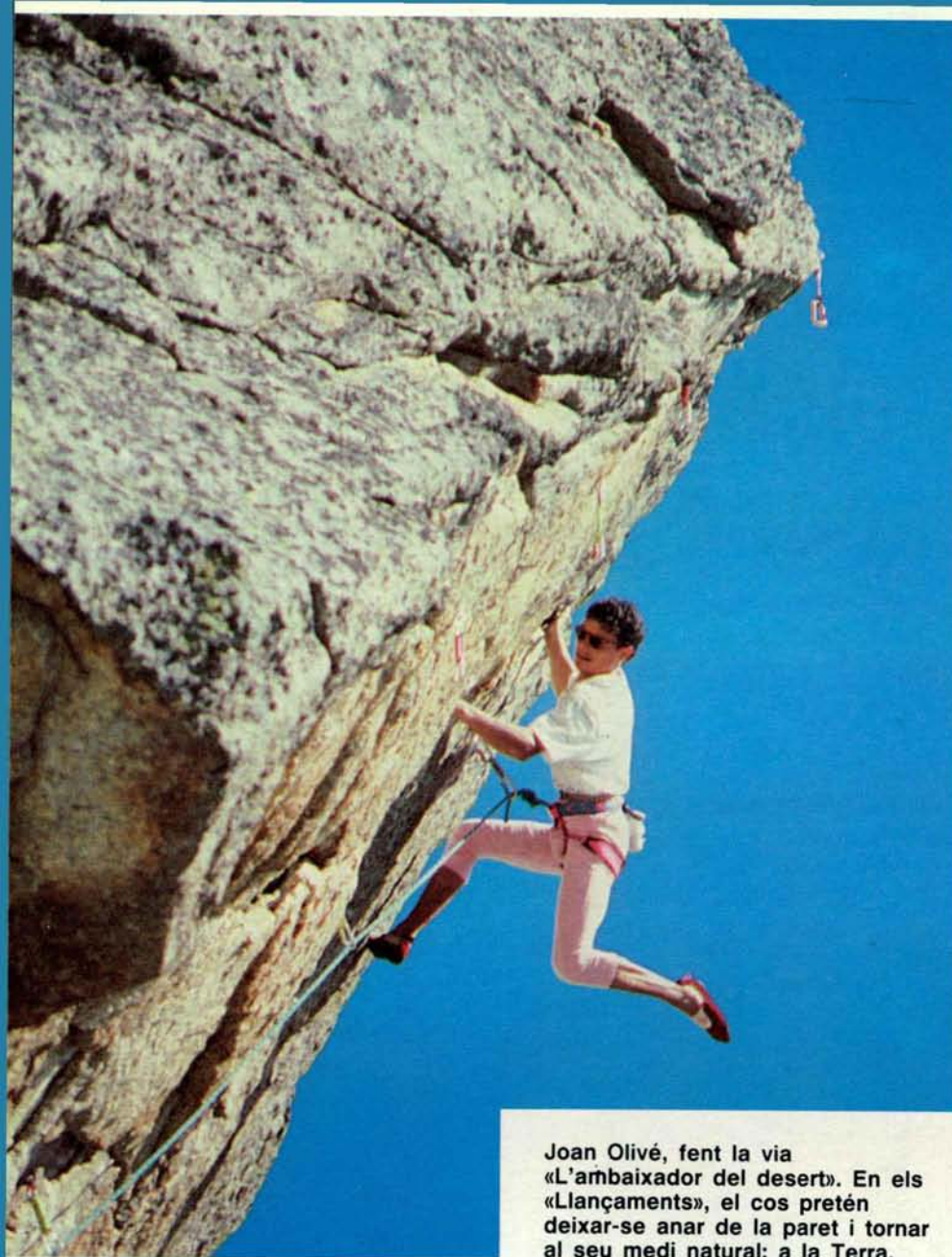
— Molt bé.

Avui marxem per la «General». Ens desvien a l'alçada del «Triangle Garbassa», per poder-nos escalfar en els blocs que volten l'estany de l'aigua. Un cop prou «escaldats», travessem el llit sec de l'antigament extens estany de Mar. Una persistent sensació de desertisme ens ennuaga, fins que arribem al peu de la «Taquí». Ahir vam acabar d'equipar la via «L'Ambaixador del Desert», dedicada a Salvador Campillo, potser l'únic i autèntic ambaixador del desert africà. Avui fem les primeres ascensions, després d'un assaig meu, i un més de l'altre Joan.

La graduem de 7c. L'itinerari transcorre pel fil d'un esperó desplomat que, després d'un parell de llançaments i uns quants blocatges força durs, té uns moviments molt tècnics, en els quals les minipreses, apareixen i desapareixen com per art de màgia. La «Mamma N'Anna» es resisteix un dia més.

De tornada, aprofitem que ens queda una mica de temps fins a l'hora de sopar. Fem una visita a «en Juli Verne». Empenyem la rovellada porta, que s'obre amb un soroll digne d'una casa de fantasmes de Transilvània del Sud. Encenem els frontals i, tot seguit, ens deixem lliscar pel forat que ens portarà al centre de la Terra... a la recerca d'en Juli Verne. Mentre baixem per la desigual escala tallada en el dur granit, l'Enric ens fa cinc cèntims de la particular història de la Vall Fosca.

— A principis de segle, centenars d'obres vanen prendre part en la més gran obra hidroelèctrica de la història

Joan Olivé, fent la via «L'ambaixador del desert». En els «Llançaments», el cos pretén deixar-se anar de la paret i tornar al seu medi natural: a la Terra. (Foto: Enric Lucas).

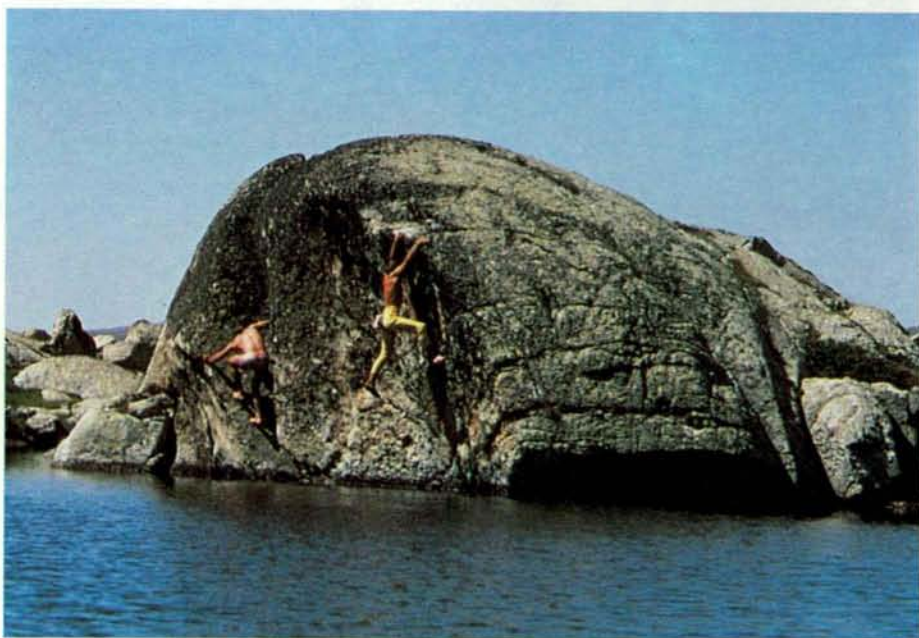
(de la història d'ells, és clar). La feina consistia a buidar els grans llacs de la zona en un de sol (Estany Gento). Per aconseguir-ho, hagueren d'excavar en el duríssim granit, a pic i pala, uns túnels que els comunicuessin. Els mitjans eren escassos.... Imagina-t'ho! Quan es creien a poca distància del fons d'un estany, posaven una càrrega de dinamita i sortien corrents pels passadissos amb l'esperança d'arribar fora abans que l'aigua. D'aquesta manera buidaren els estanys Frescau, Colomina, Mar, Tort, Saburó, i uns quants més.

— Per cert, —continua— ara estem per sota del nivell de Saburó, Mar i Colomina. I per aquesta canonada passa tota l'aigua que surt d'aquests tres estanys.

Amb això en tinc prou i m'en vaig per potes del centre de la Terra. No hem vist aquest cop en «Juli». Es deu haver mort de reuma o poster d'esgotament de pujar els més de cent graons (de més de 40 cm cadascun) que hi ha fins a la sortida.

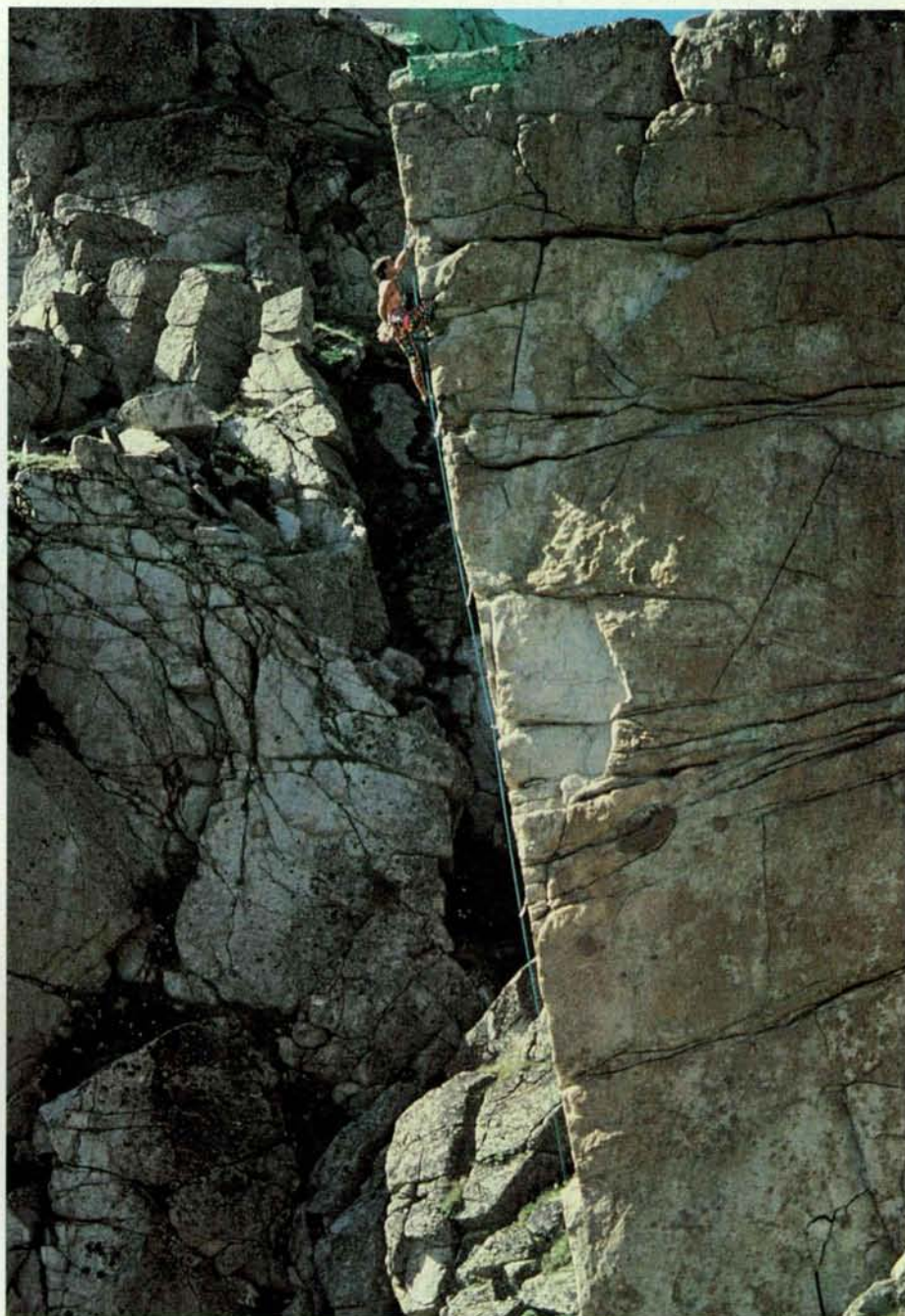

Joan Cabau i Enric Lucas, en un bloc prop de l'estany de l'Aigua. (Foto: Enric Lucas).

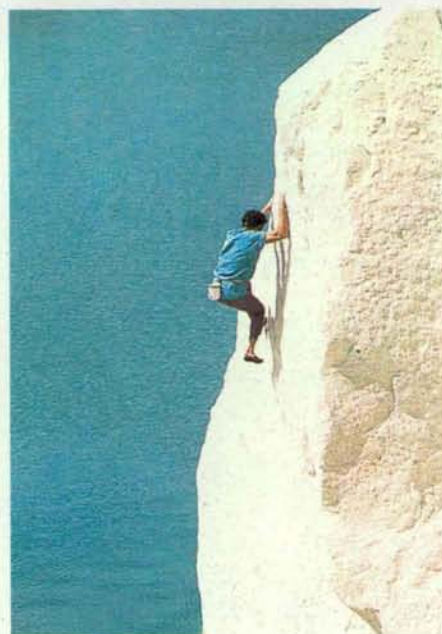
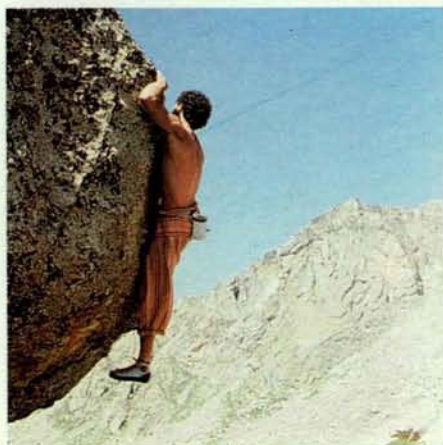

Joan Cabau al «Dòmino».
(Foto: Enric Lucas).

Joan Olivé, pre-escalfant-se en un bloc prop de l'estany de l'Aigua.
(Foto: Enric Lucas).

Joan Cabau realitzant la via «Los pulmones, bien, gracias», al «Dòmino». Possiblement és el 7c a més alçada de la Península, perquè es troba a 2.500 m per damunt del mar.
(Foto: Enric Lucas).

Joan Olivé, fent *boulder* a la «Keops». Una patinada pot ser força «humida».
(Foto: Enric Lucas).

Vés per on amb els de Llesuï!
Gairebé cent truites en un dia de feina.
I només són nou!! De totes maneres, el
«Gran» triomfa quan els hi ensenya una
fotografia d'una truita (de 60 cm i de
5 Kg!) que va pescar fa quinze dies al
Mar. Però, per alguna cosa és el «Big
Boss». Ens posem porquets de la
suculenta manduca. Cremat, pastís de
kiwi amb xocolata i cafè de veritat. La
festa dura fins les... UF!! El dimonietriu
pels descosists...

Avui és dia de pluja. Meditació
transcendental i carrom⁽¹⁾. Mentre
l'Esther dona canya al sandal i al
«kintx-kintx»⁽²⁾ comencem una partida
de carrom-conversa pseudomística, on
l'Anna ens parla de l'energia i del
no-odi vers al nostre contrincant en
qualsevol situació. «*Quan et treguis del
cap la competitivitat, és quan podràs
competir i dar el màxim de tu mateix*».

Passen els minuts i arriba aquell
moment de la nit en el qual el dimonietriu
de la fam fa la seva aparició, per fer-te
engreixar uns grams més. L'aigua és a
punt de bullir en el seu pot. Una filera
de gots espera el líquid element per
donar-li color i sabor. En breus instants
neix, en aparent generació espontània,
una exposició de cafès amb llet,
trifàsics, o tes, tallats (o «trencats»),
camamilles, i cafès. Però això no és tot.
El «Gran» ens delecta amb un magnífic
joc de mans —no sé per quines arts
màgiques— i es treu de darrera l'orella
una capsa de «EL REGLERO»⁽³⁾.

El dimonietriu, satisfet, agreix aquell
detall amb un somriure maliciós.

Ara, amb nostàlgia, passen molts
noms que, simplificats, podrien ser:
Blanc 6, Amitges 0, Colomina 1,...

**Joan Olivé, intentant un cop més la
«carrom». Aquest curt itinerari,
encara sense realitzar, requereix
unes contorsions molt complicades.
(Foto: Enric Lucas).**

- COM ANAR-HI?

Un cop a la Pobla de Segur,
prendrem la carretera cap a Pont de
Suert. Arribats a Senterada, torçarem en
direcció a Capdella. D'aquí, pujarem fins
a la presa de Sallente on deixarem el
vehicle. Tot seguit, agafarem un camí
amb força indicacions, que ens durà a
Estany Gento, i d'Estany Gento al refugi
Colomina en unes 2 h. 10'.

La millor època per escalar és des de
juny fins a setembre-octubre.

Per a qualsevol informació o reserves,
adreceu-vos a Enric Lucas, Anna Masip.
Apt. 57. La Pobla de Segur, Lleida.
Tel: 973/68 10 42
973/65 00 57 - Hostal Energia.

- (1) Joc de taula nepalí amb regles
semblants al billar americà.
- (2) «Diàlogos tres» d'antena tres FM.
- (3) Excel·lent assortit de galetes a
173 pts. la capsa.

LES VIES

EL Dòmino

- 1- «El sis Doble» 25 m; 2L; L₁: 7b;
L₂: 6b
- 2- «Los Pulmones bien, gracias» 25
m; 7c

Kasto Chaa

- 1- «Toure Kunda» - 12 m 6b+

La Taqui

- 1- «L'Ambaixador del Desert» 20 m,
7c
- 2- «Mamma Nanna» 20 m, 7c+
- 3- «Magnone» 30 m, 5

El triangle Carbassa

- 1- «Bokassa» 10 m, 6a

La Corba dels Porters

- 1- «Gigy Morena» 10 m, 5+

Pic Colomina cara S/E

- 1- «Emma» 5L. 200 m; L₁: 4+; L₂:
6b+; L₃: 5+; L₄: 5; L₅: 5
- 2- «Pastís de Truita» 5L. 200 m; L₁:
5+; L₂: 5+; L₃: 5; L₄: 4+; L₅: 4
- 3- «Kali Gaudaki» 4L. 150 m. L₁: 6C;
L₂: 6b; L₃: 5+; L₄: 5

- 4- «Dels Cursetistes» 2L. 80 m. L₁: 4;
L₂: 4.

Pic Colomina cara N/E o la Cantonada

- 1- «Sangre de Horchata» 4L. 150 m
L₁: 5+; A₃; L₂: 5; L₃: 4+; L₄: 5
- 2- «Llamps i trous» 4L. 150 m L₁: 5+;
L₂: 4+; L₃: 4; L₄: 4
- 3- «Biberón de Eko» 4L. 150 m L₁: 5;
L₂: 5; L₃: 6b+; L₄: 5+
- 4- «Directísima Olivilla» 5L. 200 m L₁:
5+; L₂: 4+; L₃: 6b+; L₄: 5C; L₅: 5+

Pic Pala Pedregosa

- 1- «Via del Abejaruco» 3L. 120 m L₁:
5; L₂: 5+; L₃: 4+
- 2- «Espesó Panoramix» 4L. 150 m L₁:
4+; L₂: 5; L₃: 4+; L₄: 3
- 3- «La Cuconada» 4L. 150 m L₁: 5;
L₂: 4+; L₃: 5; L₄: 5

Pic Peguera

- 1- «Dels Raiers» 7L. 300 m L₁: 4+;
L₂: 3; L₃: 4+; L₄: 4; L₅: 3; L₆: 5; L₇: 4+

- La Visera

1. «Todo lo que tengo traigo» 8 m 6a
2. «Nexets» 8 m 5
3. «Curva Peligrosa» 12 m 7a
4. «Mi Casa» 10 m 6a
5. «Carrom» 8 m

Màgic Ocshapalca

Joan Jover

*T'enyor, enyor la mar, la nostra.
I te la deix, amor, com a penyora.*

Carme Riera

Huaraz és, realment, una capital mundial d'alpinisme. Tot passejant-hi pels carrers, o sopant al «Tabariz» o a la «Familia», hom hi troba gent de tot arreu, i s'hi parla d'ascensions, de condicions de la neu,... No és massa diferent que en un nucli alpí, menys el clima; aquí, és força millor! Fa quinze dies que som al Perú i ja ens hem adonat una mica de les peculiaritats d'aquest poble, especialment el pillatge i la manca de condicions higièniques (la pupa més estesa entre els foranis són les infeccions intestinals).

Després d'una setmana d'aclimatació a la zona de l'Alpamayo, amb el Jaume ens plantegem una muntanya d'una certa envergadura: la paret NE de l'Huascaran N. Però, unes nuvolades persistents de la nit de la partida ens fan desistir poc abans de la rimaia, a uns 5.400 metres. A més la nostra inexperiència, en qüestions d'alçada, ens ha fet muntar el camp de base massa avall, i ens ha costat quatre hores arribar fins aquí... A la tarda, el temps s'estabilitza: esdevé francament bo. Desfem el llarg camí de la *quebrada*, una mica desinflat, excepte Toribio, el nostre portador, que exhibeix una mitja rialla crònica. (Malgrat tot, les condicions no són bones; després sabrem que, aquests dies, els forts vents a les zones altes ha fet que hi abandonessin grups a la via normal.)

Chamonix (perdó, vull dir Huaraz) de nou. Tot sopant, l'Alfons ens parla d'una difícil escalada en glaç. Cap de nosaltres no en té gaires referències; però pensem que aquesta cara sud de l'Ocshapalca es convertirà en una bona alternativa. Immediatament fem un programa: demà, descans; demà passat, llogarem una comioneta que ens entri a la Quebrada Llaca i, el mateix dia, pujarem a muntar una tenda al peu de la paret; l'endemà, a la nit...

Som a 4.900 metres. Acampem al costat d'uns italians. Són Fabrizio i el seu company de base, Fabrizio és un tipus molt bo (es guia, d'ofici) que, l'any passat, va obrir una via de gran dificultat al Shivilin, en el Gangotri. Demà, també vol fer la via «Canadencia» però sense cordes.

La «nostra» muntanya és impressionant: vertical, integra un cercle glacial salvatge, tancat pel Ranrapalca (un cim que, una setmana més tard, atacariem amb el Quico, en un intent per la cara SE, que no passà de la rimaia a causa de la neu tova). Em sento estrany, en contemplar aquest vastíssim espai, habitat només per nosaltres quatre.

L'«Ocsha», de 5.888 metres, té una cara sud amb 700 metres d'una verticalitat poc habitual a les vessants nevades dels Andes. A la zona central de la paret es dibuixen tres rutes: a la dreta, la «Grassi», sembla ser la més

Ocshapalca, «Via Canadencia».
(Foto: Joan Jover).

difícil, amb un tram molt llarg de 90°; al centre, la «Canadencia» del 78, molt sostinguda, on els tres quarts superiors rarament baixen dels 70-85 graus; i a l'esquerra, la «Francesa» de la qual no tenim gaire informació.

Són les dues, a plena nit, quan fonem neu per a l'esmorzar, encongits dins la petita tenda d'alçada. Vestir-se és una complicació, en un espai tan reduït. Una hora més tard, caminem per la glacera, sota un firmament tan lluminós que sembla a tocar i que ens permet prescindir del frontal. L'ambient és fascinant!

Passem la rimaia (a 5.200 metres, aproximadament) al mateix temps que comença a fer-se de dia. Escalo un mur de 40 metres, de 80°-85°; el glaç hi és bo: però estic impressionat, i no puc evitar de posar-hi dos cargols. Després, ve un llarg corredor que es perd en un laberint de mixt extraordinàriament vertical, d'uns 500 metres de desnivell. Per tot arreu pengen les clàssiques merengues andines, i les columnes de glaç d'un aspecte molt precari: comencem a pensar que ens em ficat en un «sidral» considerable. Les nostres cordes de 60 ens permeten tirades llargues; però això és al principi. Més amunt amb el cansament i l'alçada, no passem de 40 metres per cada llarg.

En trobo en una reunió, assegurant en Jaume, a mitja paret. De sobte, apareix el cap de Fabrizio darrera una roca. Fa una hora que ha començat, i avança ben relaxat per un pendent de 70°. És impressionant, veure'l progressar així. És clar que, la nostra seguretat, no és gaire més gran. Seria improbable que les reunions que muntem amb un sol cargol i les eines frenessin la caiguda d'un de nosaltres dos que anés de cap de corda. Però, anar lligat, sempre és una altra cosa, evidentment. Aviat perdem de vista l'italià, amagat per un bombament. Continuem per uns ressals pràcticament verticals, alternats per pales de 70°, on sobresurten roques que aprofitem per muntar-hi alguna reunió.

Ja força amunt, en Jaume trenca un tros del pic d'una eina, en un tram difícil; però té sort, perquè li queda la meitat del metall i, amb gran habilitat, aconsegueix arribar en un lloc segur.

(Els tres últims llargs se'ns fan molt durs: algunes rampes ens «amanyaguen» els brassos; ja voldriem acabar!)

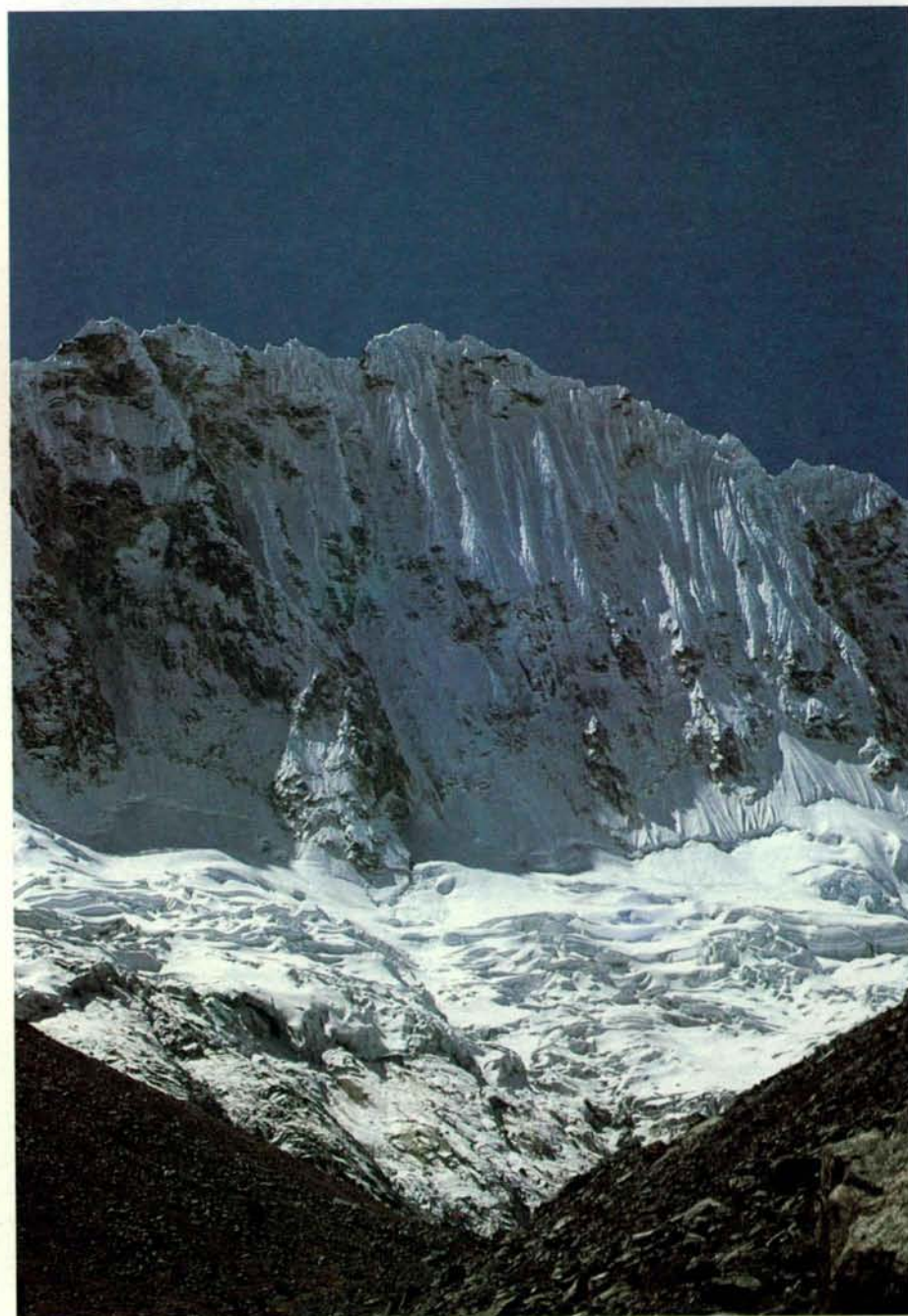
Tons blaus metàl·lics, ombra freda que ha retingut les esclavissades tot el dia. Avanço per un canaló estret, just per una persona. A quinze metres, veig el sol a la cresta, adornada amb un gran bolet de nata, qué en té la mateixa consistència. Ni un japonès, no hi pujaria! Aquí acabem!

El cargol de la reunió serà el primer rappel; el seguiran dotze més, fins a la glacera, per la mateixa via de pujada. Aprofitem algunes instal·lacions d'uns neozelandesos que van repetir la ruta fa vuit dies. En Fabrizio ha reforçat alguna instal·lació no prou segura; i, allí on no hi havia res, hi ha posat estakes que també hi hem deixat. Així és que aterrem pesadament sota la rimaia, més de deu hores després d'haver-la travessada.

Ocshapalca, «Via Canadencia».
(Foto: Joan Jover).

Ocshapalca, cara Sud.
(Foto: Joan Jover).

L'Ocshapalca, la fulla que hi ha al mig ⁽¹⁾, ja és nostra.

* * *

De tot això, ja fa dies. Hem anat al Sud, al desert fosc de Nazca, per sobrevolar les misterioses línies dibuixades sobre la pampa. I després al NO, per Ica i Pisco, fins a la península de Paracas, a la costa del Pacífic, on visitem Las Ballestas, una reserva de llops marins i de moltes espècies d'ocells. És un lloc al·lucinant, format per un grup de petites illes desertes, de roques erosionades, que arriben a constituir túnels descomunals, per on és possible passar amb una barca, i a les quals viuen milers d'ocells i centenars de llops marins, que llencen el seu crit, com un llarg plany.

És aquí, en el contrast del litoral, on recordo una mica l'estada a la Sierra. I recordo el Pedro, el Jon i tots els de la colla de bascos amb qui hem conviscut aquests dies, amb el Másimo, qui ens allotjà a casa seva i qui, a la meua pregunta de *¿y qué desnivel tiene la pared?*, em responia *—unos 70.* (1)—. També el Philippe, el francès que prepara una guia de la col·lecció «Les 100 millors...» de la serralada la qual ens descobrirà les possibilitats d'aquest massís que ells coneix tant.

Som en aquest privilegiat racó, sense telefèrics, ni refugis, absolutament salvatge, on se'ns permet tastar l'aventura d'acostar-nos lentament al peu d'una paret (amb la barraca a l'esquena) i d'escalar després, a cinc o sis mil metres, però com ho faríem a les muntanyes que ens són més properes.

Pisco — (Juliol 87)

(1). *Ocshapalca.ocsha*: un tipus de fulla (cereal) molt fina; *palca*: vol venir a dir «que és al mig de dues coses».

DADES TÉCNIQUES

OCSHAPALCA (5.888 m) CARA S.
Via «Canadencia», del 78.
DIFICULTAT: MD sup — ED inf
DESNIVELL: 700 metres (de 5.200 a 5.888 m, aproximadament).
HORARI: 10 a 12 hores, entre pujar i baixar.
MATERIAL: cargols i estakes suficients per muntar els 13 rappels que exigeix la baixada; cordes de 50 metres.
ACCÉS: Laguna Llaca (4.000 m aprox.), accessible amb un tot-terreny, o a 6 hores de camí des d'Huaraz.

Ascensió feta, el 15 de juliol de 1987, per J. Torn i J. Jover.

Bolets (7) *Clitocybe* *Infundibuliformis*

Francesc Xavier Gregori

Clitocybe = nom de gènere; i del llatí *infundibuliformis* = en forma d'embut.

Noms populars:

cat. Tassa de bruc, orela de conill.
cs. Clitocibe embudado.
fr. Clitocybe en entonnoir.
it. Agarico infundibiliforme.
al. Gelbbräunlicher Trichterling.

CARACTERÍSTIQUES GENERALS

Tal vegada sigui el més conegut entre els bolets del gèn. *Clitocybe*, perquè és molt comú (es troba a qualsevol hàbitat i a tots els continents) i perquè és bastant fàcil de reconèixer per la seva forma d'embut en els exemplars ja desenvolupats, pel color del barret i per la presència, a la base del peu, d'una espècie de feltre blanc que recull una part del substrat on viu, i que ens enduem amb ell quan el collim.

Barret.— De 4 a 8 cm de diàmetre. Inicialment quasi convex, s'obre en forma d'embut en el bolet adult, fins adquirir la forma que li és característica. És de color de camussa, o bru esgrogueït, de superfície llisa i quasi brillant. El marge és subtil, i al centre enfondit es nota una petita prominència, dita mamelló. La forma pot ser molt regular o més lobulada.

Làmines.— Bastant juntes, molt decurrents. Són blanques o blanquinoses.

Peu.— Pàl·lid, blanquinós, amb reflexos del color del barret. És cilíndric, un xic engruixit a la base, recoberta d'un finíssim peluix esblanqueït.

Carn.— Blanca, bastant tenaç, elàstica, quasi fibrosa la del peu.

Hàbitat.— Creix de juny fins a novembre a tots els boscos; també es fan entre l'herba no gaire alta. És molt comú. Es presenta en grups nombrosos.

Característiques organolèptiques.— És ben comestible, i té olor i sabor agradables. Cal rebutjar-ne el peu, perquè resulta un xic corretjós.

Observacions.— És un bolet molt conegut i apreciat, malgrat el seu escàs rendiment; aspecte aquest que se supera amb escreix quan hom el localitza, ja que es presenta abundant.

Gastronomia.— Aquest bolet, per norma general, surt molt net, si hem pres la precaució, en collir-lo, de tallar-lo a meitat del peu. Això fa que les miques de detritus que arrossega el peu quedin a terra. Esbandir-lo a raig d'aigua. Aquesta mena de carn la fa molt aconsellable per a fer-ne guisats; el clàssic fricandó li donarà un escaient marc per a saborejar aquest bolet. Saltejats a la paella, amb una picadeta, o bé fets amb truita, també us els recomano.

Bon profit.

Nota: Aquest treball ha estat realitzat mitjançant consultes fetes a documentació especialitzada i amb observacions personals de l'autor.

Uns *Clitocybe Infundibuliformis* en un bosc mixt a la zona de Vallgorguina, el juliol de 1985.

(Foto: F. Xavier Gregori).

Tinc dos rappels

Antoni Castel

Fa molts anys, milers d'anys, que sóc aquí, a la regió d'Agulles. Com has comprovat durant les teves periòdiques visites, és la millor regió de Montserrat, més tranquil·la que la del Monestir i les Trinitats, i més acollidora que la veïna dels Ecos.

Quan vaig arribar —i ara no em preguntis quan ni com va ser (perquè no t'ho sabria dir)—, de seguida vaig fer amistats. Les Bessones, encara que vulguin aparentar una imatge antipàtica, són un tros de pa, i em van descobrir els secrets que jo havia de conèixer per sobreviure en aquest paratge equilibrat, però ferèstec. La Filigrana, lletja i desmanegada, m'ajudà en els moments de desesper, quan creia que no era possible fer-me amiga dels arbres, el vent, la Lluna, els estels, el Sol. El Dauet, el Martell i l'Ou de Colom m'animaren en els moments de cansada melangia. El Pingüí em deslliurà de l'avoriment dels llargs vespres de l'hivern amb els seus picants acudits sobre les allunyades Portelles. Fixa't si vaig integrar-me bé a l'entorn montserratí que, al cap de poc temps, un arbre, sense demanar permís, arrelà amb força dins les meves entranyes i em convertí en l'Agulla de l'Arbret, quan l'home batejà totes les roques del massís.

La presència de l'home trasbalsà la nostra quotidianitat. L'ésser estrany, de qui només teníem referències per descripcions de la Lluna, s'enfilava, nerviós, per les canals i inspeccionava cada racó de la muntanya. Ens preocupava no conèixer els seus objectius, encara que semblava respectar-nos quan ens mirava les formes. La incògnita, però, es desvetllà una tarda de primavera, quan una agulla sentí com un d'aquells homes començà ascendir per una de les seves arestes, suaument, com si no volgués excitar-la.

Tornaren a venir-hi i pujaren a les altres amigues per llocs fàcils i menys fàcils. Cap no pogué evitar aquelles petjades. Jo, tampoc. Em solcaren el cos amb dues rutes: l'una, curta i elegant; l'altra, bella i que recorre la

meva panxa en tres llargs de corda que miren els Brucs. Montserrat es convertí en el paradís dels escaladors. Santacana, Guillamon, Anglada, Montpart, Iglesias, els germans Cerdà hi obriren arestes excelses, empotraments arriscats i plaques llises com marbre que foren desitjades, diumenge rera diumenge, per consagrats i aprenents.

Nosaltres ens transformàrem en còmplices d'aquella dèria de l'home, perquè ens agradava el seu pas delicat i sensual, i trobàvem divertida i inútil la

discussió sobre les virtuts i defectes de la bota rígida i la «cleta». En canvi, no podíem dissimular l'enveja quan parlava dels seus projectes de visitar unes muntanyes més alteroses, que deia que estaven situades en llocs molt, molt llunyans, on la neu és sempre present.

Malauradament, aquell esperit solidari i aventurer fou arraconat quan invadiren la muntanya uns homes diferents, que calçaven peus de gat, exhibien temeritat i parlaven de rècords.

Crec que estic obligada a dir-te que enyoro la sensibilitat dels escaladors menys apressats; i encara recordo com ascendien pel meu cos: els despistats, que es passaven la reunió i després no sabien com tornar enrera; els qui tenien por i demanaven que els tibessin la corda; els solitaris, segurs i concentrats en el repte personal, i els qui pujaven acarant-me la pell.

Tampoc no puc oblidar, amic, aquell home que es deixà caure quan se li acabà la corda del rappel: «Ai, ai, ai!», i volà vint metres fins que, «ploft», caigué sobre els arbres de la canal. S'alçà, s'espolsà les fulles seques enganxades al jersei i, encara pàl·lid, se n'anà sense gosar mirar des d'on havia caigut, però sabent, em sembla, que l'Agulla de l'Arbret té dos rappels.

El Congost d'Ovarra i la serra de Cis

Camil José i Guiu

Si ja és prou difícil de parlar d'una comarca com la Ribagorça, mancada de criteris geogràfics, administratius, històrics i fins i tot lingüístics (com diu la *Gran geografia comarcal de Catalunya*), trobar referències del relleu muntanyós que constitueix el Pre-pirineu situat entre el riu Noguera Ribagorçana

i Éssera, a cavall de l'Alta i la Baixa Ribagorça, és avui una cosa no gens fàcil, a causa de la gairebé inexistència de guies de muntanya o d'estudis monogràfics que en forneixin una informació muntanyenca adient.

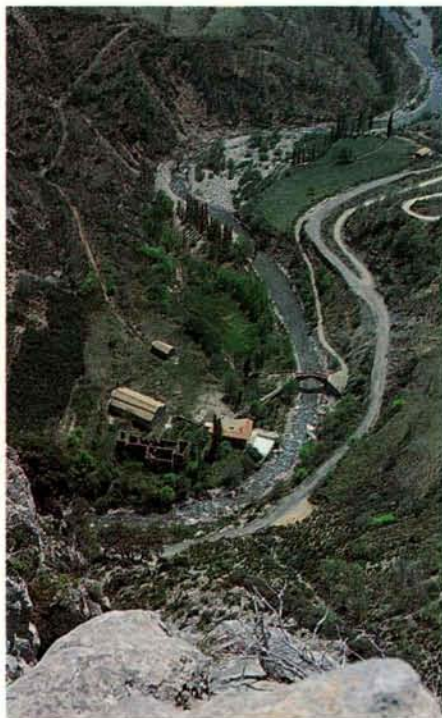
Un dels sectors al qual podríem aplicar aquestes paraules és el de la vall que forma el riu Isàvena, el qual,

nascut als vessants dels pics Gallinero i Baciver, a l'Alta Ribagorça, i després de recollir les aigües de l'altiplà de les Paülles, entra a la Baixa Ribagorça i travessa el congost d'Ovarra, per seguir vers el sud fins a topa amb la serra del Castell de Llaguardes, que el força a desviar-se cap a l'oest i a abocar les aigües, després d'un recorregut de 59 quilòmetres, al riu Éssera, prop de Graus. Aquesta vall, tot i ser una falca entre les valls de l'Éssera i de la Noguera Ribagorçana, havia estat, sobretot en els segles medievals, l'eix espiritual de la Ribagorça, després de l'època romana en què fou una de les vies de penetració més freqüentades, des del cor del Pirineu vers la vall de l'Ebre. Doncs bé, encara no fa gaires anys, tenia com a eix de comunicació una carretera que, partint de Graus, seguia el riu aigües amunt i moria al peu del congost d'Ovarra. Després de molts esforços, s'ha fet possible de continuar-la fins a unir-la a la que, per Bonansa, accedeix a la general de Castilló de Sos a Vilaller, ja a la vall de la Noguera Ribagorçana.

La serra de Cis, des del massís del Turbó.

(Foto: Camil José).

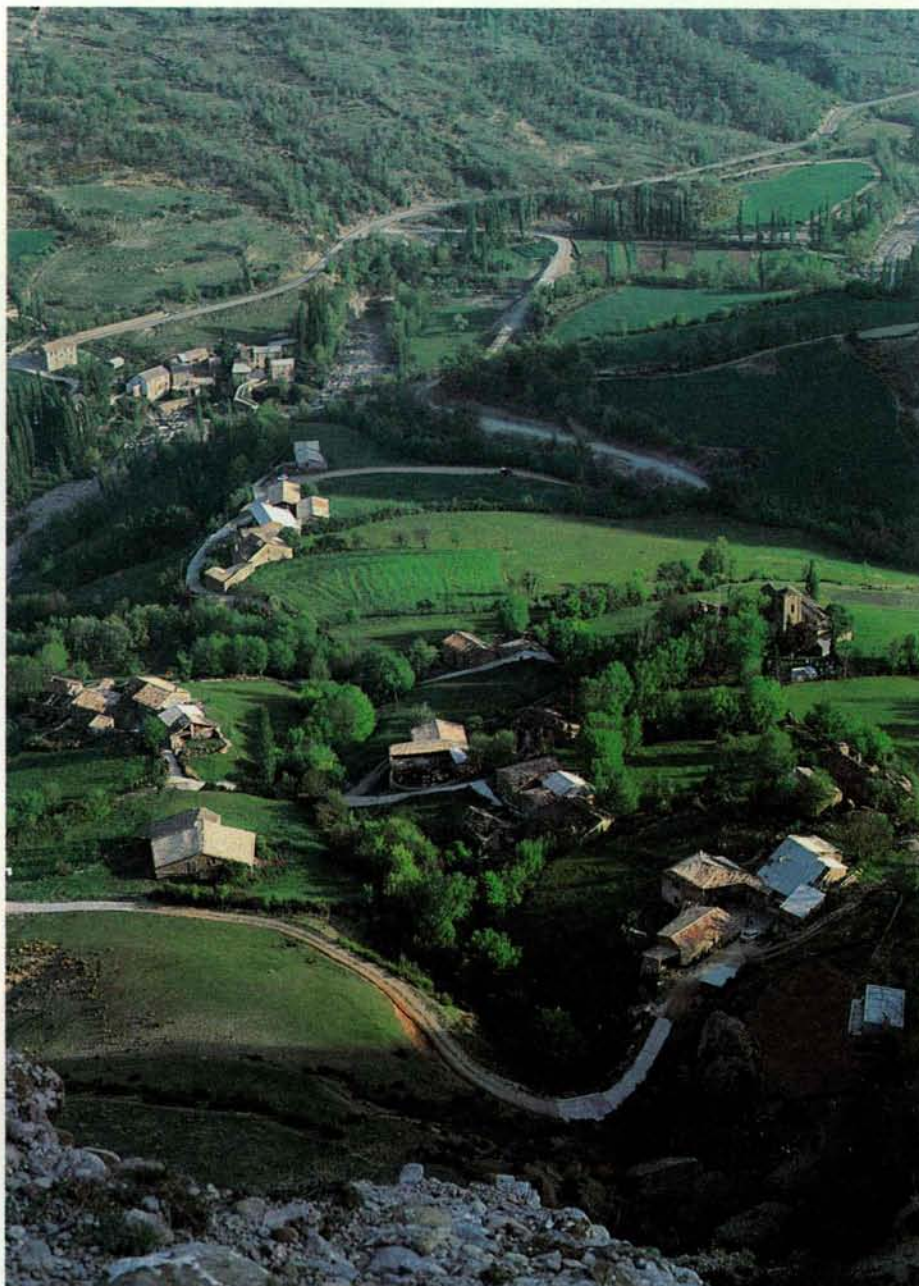
Des de la penya de la Croqueta, el monestir d'Ovarra.
(Foto: Camil José).

Creiem que aquesta vall mereix un millor coneixement, i a això està adreçada aquesta ressenya de dues excursions que, sota el guiatge d'en Kildo Carreté i en Francesc Beato, hi vam fer els dies 9 i 10 de maig del 1987, de les quals servem un record indeleble.

El Congost d'Ovarra

Els vuit companys que hem sortit de Barcelona, després de fer parada a Balaguer per esmorzar, ens dirigim a Benavarri, on agafem la petita carretera que s'enfila fins a assolir els alts de la serra del Castell de Llaguarres, des d'on s'obre una extensa paronàmica de la vall de l'Isàvena i les serres circumdants, difuminades avui per la calitja imperant. A la baixada, conflüim, al poble de Llaguarres amb la general de Graus, la qual ja no deixarem en endavant.

Vall amunt, hom albira aviat, dalt d'un turó, Roda d'Isàvena, un poble que, a part de l'encís dels carrerons i places medievals, estotja una sensacional catedral de vella i complicada història, la visita a la qual no m'estic de recomanar. Val a dir que el recorregut complet de l'interior s'hi efectua acompanyat d'un guia, cosa que pot donar idea del valor i la qualitat del seu contingut.

A dalt: El poble de Beranui, des del camí del Grau.
(Foto: Camil José).

La part alta de la serra de Cis. Tossal de Cis (1.761 m).
(Foto: Camil José).

Tot seguit arribem a **La Pobla de Roda**, on ja ens espera en Josep Jordana, qui, acompanyat de la seva filla, ha vingut en cotxe des de l'Hospitalet de l'Infant; i juntament amb ells prosseguim, fins arribar a les envistes d'Ovarra. Deixem els cotxes en una banda de la carretera, just en el punt on s'inicia el camí que hi baixa; i, per un nou pont gòtic (que reemplaça el que s'endugueren les aigües del riu, l'any 1963) travessem l'Isàvena. Som ja davant del conjunt de la que fou l'antiga abadia benedictina de **Santa Maria d'Ovarra** (1.000 m); de l'antic monestir, es conserva l'església de Santa Maria, la de Sant Pau i el Palau del Prior.

L'església de Santa Maria d'Ovarra és un magnífic exemplar romànic, del primer quart del segle XI, amb murs ornamentats i tres absis bellíssims. Fou declarada monument nacional el 1931, i se'n començà la reconstrucció el 1972. El seu aspecte actual és molt digne. (Particularment, em recorda moltíssim el monestir d'Alaó, al peu del congost d'Escales, a la Noguera Ribagorçana, del qual sembla germà bessó.) La clau és a Serradui, per la qual cosa no en podem visitar l'interior.

No gaire lluny, s'alça l'església de Sant Pau, antiga parròquia, edifici romànic d'una nau, del segle XII. El Palau del Prior, d'estil gòtic tardà, està molt malmès, bé que hi ha indicis d'intentar que no s'enderroqui; a la façana, s'hi adverteixen alguns finestrals

El congost d'Ovarra; al fons, a l'esquerra, la serra de Cis.
(Foto: Camil José).

gòtics i una gran porta dovellada, amb les armes del prior. Tot el conjunt té com a fons les verticals parets que flanquegen el congost d'Ovarra: s'hi destaca la Peña de la Croqueta, com un sentinella a l'aguait.

Vora d'aquestes edificacions, hi ha un bonic casal utilitzat com a residència infantil. La porta és tan sols ajustada: hi entrem per a veure'n l'interior, on es destaca un ampli menjador i diverses habitacions amb lliteres i matalassos. La nostra idea és de sojornar-hi aquesta nit, si bé en Kildo i en Francesc pensen fer-ho al defora, en una tenda de càmping que duen. Amb la certesa de passar-hi una vetllada agradable, tornem als cotxes per iniciar l'excursió d'avui.

Ens equipem, i prenem la pista que, un xic més enllà, s'enfila per la serra de Vallabriga. Llurs revolts ens permeten d'anar admirant a pleret el racó d'Ovarra, fins a poder prendre l'antic camí que ens duu, directament, al llogarret de **Vallabriga** (1.150 m.), emplaçat a la vall de la Ribera de Vallabriga. Hi alternen les cases enderrocades, amb altres de ben conservades; la seva església, de Sant Esteve, molt senzilla, es manté ben arranjada. Però, els únics habitants que hi veurem avui són... una família francesa, natural de l'Arieja, que viuen en una de les cases acuradament restaurada i amb els qui fem petar la xerrada una estona.

Tot seguit, emprenem la forta pujada pel vell camí de bast que comunicava, temps enrera, Vallabriga amb Espés, tot salvant pels alts l'engorjat de l'Isàvena. Anem seguint de primer els senyals vermells que ens ha indicat (i que havia marcat) el cap de la família francesa del poble, els quals ens situen en el bon camí, ja que aquest sembla haver-se

perdut en un tram, a la sortida del poble. El senderó va guanyant alçada (i permet un bon cop d'ull sobre el poblet, del qual crida l'atenció el contrast de les velles teulades de llosa amb les arranjades de nou, fetes amb teula o uralita) fins a conduir-nos al Pas de la Croqueta, un exigü collet on deixem les motxilles, i uns quants ens enfilem, fent grimpada, per situar-nos a dalt de la **Peña de la Croqueta** (1.382 m).

El petit cimadal és un mirador sorprenent. A l'oest, tenim els boscosos vessants de la muntanya de Vallabriga —amb el poblet d'aquest nom a la part baixa, que sembla una taca fugissera—, enllà dels quals excel·leix la part cimera del Turbó. A l'est, el trauc del congost de Gavarret, o d'Ovarra, estrebat entre les verticals parets de les muntanyes de Vallabriga i de Pegà, pel fons del qual s'albira el riu Isàvena flanquejat per la carretera per on, molt de tant en tant, veiem circular algun vehicle escadusser; llunyanes, s'entreveuen les neus del massís dels Besiberis. Al sud, se'ns ofereix una bona part de la conca mitjana de l'Isàvena, entre la serra de Cis i la muntanya de Vallabriga; mentre que, als nostres peus, i en una vertical de prop de 400 metres, el racó d'Ovarra presenta una perspectiva aèria sensacional. Baixem a reunir-nos amb la resta de companys per imitar-los en la tasca de fer moure els queixals, ben instal·lats en una reduïda prada d'herba, prop del collet.

La continuació del camí de Gavarret sobre el congost d'Ovarra és una delícia. A part de ben conservat, la visió que ens ofereix pot enfonsar-se intermitentment en les profunditats del congost, on de vegades és més fàcil endevinar l'existència del riu pel soroll de l'aigua que no pas per poder veure'l.

En arribar al barranc de la Garanta, els senyals s'enfilen torrent amunt i, per tant, ens cal deixar-los; no obstant i això, la direcció és exacta, i amb més o menys dificultat, amb més o menys pujades i baixades, no perdem de petja el camí.

Després de travessar un inesperat bosc de roures, el terreny esdevé més orfe de vegetació, fins que el camí s'endinsa en una ufanosa pineda. Abans d'entrar-hi, però, si ens allunyem uns metres del senderó i ens aboquem al fil de pendent, podem gaudir de la visió de la mata espesseïda del bosc que davalla fins a la mateixa entrada del congost, on la carretera i el riu han pres, com juguinejant, la inflexió que els portarà a travessar-lo.

El camí, entre el bosc, va oferint magnífiques perspectives, com la del poblet d'Espés, emmarcat en el fons del muntanyam que configura el circ on neix l'Isàvena; les refilades d'en Kildo i

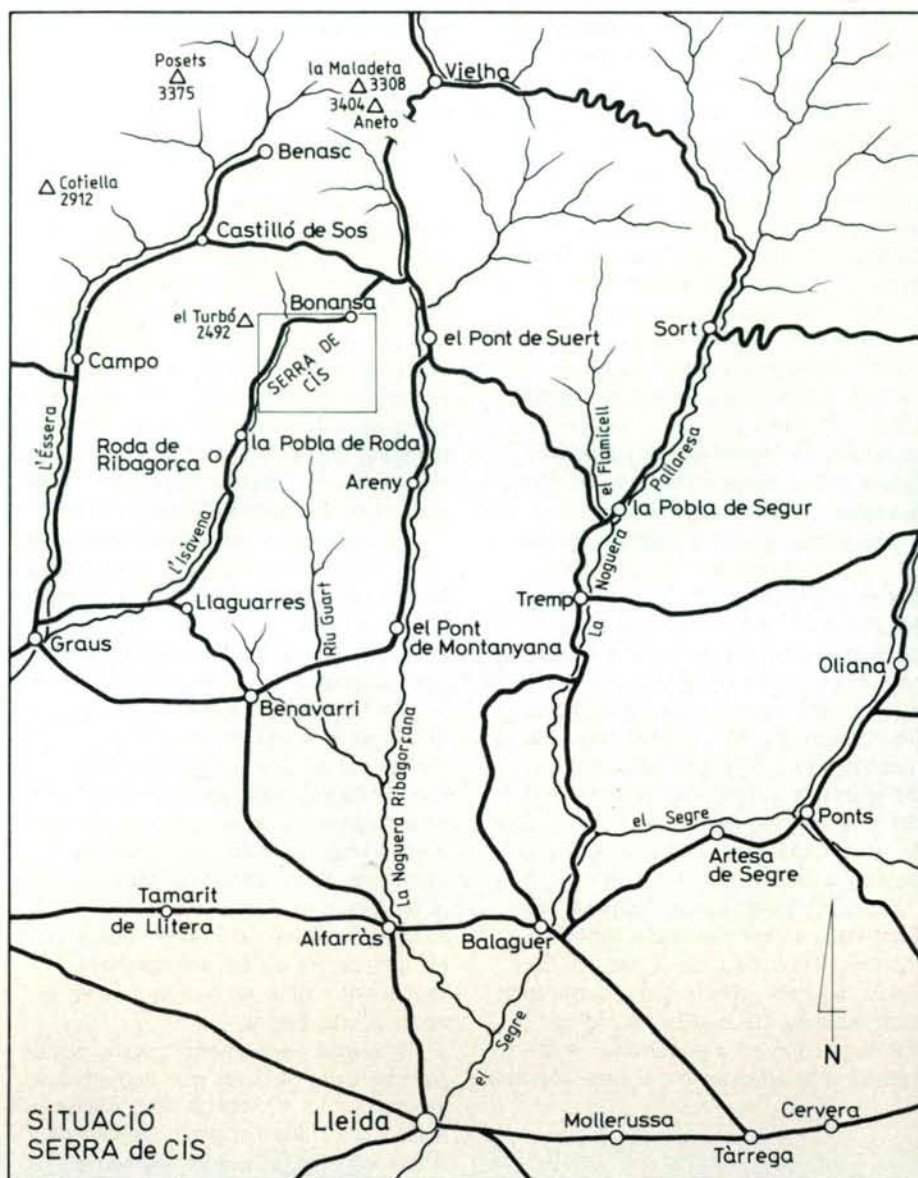
la bellesa de l'indret, ens fan oblidar fins i tot, que no hem d'anar a Espés, sinó que ens cal baixar a l'encontre de l'inici del congost, cosa que ens obliga a tornar un tros enrere, fins a trobar l'esborradís senderó que davalla fortament cap a una pista que ens baixarà a la carretera. Abans, però, i en un revolt des d'on s'albira el barranc d'Espés (o riu Blanc), empenem una curta baixada, gairebé sense camí, fins al llit del barranc on, havent-lo travessat, arribem a l'indret que cercàvem, una curiosa font de tipus vaclusià que, brollant abundosa de la paret, ve a augmentar el cabal del riu Blanca, en un indret solitari que convida al momentani repòs.

En aquest punt, el riu forma un curt i apregonat congost, l'estret de Fontanedo, fins a sortir a les prades on s'ajuntarà amb el riu Isàvena; ens cal, doncs, per superar-lo, de tornar a la pista pel mateix camí. En travessar de nou el torrent, un dels companys té la mala fortuna de reliscar i de mullar-se fins al melic (no és cosa greu, però el forçarà a baixar fins als cotxes, on té la roba de recanvi, fent marxa atlètica).

Ja situats a la pista, trobem aviat la carretera que baixa de Bonansa, per la qual, i en tres quilòmetres aproximadament, tornarem a Ovarra. Aquest recorregut, amb la nul·la circulació existent, ens dona l'ocasió de tafanejar a fons els indrets del congost: de primer, un ferm bosc de faigs; més enllà, la increïble pregonesa de les gorges, on sembla impossible que s'hagi pogut obrir una carretera; després, la visió ferrenya de la Penya de la Croqueta, en sortir d'un dels túnels... Tot s'ajunta perquè no se'ns faci pesat el fet de baixar per la carretera que, finalment, ens duu a la sortida del congost i a l'indret on tenim els cotxes.

Un cop arribats, baixem a Ovarra. Ací, i abans d'instal·lar-nos, decidim, d'anar a parlar amb el capellà de Serradui, d'on depèn jurisdiccionalment l'indret, per a assabentar-lo de les nostres intencions de pernoctar-hi i, naturalment, de pagar el que s'escaigui. Però quan en Francesc i els qui l'han acompanyat en tornen, restem perplexos: amb gest adust, el capellà no ha volgut ni sentir parlar de deixar-nos-hi instal·lar, ni tan sols de plantar una tenda pels voltants, i amenaça amb fer-hi venir la Guàrdia Civil si se'ns acudeix de fer-ho.

No podem pensar altra cosa, sinó que

Pas i penya de la Croqueta, sobre el congost d'Ovarra.
(Foto: Camil José).

[illegible]

TOPONÍMIA DE LA SERRA DE CIS

LES MUNTANYES I ELS CIMS

l'Amorriador (1.791 m)
Brocoló (1.580 m)
Pui de Casiasses (984 m)
el Castell de Pegà
la Creueta de Bonansa
(1.765 m)
la Cucurulla (1.630 m)
Mallo de Beranui (1.420 m)
lo Montalt
el Montet
la Morreria de la Toara
la Muntanya de Morens
la Muntanya de Vallabriga
Pena-roia (1.669 m)
Penya Blanca
Puialto (1.798 m)
Puixico (1.782 m)
el Pusso (1.465 m)
Roca de l'Aspre (1.416 m)
Roca Cirera
Sant Marc
Sant Sadurni (1.172 m)
Sant Vicenç (1.578 m)
Tossal de Cis (1.761 m)
Tossal de Migdia (1.332 m)
Tossal de Sobrefont
(1.458 m)

ELS COLLS

de la Croqueta
del Plano
de Vent
de les Tosses

BOSCOS, PARTIDES DE TERRA I CAMINS

Belarta
bosc d'Alins
camí del Grau
la Canadella
els Cavallets
el Clot de Torrejaça
les Collades
el Coscollar
la Creu de Xoés
Gavarret
l'Escala
el Grau
les Lloberes
planell de Sant Pere Màrtir
prat d'Estaso
la Selva de Baix
la Selva de Dalt
Solana d'Artiga
Solana de Beltran
les Tosses

LES FONTS

de la Canaleta
del Mollar
de la Paül
de la Rubanya
de Sant Cristòfol (pl.)
Santifonts
del Senyor
dels Trencats

RIUS I BARRANCOS

barranc d'Arquero
barranc de Bessedà
riu Blanc
riuuet (de la Mola)
barranc de Canudes
barranc de Castrocit
barranc de Codonyeres
barranc Fondo
barranc Fondo
barranc de Front
barranc de la Garanta
riu Isàvena
barranc d'Ovis
barranc del Partariu
barranc de Patern
barranc de les Pedres
barranc de Pegà

barranc de les Tosses
barranc de Puimolar
barranc de Puialto
barranc de la Ribera
el Riu
barranc de Salancas
barranc del Sas
barranc de Sant Marc
barranc de la Selva
barranc de la Serra
barranc de Soperuny

MASIES

Casa Casolà
l'Hostalet
Casa Nicolau
Casa Pallars
Casa Senyor

LES BORDES I CORRALS

Borda d'Ansuls
les Bordes de Beranui
Corral de Boix
Corral de Bordon
Bordes de les Collades
Borda d'en Jeroni
Corral de Pago

ESGLÉSIES, MONESTIRS, SANTUARIS I ERMITES

Mare de Déu de Cis	(Beranui)
Mare de Déu de la Feixa	(la Vileta - Serradui)
Mare de Déu del Poial	(Pardinella)
Mare de Déu del Roser	(Biasques)
Mare de Déu del Roser	(les Ferreries)
Sant Andreu (església parroquial)	(Calbera)
Sant Aveni	(Bonansa)
Sant Blai	(Riguala)
Sant Cristòfol	(Castrocit)
Sant Esteve	(Vallabriga)
Sant Joan Baptista	(Morens)
Sant Joan Baptista	(Ovis)
Sant Llorenç	(Barri del Pont - Serradui)
Sant Marçal	(Rallui)
Sant Martí	(Serradui)
Sant Martí (església parroquial)	(Soperuny)
Sant Martí	(la Vileta)
Sant Miquel	(les bordes de Beranui)
Sant Miquel	(Vallabriga)
Sant Pau	(Ovarra)
Sant Pere de Verona	(Pardinella)
Sant Roc	(Bonansa)
Sant Sadurni	(Visalibons)
Sant Sebastià	(Beranui)
Sant Valeri	(Calbera)
Sant Vicenç	(Rallui)
Santa Àgata (església parroquial)	(Rallui)
Santa Coloma (església parroquial)	(Bonansa)
Santa Eulàlia (església parroquial)	(Beranui)
Santa Maria (monestir)	(Ovarra)
Santa Maria	(la Quadra de Calbera)
Santa Maria	(Visalibons)
Santa Maria de Fornons	(Biasques)
Santa Margarida	(Belarta)

POBLES I VEÏNATS

POBLACIÓ, ANY 1981

	habitants
Beranui	39
Biasques	16
Bonansa	60
Calbera	25
Castrocit	despoblat
les Ferreries	18
Morens	8
Ovis	despoblat
Pardinella	21
Rallui	despoblat
Riguala	7
el Sas	14
Serradui - barri del Pont	52
Soperuny	despoblat
Vallabriga	14
la Vileta	19
Visalibons	12
Població	305

INFORMACIÓ CARTOGRÀFICA. MAPES:

EL PONT DE SUERT (full 32-10 / 213), E. 1 : 50.000
Sèrie L, 1983
ARÉN (full 32-10 / 213), E. 1 : 50.000
Sèrie L, 1983

Cartografia militar

FONTS: - *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. «El Pallars, la Ribargorça i la Litera», vol. 12, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1984.
- *Geografia de Aragón*. vol. 3 Guara Editorial, Saragossa, 1983.

Vessants meridionals de la serra de Cis.

(Foto: Camil José).

estem pagant justos per pecadors: en la possibilitat que altres persones hagin causat alguns desperfectes a les instal·lacions. Decebut, acompanyem el company Jordana fins a la Poble de Roda, on al matí ha contractat lloc per a sopar i dormir a la petita fonda, al peu de la carretera. Els seus propietaris, un matrimoni ja gran, ens atenen amb tot interès: podrem sopar i dormir, si bé alguns hauran d'anar a dormir en una casa particular, situada més amunt, en

no disposar de prou cambres per a tots; en Kildo i en Francesc soparan i dormiran a la tenda que munten prop de la fonda. L'amabilitat, tant de l'amo com de la mestressa, ens rescabala del tracte «inusual» (per qualificar-lo suaument) que hem rebut poc abans...

A darrera hora, han arribat en Josep Manuel Anglada i la seva muller, els quals ens acompanyaran a l'excursió de demà. Ens retirem a descansar quan acabem l'excel·lent sopar, car demà volem sortir de bon matí. De tota manera, hi emparaulem el dinar de l'endemà. La mestressa hi ha assentit, tot dient: «Vostès no pateixin i facin tranquil·lament l'excursió, que nosaltres ja els esperarem i així que arribin tindran un bon dinar a punt».

Qué més podem demanar?

LA SERRA DE CIS

Quan ens reunim al menjador, prop de les set, la mestressa ja ens té preparat el dasdejuni calent. En Jordana i la seva filla no vindran amb nosaltres, avui, ja que ell manifesta tenir molèsties al genoll de resultes de l'excursió d'ahir, però sí que ens acompanyarà amb el seu cotxe perquè, amb el de l'Anglada, puguem traslladar-nos tots fins a Beranui, on començarem l'itinerari.

Així ho fem i, després d'acomiar-nos-en, travessem el barri del Molí i el pont de pedra sobre l'Isàvena, i pugem vers el nucli antic del poble de **Beranui** (999 m), situat a mig vessant, on hi ha l'església parroquial de Santa Eulàlia, que conserva un bonic campanar romànic.

A la darrera casa del poble ens confirmen la direcció del camí per on hem d'enfilarnos: es tracta de l'antic camí que fa cap a les Bordes de Sant Miquel. El trobem en unes condicions d'allò més bones, car, tot revoltant els contraforts, es conserva perfectament fins als alts de la serra, on ja podem seguir sense dificultat el suau llom que ens porta a les **Bordes de Sant Miquel o de Beranui**. (1.471 m), on ens aturem a esmorzar.

Durant l'ascensió, hem tingut l'oportunitat d'anar descobrint noves perspectives: el panorama s'estén fins al Turbó, les serres del Jordal i de Vallabriga, el congost d'Ovarra i la serra de Pegà (als peus de la qual s'albira, en un replà, el poblet de Calbera). Al costat de les bordes hi ha la capella de Sant Miquel, encara que és tan desfigurada que la prenem per una borda més; davant nostre, el suau esquenall de la serra de Cis es desplega obertament.

Havent esmorzat, continuem pujant regularment pel llom que separa els barrancs de Patern i de Partariu fins a assolir la carena general en arribar a la muntanya de Sant Marc, als 1.782 metres. D'ací estant, la serra de Cis presenta el seu aspecte més típic: una gran calma que s'inicia, al nord, a la Creueta de Bonansa, als 1.765 metres, fins al Tossal de Cis, als 1.761 metres, al sud (cosa que fa que, una pista cabanera que puja des de Bonansa, la recorri en bona part). Aquesta conformació li pertem de ser un mirador obert a tots cantons; ara tenim l'oportunitat de contemplar el Pirineu, avui força embolcallat per nuvolades, a través de les quals se'ns afiguren, a estones, les muntanyes que corren des massissos de la Maladeta, el Coma-les-Bienes i el Besiberri. Vers l'est, tenim la vall de la Noguera Ribagorçana, sobre la qual s'aixequen, encalijats però destríables, la Faiada de Malpàs, el tossal de Sant Salvador, la serra de Sant Gervàs, el Talló d'Aulet i

el Pui de Lleràs. A l'oest, la mola del Turbó excel·leix, poderosa, per damunt de la muntanya de Vallabriga.

El temps va esdevenint cada vegada més inestable. Per tant, sense perdre temps anem seguint l'àmplia carena vers el sud, tot contrastant l'aspecte eixorc dels barrancs que, a la nostra dreta, baixen vers l'Isàvena, amb els densos boscos que, a l'esquerra, davallen suaument vers la Noguera Ribagorçana. Un gros munt de pedres ens indica que passem pel Pilaret de Sant Marc, als 1.745 metres, des d'on ja s'albira, proper, l'arrodonit cim de la serra; el guanyem quan comencen a caure algunes gotes. Un vèrtex geodèsic assenyala el punt més alt de la serra de Cis, als 1.791 metres, que als mapes nomenen Amariado, nom amb què no se'l coneix enlloc de la vall de l'Isàvena, i que pot correspondre a un possible **Amorriador**. La pluja que cau no ens permet de restar-hi més enllà d'uns minuts, ni gaudir del panorama, però sí fixar-nos en el fet que la part meridional de la serra va prenent un caràcter ben diferent de les calmes cimeres per on hem vingut.

Efectivament, en arribar en un altre pilaret, restem sorpresos en comprovar que la gran calma superior de la muntanya cavalca, en aquest vessant sud, sobre uns impressionants cingles, al peu dels quals, arraulides, es veuen les cases el llogarret de Soperuny, a la capçalera de la vall de la Valira de Cornudella o de Sobrecastell, i més enllà, la serra de Berganui, sobre Areny de Noguera. Girem vers l'oest i, tot carenejant, guanyem la cota 1.745, on hi ha una derruïda cabana de pastors i, poc després el Tossal de Cis, de 1.761 metres, darrer cim de la serra, coronat per un altre vèrtex gendèsic. D'ací dalt estant, corprèn la visió dels cims de Roca Cirera (1.757 m) i del Brocoló (1.580 m), els desfregats vessants dels quals cauen a pic sobre el barranc d'Arquero per on hem de baixar. També, des d'aquest punt, s'observa perfectament la configuració suau dels alts de la serra de Cis.

Davallem del Tossal de Cis fins a un refugi de pastors bastit modernament, el qual és tancat. D'ací, agafem el vell sender que antigament s'utilitzava per guanyar, des de la vall de l'Isàvena, la part superior de la serra: planeja de primer, per sota el vessant de la roca Cirera, fins a atènyer el Grau (1.524 m), estrebat entre aquest cim i el Brocoló. Una llambregada a l'altra banda ens permet de veure, allà baix, el grau per on passa el sender que, sortint de Soperuny, voreja el Brocoló i, pel coll de Vent, baixa al riu Isàvena. Però la contemplació és ràpida, car, després d'haver cessat la pluja i, fins i tot, d'haver sortit el sol, tot d'una

El camí que puja de Serradui a la serra de Cis és un obra d'enginyeria popular.
(Foto: Camil José).

un seguit de trons acompanyats d'un fort xafec sobtat ens fa seguir a tota marxa la davallada. I, ara sí: el camí es despenja pel barranc d'Arquero, amb una baixada de les «d'aquí t'espero»: revolts i més revolts en un sender que s'enrosca vertiginosament i que els còdols, reliscosos, fan perillós (com s'esdevé a un dels companys, que, en reliscar, s'hi deixa mig genoll; encara que, per sort, podrà continuar fins al final de l'excursió).

Quan, finalment, assolim els primers replans i girem la vista enrera, l'ànim se'ns encongeix de veure els colossals cingles que formen en semicercle la part baixa del Tossal de Cis, la Roca Cirera i el Brocoló. I encara més, quan hom pensa en les calmes arrodonides de la part alta... Per això, és encara més admirable la saviesa d'aquest malaguanyat camí, el qual, pel fet de no passar-hi ja ningú, s'està malmetent en diversos punts i, de segur, amb el temps esdevindrà impracticable.

Ha parat ja de ploure quan arribem, al llogarret de **La Vileta** (914 m), les poques cases del qual tenen la petita església parroquial de Sant Martí, ben arranjada i amb un elegant absis romànic. Ara agafem una pista que, en la seva davallada, deixa en un cantó, a dalt d'un turonet, a 912 metres, l'antiga església parroquial de Sant Martí de

Serradui, romànica, i ara solitària i en ruïnes, ja que la població s'ha desplaçat al llarg de la carretera. La pista ens porta finalment a la carretera general, a poca distància del **Barri del Pont de Serradui** (800 m) on arribem tot seguit. Es un nucli format per un grup de cases que envolten l'antic pont i la capella de Sant Llorenç.

Uns a peu, i altres amb el cotxe que l'Anglada ha anat a recollir a Beranui tot fent auto-stop, tornem a la Pobla de Roda. I, pels volts de les quatre de la tarda, ens entaulem al menjador de la fonda, on fem honor al suculent dinar que ens han preparat, del qual no deixem ni les engrunes.

En acomiadar-nos de la mestressa, i comentar-li el fet que li haurem donat força feina pel grup que som, ens diu que fa uns anys també ho va fer per tanta o més gent: «... moltes persones que eren de Reus i feien una travessada a peu fins a Lourdes, i que fins i tot, ens van enviar un llibre que van escriure...» Ara ens adonem que parla dels nostres coneguts amics, Ramon Quadrada i el doctor Enric Aguadé, els quals, en la seva magnífica travessada, tenien aquí el final d'una de les etapes... El món és, de vegades, un mocador!

Quan sortim, lluu el sol i tota la vall de l'Isàvena té un aire fresc i renovellat, com si, havent-lo rentat, li haguessin posat roba de diumenge; així la veiem i així ens agradaria de retrobar-la quan, una altra vegada, tornarem per aquests indrets.

BIBLIOGRAFIA

- CUADRADA, Ramon.- *Per camins de plana i de muntanya - De Reus a Lourdes a peu*. Ed. Selecta S.A., Barcelona, 1976.
- ENRÍQUEZ DE SALAMANCA. Cayetano.- *Por el Pirineo aragonés - Rutas del Sobrarbe y la Ribagorza*. Ed. Enríquez de Salamanca. Madrid, 1974.
- GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA - *El Pallars, la Ribagorça i la Llitera*. Vol. 12, Enciclopèdia Catalana S.A., Barcelona, 1984.
- VILA BLANCH, R.- *Pont de Suert. Presa d'Escales*. Guia cartogràfica. Ed. Alpina. Granollers, 1979.
- VEÑEZUELA, Carmen; PÉREZ, Pau; VILA I BLANCH, R. - *El Turbón*. Guia cartogràfica Ed. Alpina. Granollers, 1987.

MAPES

- El Pont de Suert, (full 213) M.T.N. escala 1: 50.000
- Arén, (full 251) M.T.N. escala 1: 50.000

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «VIATGES AMB ELS PASTORS TRANSHUMANTS»

El dia 23 de desembre, a la Sala d'Actes de la nostra entitat, vam tenir el goig d'assistir a la presentació del llibre, Premi Literari del Centre Excursionista de Catalunya 1984, *Viatge amb els pastors transhumants*, original del nostre consoci Ernest Costa i Savoia.

L'acte de presentació fou presidit per Josep M.ª Sala i Albareda, president de l'entitat, qui va obrir la vetllada literària manifestant la satisfacció que sentia de poder presidir un acte tan entranyable i gaudir de la preuada presència de l'autor, Ernest Costa, del presentador del llibre, Joan Triadú i de la senyora Puchades, de la casa editora.

El presentador, el consoci Joan Triadú, escriptor i pedagog, qui al seu dia formà part del Jurat Qualificador, va dir que li era plaent fer-ne la presentació com a escriptor, com a pedagog, i com a excursionista. Ens va parlar del llibre i en manifestà el valor didàctic: tan gran que hauria d'interessar els mestres d'escola (més encara que els mateixos alumnes ja que el seu tema és d'interès general, tota vegada que sabem ben poca cosa de la vida dels pastors transhumants i de perquè practiquen aquesta vida viatgera. El contingut del llibre té una extraordinària dimensió social, econòmica i literària. Va confessar haver-lo llegit ara una altra vegada, ja que des que l'havia llegit com a membre del Jurat havien passat tres anys i, en haver-lo de presentar, va creure escaient fullejar-lo de nou i no va trobar-lo feixuc, ni ensopida la lectura: al

contrari, molt atraient.

El presentador, amb el seu verb planer i acompassat, ens tenia embadalits. El llibre li donava peu per fer-nos conèixer les seves propies vivències personals, o les llegides, sobre el tema que l'ocupava. La seva erudició, prou coneguda, va sobresortir una vegada més, cosa que ens féu pensar que s'havia escollit l'home més ben preparat per fer-nos enllaminir amb un tema que, generalment, el vivim de passada quan ens trobem al Pre-pirineu. Ell ens va fer entendre que el llibre ens familiaritzaria amb els pastors i amb la nuesa de la dura vida que menen. Amb reverència, ens va descriure la figura humana dels pastors i l'apreci que es mereixen de tothom. Va continuar dient que no ens n'ha de sorprendre el silenci (que siguin homes eixuts de paraules): és simplement una aparença. Tractat, el pastor resulta una persona culta dins del seu ofici, intuïtiu, tradicional, sense una llar permanent. Cal veure'l a soplug d'una cleda o d'una cabana, amb la companyia dels seus fidels gossos.

També ens va dir que ell procedia de pare rabadà: de jovenet, el seu pare havia ajudat uns pastors de la vall de Camprodon, però no va arribar a ser pastor; per això el tema li era agradable, així com la literatura que s'interessa per la vida dels pastors. I ens en donà una petita mostra en parlar-nos del Manelic, dels pastors dels pessebres nadalencs, dels llibres de Joan Lluís, l'escriptor del Pallars de la col·lecció Casacuberta, que fa anys ens va delectar amb les seves explicacions sobre pastors, amb il·lustracions musicals de flabiol. El mestre Triadú també va glossar aquest instrument, relacionant-lo amb la nostra sardana.

La presentació de Joan Triadú fou amena, esquitxada d'anècdotes plenes d'interès, i ens va donar un tast saborós del llibre: diguem, l'indispensable per sentir-nos-en atrets, i revelar-nos, del llibre, allò que

ell creia que era prou de «péixer», per conèixer la temàtica i la personalitat del seu autor.

Coneixent la solvència del Jurat, la bona disposició del consoci Joan Triadú per presentar el llibre i la coneguda competència de l'editorial Montblanc-Martín, podem pensar que es tracta d'un llibre extraordinari, que ha vingut a emplenar de forma total un buit que existia.

Ernest Costa, després de la dissertació del professor Triadú, es dirigí al públic assistent amb paraules d'agraïment per al Jurat, el Centre, l'editorial, el nostre president i els consocis que omplien la sala. Va dir que, per poder escriure el llibre, havia seguit els pastors i, amb ells, els camins ramaders; que hi havia viscut com un pastor més i que entenia la necessitat que hi ha de conservar aquests camins i salvar-los de l'oblit (particularment dels excursionistes, que no tenen el costum de seguir-los), ja que són itineraris d'utilitat i plens d'interès paisatgístic i històric, i que d'una manera planera ens introdueixen a la vida dels pastors transhumants. De fet, el llibre n'és una guia pràctica. Acabà dient que se sentiria satisfet que la seva obra servís per despertar l'interès respectuós que mereixen els pastors, servadors d'una cultura primitiva que podria extingir-se per falta de dedicació.

Va cloure l'acte el nostre president, Josep M.ª Sala, qui invità a fullejar el llibre, així com adquirir-lo si s'esqueia, cosa que fou positiva, ja que s'esgotaren els llibres disponibles per a l'adquisició en aquell moment.

Ernest Costa en va signar un per a la nostra Biblioteca, el qual es troba a la disposició de socis ■

EL MONTSEC ENTRE LA CONSERVACIÓ I LA DESTRUCCIÓ

La Comissió per a la Salvaguarda del Montsec i l'Escola de la Natura l'Arc de Sant Martí, de Balaguer,

ens feren conèixer el patrimoni d'aquest massís, així com la seva problemàtica, mitjançant una exposició monogràfica que va tenir lloc la primera quinzena de febrer. La Mostra va anar acompanyada d'un seguit d'actes rellevants, com xerrades, col·loquis, vídeos i una sortida a l'afectat Montsec, dirigida pels organitzadors de la campanya.

La primera reivindicació es portà a terme l'any 1981. En aquella ocasió es demanava la declaració de Parc Natural. I fins avui, malgrat que l'any 1982 la Comissió de Política Territorial del Parlament de Catalunya n'aprovà una proposició de llei, aquesta resta encara paralitzada per l'afer d'una carretera que afectaria el congost de Mont-rebei, entre la Vileta d'Agulló (Vall d'Àger) i el Pont de Montanyana.

Com tots els excursionistes sabem, Mont-rebei és un congost únic que encara es manté amb tota la seva integritat i, per tant, és una reserva biològica important i un monument de la naturalesa. És un espai a protegir com a àrea de reserva integral i com a un paisatge d'interès especial.

La Comissió per a la Salvaguarda presenta alternatives i proposa, com a mal menor, un traçat alternatiu, consistent en un túnel. L'exposició, que és itinerant, respon a aquesta alternativa, denuncia el projecte com un atemptat ecològic, i busca a la vegada sensibilitzar l'opinió pública i, particularment, els nostres socis.

Els plafons, que ocupaven la sala d'exposicions habitual i la plataforma de les columnes, estaven ambientats d'una forma didàctica, amb profusió de dibuixos, fotografies, esquemes, plànols, goigs, cartells i una documentació molt completa d'ermites romàniques, torres de guaita, castells, esglésies, etc.

Per aquell lector que no va tenir ocasió de visitar-la,

ens plau detallar de forma esquemàtica el material que s'exhibia: situació geogràfica de la zona, clima i tipus de sòls, mapa pluviomètric, geologia, paleontologia, espeleologia, la vegetació, la fauna, l'impacte ambiental, la proposta de Parc Natural i els respectius arguments, la zonificació d'aquest Parc Natural, els aprofitaments culturals i esportius, la situació humana i l'etnologia, època antiga i medieval, gran maqueta del massís amb 87 trets principals senyalitzats convenientment, i diverses vitrines amb minerals, herbes remeieres, estris de la pagesia, esquelets d'ocells, petges d'animals, etc.

L'exposició fou una bella mostra descriptiva de com el progrés ha de ser compatible amb l'aprofitament i la preservació de l'entorn natural, i que no hem d'admetre que, per una incorrecta interpretació d'aquest, es destrueixin o malmetin els últims espais naturals, que són l'exponent més viu de la riquesa patrimonial de Catalunya.

L'Exposició fou molt visitada i molt elogiada■

10 ANYS DE LLIBRES DE MOTXILLA

El dia 16 de febrer, va tenir lloc, a Omnim Cultural, l'acte commemoratiu del X Aniversari de la Col·lecció LLIBRES DE MOTXILLA: vetllada cultural que va presidir la senyora Marta Ferrusola de Pujol, qui va obrir l'acte i donà la paraula al senyor Jordi Mir, el qual parlà en nom de l'equip assessor de la col·lecció. En

la seva intervenció, ens va recordar aquell dia, a casa del llibreter Porter, al Portal de l'Àngel, on va tenir lloc la presentació dels primers volums de la col·lecció. Relacionà alguns fets capitals, com la recollida d'escriptors excursionistes disseminats, i així li donà peu a mencionar els qui ja no es troben entre nosaltres, com Joan Enric Farreny, Víctor Gost i Josep Iglésies. Recordà que la iniciativa va tenir ressò i que el públic, majorment l'excursionista, sempre ha acollit la col·lecció amb goig. També féu menció de la bona disposició de Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Finalment, va dir que la col·lecció era un vehicle d'agermanament comprovat, i que els trenta dos volums publicats havien contribuït de forma ben notòria a l'augment de la bibliografia excursionista: un exemple ben representatiu que esport i cultura van units i coincideixen en l'amor per Catalunya.

A continuació va parlar el senyor Joan F. Cabestany, director del Museu d'Història de la Ciutat i consoci nostre, qui reflexionà en el fet que, els deu anys transcorreguts, són el fruit de 100 anys d'existència de l'excursionisme organitzat, i en féu una semblança històrica. Parlà de les reedicions i de la lectura dels títols i autors, i trobà escaients les obres editades, per llur variació i aportació cultural, i també el ventall d'autors, on creu que es troba l'èxit de la col·lecció, així com l'equip assessor que en tot moment ha sabut triar l'autor i l'obra més representativa de l'esperit excursionista. Finalment, en desitjà la continuïtat i que omplís algunes parcel·les que encara no s'han escrit, com les del barroc i el gòtic, que trobava a faltar a la col·lecció.

Tot seguit fou el nostre consoci, senyor Francesc Gurri, qui féu ús de la paraula. D'entrada, manifestà la seva sorpresa per haver estat escollit per representar els autors; no obstant, ho considerarà un honor i que, a la vegada, això li donava

l'oportunitat de demostrar el tarannà dels excursionistes: és a dir, la tendència a buscar-se complicacions, a no anar a la recerca de protagonismes, a treballar per amor a l'art... I, com és habitual en ell, féu que els assistents el seguíssim amb una complaença total. Hem de creure que la seva facilitat de paraula i l'animada expressió foren els motius pels quals fou escollit. També féu referència a l'Abadia de Montserrat, on els excursionistes es troben com a casa, i que, amb aquesta col·lecció, l'excursionisme català ha omplert un buit literari, producte simbiòtic de cultura i esport, posada a l'abast dels companys que practiquen el mateix esport i senten per la cultura catalana una mateixa veneració.

El senyor Joan Garrigós, president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, féu ressaltar que representa la col·lecció en l'àmbit de la bibliografia excursionista: aportació que feia falta i que, a la vegada, representa que la inquietud literària excursionista existeix, i que un grup d'amics en coincidir en la conveniència de promoure aquesta publicació, ho van encertar. Així, va felicitar-los, i els va demanar, davant un decenni tan engrescador, que calia continuar, i acabà el seu

breu parlament amb agraïments a l'editorial i als autors.

El pare Josep Massot, en nom de Publicacions de l'Abadia de Montserrat, va manifestar que estava tan satisfet de la col·lecció com fa deu anys. Va destacar la tasca del consell assessor, assenyalant-la com a meritòria, i felicità els autors i col·laboradors. També va parlar de l'interès dels lectors per a la col·lecció, ja que no tots són excursionistes. «Ens ha complagut molt haver de repetir-ne edicions, i que alguns dels volums hagin estat recomanats per les universitats». Acabà dient que en desitja la continuïtat i que no hi manqui el suport i l'interès del públic.

Tancà la vetllada la senyora Marta Ferrusola, qui mostrà la seva satisfacció per trobar-se en aquesta celebració, tota vegada que es considera excursionista. Reconeugué l'esforç que representa reunir trenta-dos volums, tan variats i tan reeixits, i de profit per al món excursionista en particular i per a Catalunya en general, ja que, a través dels llibres de motxilla s'estima el País. I un llibre és una eina magnífica i manejable, que és pot dur com un estrí més dels que considerem indispensables a l'hora de començar un itinerari. Va dir que, amb aquesta col·lecció, hem aportat a la cultura catalana «una motxilla plena d'il·lusions», que ha de portar-nos a un major amor a la nostra terra tot fent un servei inestimable al país.

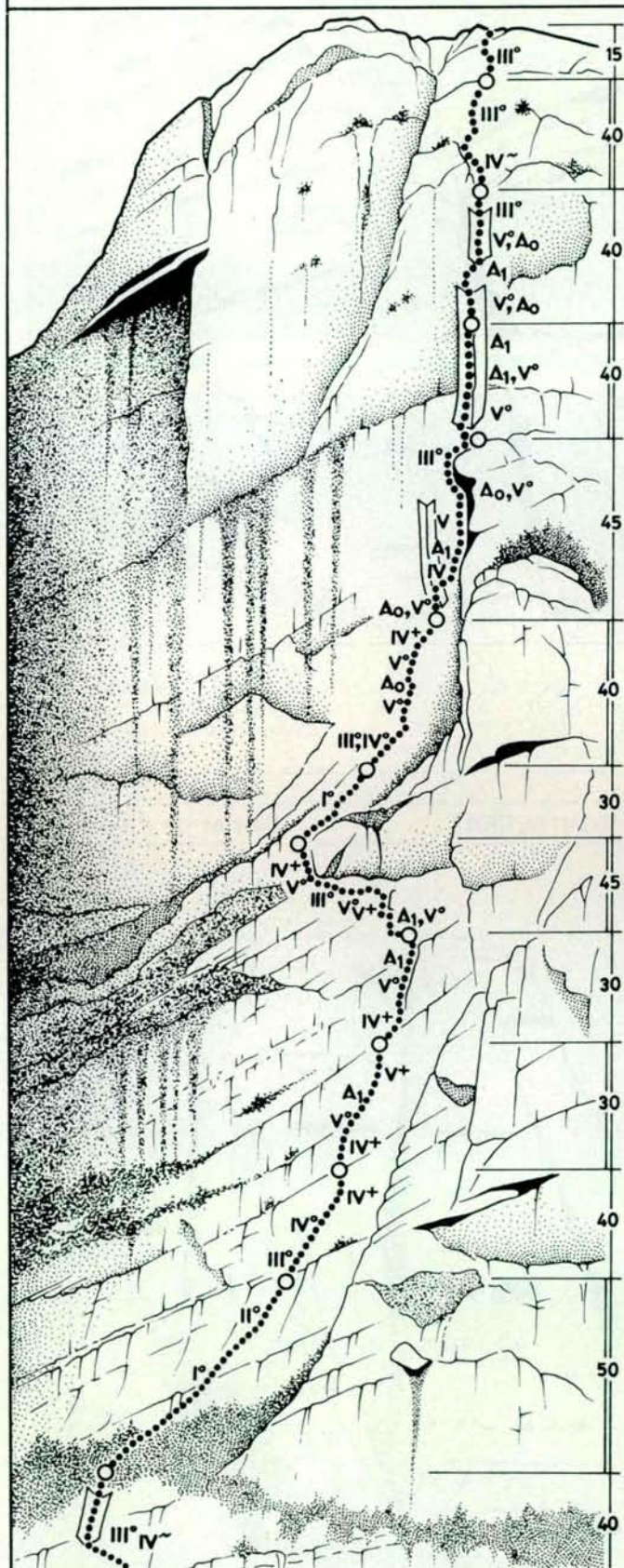
La vetllada va acabar amb un refrigeri, i fou una bona ocasió per saludar aquells companys de qui feia temps no havien tingut notícies: un canvi d'impressions sempre profitós. Els deu anys dels llibres de motxilla van facilitar la trobada.

Nosaltres, des d'aquesta parcel·la, tenim el goig de felicitar l'equip assessor: C. Albesa, J. Cervera, O. Ferrer, A. Jolis, J. Mir i I. Rodrigo, i també l'Abadia de Montserrat per la seva bona disposició i pel desig de continuïtat que hi ha demostrat■

VIES D'ESCALADA

ORGANYÀ

(Roca Norieda)

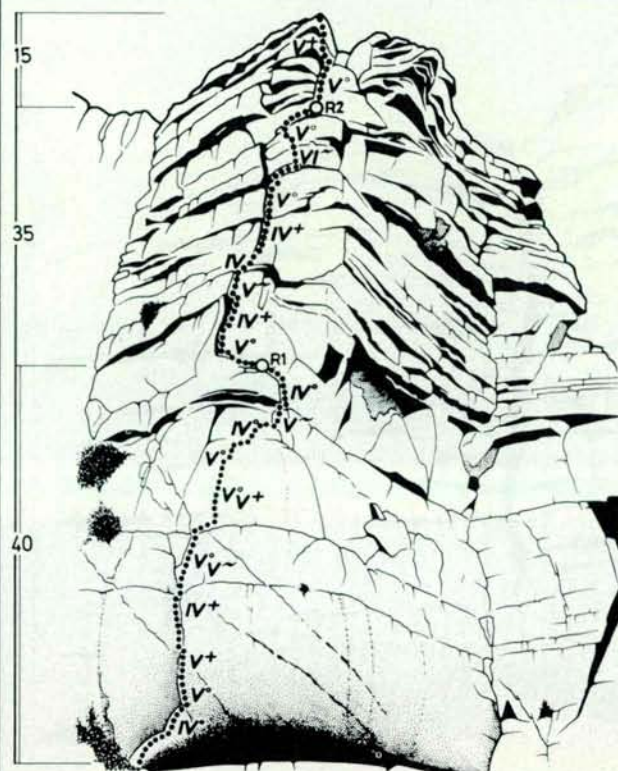

Via «dels Druides»
500 m MD+ A₁

1.^a asc.: 1 juny 1985
per: Santi Archs, Joan Freixas
i Carles Romero †

LA MUSSARA

(Cingle del repetidor)

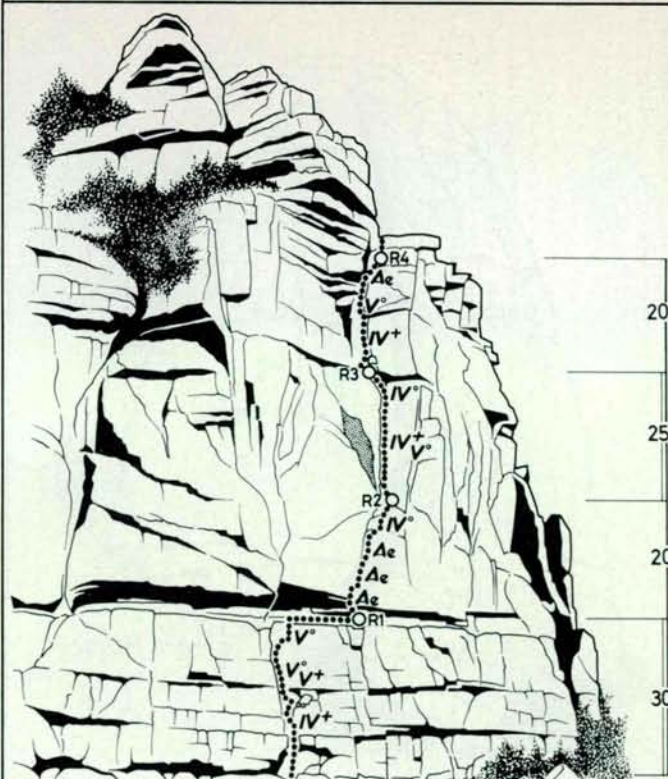

Via «Hèrcules Inquarteable»
90 m MD

1.^a asc.: 13 març 1988
per: Joan Casas, Pep Pascual
Luis Alfonso i Armand Ballart

LA MUSSARA

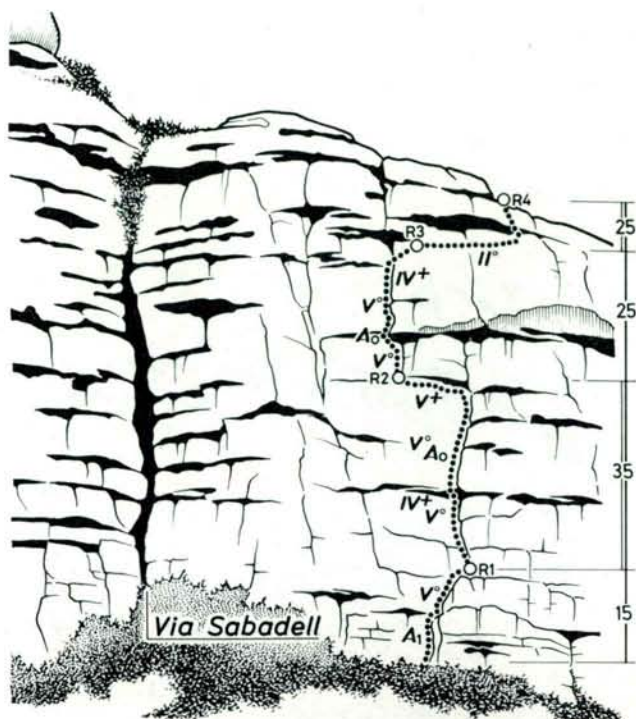
(Cingle del repetidor)

Via «El preu d'un somni»
95 m MD~

1.ª asc.: 24 novembre 1985
per: J. Gasset, M. Capdevila, J.M. Abat,
F. Alegre, P. Alegre i A. Queralt

(La Falconera)

Via «Hèrnia discal»
100 m MD A₁

1.ª asc.: 20 desembre 1986
per: Antoni González i Jordi Carreras

ROQUES DEL MASMUT

(Agulla Obaga)

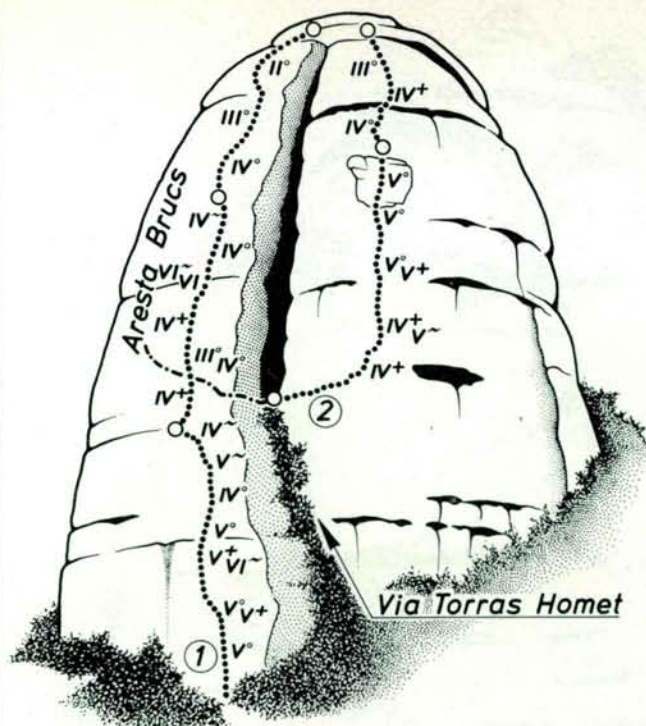

Via «Narcotràfic»
190 m ED~

1.ª asc.: 7 desembre 1986
per: Antonio López, Antonio Fernández,
Jaume Masana i Josep Masana

MONTSERRAT

(Agulla de l'Esquelet)

1 - Via «del Xavi»
80 m ED~

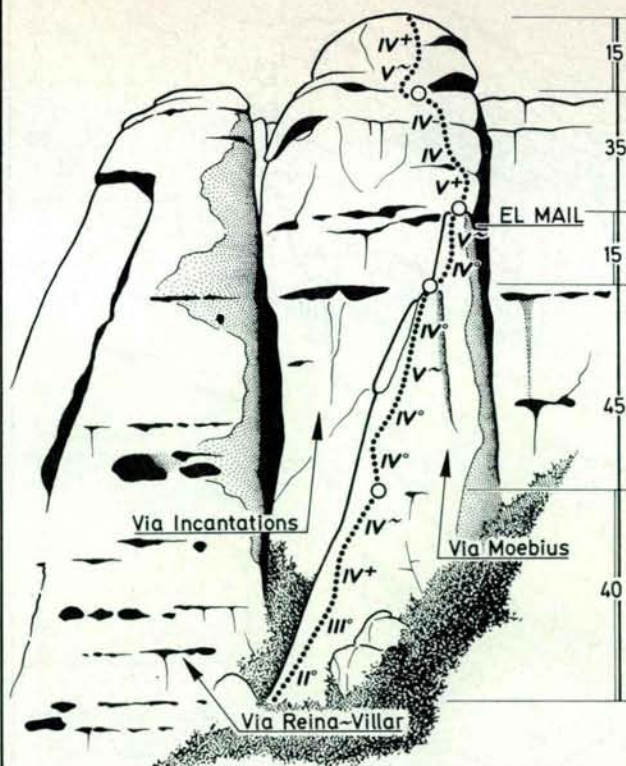
1ª asc.: 26 novembre 1987
per: Xavi Cullell (sol)

2 - Via «de la tripa»
60 m MD

1.^a asc.: 12 setembre 1987
per: Maria de Rialp i Jordi Verdaguer

MONTSERRAT

(Serrat de l'Albarda)

Via «Finesa cinc»
150 m MD~

1.^a asc.: 19 desembre 1987
per: Remi Bresco i Joan Jover

Miquel Bosch i Serra

exploracions del G.S. de Clevrval-Baume-les-Dames, el recorregut del *Elmhöhle* passa de 4.000 a 6.300 m i la fondària, de -175 a -354 m. Això és degut principalment a l'enllaç amb *Rosischacht*, nova entrada superior del sistema, per on circula un riu amb un cabal proper als 500 l/s.

- Espeleòlegs polacs han explorat *Werlorenenweg Höhle* fins a -542 m, on s'han vist obligats a abandonar per manca de temps. Hi ha la possibilitat d'enllaçar amb *Lamprechtsofen*, citat per algunes fonts com a +1.014, -10 m, cosa que donaria la segona cavitat en desnivell del món i una travessa de -1.480 m.

- Sembla, encara que resta pendent de confirmació, que durant l'hivern 85-86, l'Speleo Klub Bobry continuà l'exploració de la *Herbsthöhle*, també coneguda com a *Mäanderhöhle*, on els polacs de Zagan s'havien aturat mesos abans a -715 m en un P-200. Superada aquesta, els espeleòlegs pogueren assolir la cota -1.028, essent la 7ª cavitat austríaca en superar els 1.000 m de desnivell.

- Una expedició anglesa no va poder realitzar el projectat enllaç entre la *Jaegerhöhle* (Weisalmhöhle), descoberta l'any 86, i la *Hirlatzhöhle* (44.600 m de recorregut, l'any 85) per obtenir un sistema amb 1.300 m de desnivell. Però una altra de les descobertes de l'any anterior, la *Orkanhöhle*, fou explorada fins a més enllà de -500 m, i encara continua.

BÈLGICA

- Finalment, 150 anys després que hi comencessin les exploracions, i 35 després de les primeres immersions, s'ha pogut enllaçar la *Grotte de Han* amb la *Drève des Etançons*, seguint així tot el curs subterrani del riu Lesse a través del massís de Boine. Per aconseguir-ho, ha calgut superar 4 nous sifons en l'anomenat *Réseau de l'Au-delà*: S-3 (45 / -5 m), S-4 (255 / -32 m), S-5 (35 /

-6 m) i S-6 (40 / -6 m) amb un recorregut total de 400 m. Amb aquest enllaç, el desenvolupament total del sistema passa a ser de 10.750 m.

BELIZE

- Diferents espeleòlegs nord-americans continuen fent exploracions en aquest país. Així l'*Actun Check* ha estat perllongada fins assolir el síf superior del qual sur el riu, amb un recorregut total de 8.4 Km. I en el *Caves Brach Cave System*, que totalitza 26 km de galeries en diverses cavitats separades per sifons; les immersions efectuades no han permès l'enllaç entre *St. Hermans* i *Petroglyph* (cosa que hauria donat un sistema únic de 12 Km), degut a problemes tècnics. Tampoc fou possible enllaçar amb *Actun loh*, però s'hi han explorat 300 m. en el síf inferior del riu fins a la cota -20 m.

BRASIL

- Un equip conjunt de brasilers i francesos han pogut davallar per la sisena cascada del *Lapa de Sao Vicente I*, que amb els seus 12 m havia aturat totes les exploracions des de l'any 1976. Més enllà, han explorat un gran cañon, recorregut pel cabalós riu (7.5 m³/s en estiatge), explorat fins a una nova cascada. El recorregut total arriba a 2.553 m, i el desnivell, a 109 m.

CANADÀ

- Gràcies al transport del material amb helicòpter, fou possible una immersió al síf principal de la *Castleguard Cave*, on s'avançaren 120 m malgrat les dificultats creades per l'alçada i la baixa temperatura de l'aigua, provinent de la fusió de la glacera de Columbia.

ESTATS UNITS DE NORD-AMÈRICA

- Per donar suport a la seva nova llei de protecció, s'ha procurat avaluar el nombre total de cavitats conegudes al

país. Malgrat certs problemes pel que fa a la definició del que és una cova, aquest nombre s'ha fixat en 39.505, de les quals 4.211 són propietat de l'Estat, a través de diverses agències.

- A la ciutat de Bowling Green (Kentucky), i com a resultat de la infiltració de gasos provinents del subsòl, la U.S. Environmental Protection Agency subvenciona des de l'any 1984 un projecte d'investigació de les cavitats que s'hi troben. En ell participen el Center for Cave and Karst Studies i el Green River Grotto, que actualment porten topografiats més de 19 Km de galeries. Hi destaquen el *Lost River Cave System* (amb 5 entrades i 10.5 Km), la *Robinson Cave* (2.31 Km) i la *State Trooper Cave* (1.51 Km).

- Degut a la periòdica inundació d'alguns dels seus barris, la ciutat de Perryville començà fa 5 anys un altre projecte d'investigació sobre el seu drenatge, 100 % de tipus càrstic en el qual s'han invertit 600.000 dòlars. Com a resultat, s'han topografiat, desobstruït i protegit diverses cavitats, que actualment formen un sistema de drenatge eficaç, recuperant així la funció que la natura els donà en crear-les.

- L'expedició d'agost del 1987 topografià 2.986 m de noves galeries a la *Lechuguilla Cave*, després d'accedir a un nivel superior gràcies a una escalada. El recorregut total de la cavitat asolia els 5.254 m i el desnivell els -322 m en una de les branques descendents descobertes en el nou sector. Amb això Lechuguilla Cave va esdevenir la setena cavitat en fondària del país. L'expedició d'octubre encara aconseguí aprofundir-la més, fins a -368 m, i la convertí així en la tercera cavitat en desnivell, mentre que el recorregut superava els 11 Km. A mitjan la darrera expedició realitzada, la de gener d'aquest any, el recorregut superava els 21 Km, sense cap senyal que indiqui la fi d'aquest prodigiós increment. En aquesta expedició, cada dia

(En aquest número continuem la relació de les principals exploracions efectuades a tot el món; en especial, de les festes durant l'estiu del 87.)

ALGÈRIA

- L'abril passat, els espeleòlegs italians del G.S. Imperiese exploraren a Djebel Nador la segona cavitat mundial en desnivell de les excavades en guix. Es tracta de la *Ghar Kef* que consta de dos segments separats per un *polje* de 400 m de diàmetre. El segment superior presenta 424 m de recorregut i -18 m de fondària. L'inferior, de 2.028 m de recorregut, té un desnivell de 180 m (-168, +12 m) cosa que la classifica immediatament darrera del *Túnel dels Sumidors* (Pais Valencià) que té 198 m de desnivell.

ÀUSTRIA

- Després de les darreres

entraven a la cova fins a 8 equips de topògrafs que en sortien amb una mitjana d'una milla de noves galeries topografiades. Possiblement, es tracta de la descoberta més important feta als EUA en la darrera dècada.

FILIPINES

● L'expedició Samar 87 hi ha explorat diverses zones càrstiques. Al carst de Sagada, ha perllongat el sistema L.L.S.C. fins assolir els 5 Km de recorregut. Un reconeixement al carst de Maasin (Leyte) ha permès d'explorar una cavitat amb prop d'1 Km de galeries. Les principals descobertes, però, han tingut lloc al carst de Calbinga, on s'han explorat 5 Km de galeries al *Langun-Gobingob System*, que té 5 entrades i inclou una sala de 270 x 160 m, molt comunicada amb la dolina *Gobingob* de 300 m de llarg, producte de l'esfondrament parcial de la primitiva sala. A la mateixa zona també s'explorà, entre d'altres, *Palaspas Sinosohoton Cave*, un sumider en prop de 1 Km de recorregut.

FRANÇA

● Després d'una important desobstrucció, es va poder forçar el caos final de la *Grotte de la Baume Robert*, tan sols per arribar, 65 m més enllà, a un sífó. Una campanya d'immersions i exploracions en solitari han permès superar aquest sífó i dos més, i portar el recorregut total de la cavitat a 4 Km.

● El 12 d'octubre del 1986, un bussador aconseguí superar el sífó d'entrada de la *Source du Cernon* (540 / -20 m), i s'aturà al peu d'una cascada. Exploracions posteriors permeteren vèncer aquest obstacle, i superar dos sífons més: S-2 (60 / -9 m) i S-3 (25 / -3 m), i retrobar el col·lector. Aquest fou explorat al llarg de 300 m fins a dos nous sífons, d'on surt el torrent de l'Alpe. Així, la *Source du Cernon* té un recorregut total de 1.125 m, 750 d'ells en sífons. La

distància entre aquest punt i el final de les exploracions post-sífó en el *Réseau de l'Alpe* (-614 m) és de tan sols 1.000 m.

● La E.S.B. continua l'exploració del sífó número 8 de la *Grotte de Bange*, situat a 1.000 m de l'entrada i defensat per tres altres sífons que totalitzen 300 m de galeries inundades. Actualment, hi ha assolit 900 m de distància a la cota -20 m, amb un punt baix a -34 m.

● Un seguit d'immersions han permès a M. Pauwels de superar el sífó d'entrada de la *Resurgence des Clefmonts*, de 700 m de llarg i una fondària màxima de -3 m. A partir dels 400 m, el sostre de la galeria es troba quasi a cota 0, un fet pel qual hi apareixen nombroses bombolles. Darrera d'ell, s'ha explorat una important galeria recorreguda pel riu, en la que el bussador ha avançat 1.000 m abans de tornar sense haver-hi trobat cap obstacle.

● El passat agost, l'espeleòleg anglès Alex Pitcher desaparegué a l'interior de la *Gouffre Berger*, mentre es dirigia en solitari al campament instal·lat prop de la *Salle des 13*. Malgrat una setmana de recerques a l'interior de l'avenç (que amb l'ajut del S.S.F. fou revisat totalment fins a la seva màxima fondària, com a la superfície, on més de 150 persones reconegueren els boscos propers i les cavitats que s'hi troben) no s'obtingué cap mena de notícia sobre la sort del desaparegut.

● Dues noves entrades han estat enllaçades al *Système de la Diau* pels espeleòlegs del S.G. C.A.F.. Es tracta de la *Tanne aux Pommes* i la *Tanne des Troifs Bêtas* que enllaçen amb el *Affluent des Grenoblois* cap a la cota -200 m. Per tant es possible realitzar-hi dues noves travesses, més directes i amb més desnivell (-675 i -671 m respectivament) que la ja clàssica *Tanne du Bel Espoir - Grotte de la Diau* (-616 m). El desnivell total des de la boca més alta, *Tanne du Tordu* (-701 m), no canvia.

BIBLIOGRAFIA

tenen poques facultats per fer-ho a peu.

La relació que conté de les cabanes i refugis, així com dels allotjaments, restaurants, càmpings i instal·lacions esportives, serà de gran utilitat als visitants, tant excursionistes com simples turistes, del Pallars Sobirà.

Unes pinzellades sobre la pràctica del caiac, i sobre les especialitats gastronòmiques de la comarca, i una relació dels aplecs que s'hi celebren encara, acaben de donar una utilitat pràctica a aquesta publicació que, de segur, desvetllarà l'interès per conèixer aquest bell i petit país de casa nostra.

J.M.S.A. Nov 1987

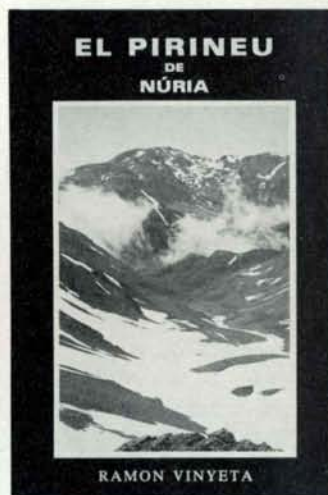
TURISME DE MUNTANYA

Guia turística cultural esportiva del Pallars Sobirà. Ruta dels estanys, per Alfons Segalàs i Solé. Editorial A.S.S. Llavorsí 1987. 102 pàgines.

Celebrem l'aparició d'aquest petit llibre, per ser-ne autor l'Alfons Segalàs, soci actiu del Centre, fill de la comarca, encara que resident a Barcelona des de fa llargs anys.

Amb l'amor que un natural del país posa en la descripció de la seva terra, en Segalàs, sense pretensions i d'una manera planera, ens dóna una noció ràpida de què és la bella comarca del Pallars Sobirà, tant des del punt de vista geogràfic, amb totes les connotacions que aquest aspecte comporta, com des del turístic i monumental.

En succesius capítols, ens parla de la caça i de la pesca, i ens proposa una sèrie d'itineraris, tant d'estiu com d'hivern, aquests darrers amb esquís, que ens ajudaran a conèixer millor, tot trepitjant-lo, el terreny descrit. Ens detalla les estacions d'esquí del Pallars i les possibles excursions amb jeep, que faciliten l'accés a bells indrets als qui, físicament,

EL PIRINEU DE NÚRIA, per RAMON VINYETA

Amb aquest títol, el senyor Ramon Vinyeta ens ofereix un nou llibre-guia dins de la col·lecció ART i PAISATGE, seguint la mateixa línia del VIDRANÉS.

Amb el seu estil característic, ens fa la descripció d'aquest tros de Pirineu, que abraça dels del Pas dels Lladres fins al Coll de la Geganta.

Després d'una breu ressenya històrica, l'autor ens descriu els diferents aspectes d'aquesta contrada, com són L'OROGRAFIA, EL PUIGMAL, HIDROGRAFIA, LA FONT DEL TORRENEULES, CIRCS LACUSTRES, SANTUARI DE

**NÚRIA, TREN
CREMALLERA i VIA
CRUCIS, i acaba amb
dades de l'estació d'esquí
i serveis diversos.**

Llegint aquest petit llibre, ens adonem que l'ha escrit un home que ha trepitjat cada un dels racons que descriu, que estima el país, que disposa de molta informació, i que, a més a més, cosa poc freqüent, s'arrisca a corregir de manera segura i contundent altres guies clàssiques, però demostrant sempre un gran respecte per als respectius autors.

Inclou, igualment, un mapa de carenes de la zona esmentada.

Finalment, cal esmentar la gran qualitat de les 102 fotografies de color que il·lustren l'obra, així com l'acurada impressió.

T.A.B.

**ROCA LLIURE.- Autor:
Alfons Valls Rovira.
Dibuixos: Armand Ballard.
Fotos: Altadill, Aramburu,
Carreté, Tomàs, Valls i
Vegué.**

**Barcelona Edicions
Peniluni, 1987.**

Roca Lliure és una obra dedicada als milers de joves interessats per l'escalada. És sintetitzada al punt just, amb un marcat interès pedagògic a cadascuna de les pàgines d'aquest llibre de text, on l'autor hi ha bolcat una bona part de l'experiència adquirida en el decurs de moltes hores passades a les muntanyes d'arreu del món.

Fins ara, ben sovint calia

recórrer a la literatura d'importació, a l'hora de cercar informació referent a les tècniques actuals.

Roca Lliure omple aquest buit amb l'ajuda de disset capítols, on explica l'esport de l'escalada, qui el pot practicar, la tècnica de progressió, l'assegurança, el material actual, les ressenyes i les graduacions. També explica el terreny de joc, normes, ètica, reglaments, l'entrenament al gimnàs i a la muntanya. Una guia dels llocs d'escalada, i la selecció d'itineraris i ressenyes de vies, clouen el darrer capítol, amb un calaix de sastre bibliogràfic referent a publicacions periòdiques, llibres i Biblioteques especialitzades.

Celebrem l'aparició d'aquesta obra, que coincideix amb el *boom* de l'escalada esportiva a casa nostra, seguint l'impuls manifestat arreu d'altres països on aquest esport es practica intensament. Ja fa temps que s'intuïa l'expansió de l'escalada arreu del país, a més dels llocs tradicionals, a bastament trepitjats pels nostres escaladors des de fa més de 50 anys. Ara es fa escalada per tot arreu, i els nostres pobles i ciutats ben sovint en són camp d'entrenament, aprofitant els murs d'edificis urbans. Aquesta facilitat d'aproximació, complementada amb l'ús del gimnàs més proper a casa nostra, permet preparar la condició física de l'escalador.

Fins i tot la Televisió hi demostra un cert interès, ja que passa actes multitudinaris on es practica l'escalada esportiva, com ho és l'assistència al concurs d'escalada esportiva Barna-Roca, celebrat els passats dies 18 a 20 de setembre, als murs de ciment de la Plaça de Sanllehy.

Alfons Valls és nat a Barcelona. Llicenciat en Geografia, és soci del Centre Excursionista de Catalunya i membre actiu del Centre Acadèmic d'Escalada. També és instructor de l'Escola Catalana d'Alta Muntanya de la F.E.E.C., i està integrat al

Grup de Rescats a Muntanya del Cos de Bombers de la Generalitat de Catalunya.

L'ansia per conèixer i escalar l'ha portat als Alps, a les Dolomites, i a Verdon, Yosemite, Himàlaia i a bona part de les muntanyes espanyoles, amb influència del «mal de pedra». El nostre protagonista també es dedica al guiatge com a Monitor de Jovent i condueix la jovenalla arreu del país, en tasques d'excursionisme bàsic.

Kildo Carreté

**D'AQUEST RACÓ DE MÓN
Poemes i sonets.**

**La Bisbal de Falset. Autor:
Josep Perelló. Dibuixant:
Francesc Masip. Ed. El
Llamp. Barcelona, 135
pàgines. Portada a color.
Molt il·lustrat. Primera
edició 1987. Pròleg de
l'autor i tres parts: Quatre
veus, Sospirant-hi,
Meravelles del Montsant.**

D'aquest racó de món, és l'obra literària d'un pagès poeta, de La Bisbal de Falset, que coneix i estima la seva tasca agrícola sense defallença. Enamorat de la terra que el va veure néixer i, segons el seu propi testimoni, orfe de cultura superior per no haver pogut estudiar el seu moment degut a la guerra civil. És l'obra d'un autodidacte que ha cultivat la seva ment llegint Verdader, Maragall, Carles Riba, Sagarra, etc. Josep Perelló és home d'una gran retenció, sensible, amb sentiments a flor de pell; i tot això és fàcil de descobrir-ho una vegada s'ha llegit la seva obra.

A molts passatges de l'obra, hom es troba identificat en el contingut; diguem que és allò que s'espera llegir plàcidament. Poesia planera, no gens feixuga, potser fins i tot llaminera i, per tant, mengívola: no acabes de posar-te d'acord si llegir-lo a petites dosis, poema avui, sonet demà o, molt millor, *in situ*, davant mateix de la font de l'inspiració.

La il·lustració, a càrrec de Francesc Masip, s'ajusta estretament a l'obra del poeta; és un encert que converteix el llibre en valuós per les dues vessants. A un dibuixant que no hagués nascut en aquelles contrades i que no les hagués recorregut a peu, li hauria costat molt d'identificar-se amb l'escenografia de l'autor, o sigui, el paisatge priorati d'aquest racó de món i rodalies.

El llibre és plaent, i hem de felicitar l'Editorial El Llamp per haver accedit a la seva publicació, malgrat que es tracti d'un poeta no gens conegut a Barcelona.

Tant el poeta com el dibuixant han perpetuat el seu poble, La Bisbal de Falset, i ensem han augmentat la vàlua del patrimoni paisatgista i monumental del nostre país, així com la dels costums i les tradicions del nostre poble.

Recomanem la lectura d'aquest llibre singular, de poesies i sonets, que són la història d'un poble priorati a l'esguard del Montsant.

M.M.

**UN MECENATGE
CINEMATOGràFIC «VIDA I
OBRA DE DELMIRO DE
CARALT».- Autor: Joaquim
Romaguera i Ramió. Edita:
Fundació Mediterrània.
88 pàgines. Il·lustrat amb
fotografies en blanc i
negre, i amb dibuixos.
1987. Barcelona. 20 x 15.**

De tots els excursionistes és ben conegut Delmir de Caralt, així com la seva professionalitat cinematogràfica, iniciada l'any 1924. Aquell any, sense

UN MECENATGE CINEMATogràFIC

Vida i obra de
Delmiro de Caralt

FUNDACIÓ MEDITERRÀNIA

pensar-ho, va començar el més valuós patrimoni cinematogràfic. Delmiro de Caralt no tan sols filmava pel·lícules, sinó que feia aplec de llibres afins al cel·luloide, fins aconseguir una autèntica *Biblioteca del Cinema*, amb volums representatius de trenta idiomes diferents.

Aquest és el principal motiu d'aquest llibre que, generosament, ens ha arribat a les mans, amb un contingut cronològic de la vida del nostre il·lustre consoci, amb una documentada història de l'esmentada Biblioteca, Hemeroteca, Fototeca, etc., situada al carrer de Muntaner n.º 260, oberta a tothom interessat en el tema, i regida per una bibliotecària d'ofici.

El llibre acaba amb una detallada descripció de les seves pel·lícules amateurs (anys 1925-1964), amb un total de 36, o sigui un miler de minuts de projecció des dels 2 min. als 50 min. de durada. El seu primer film fou *Ascensió al Cavall Bernat*; i, l'últim, *Fent carbó*. Pel·lícules que han estat realitzades en blanc i negre, de 9,50 mm, i en color, de 16 mm.

Molt bona pensada ha tingut l'apassionat del cinema, senyor Romaguera. Així, tothom podrà copsar, amb senzillesa i delectança a la vegada, la importància d'aquesta *Biblioteca del Cinema* i de l'home que l'ha feta possible. Aquest llibre és com un homenatge i un agraïment al seu creador, i els excursionistes de casa nostra poden consultar-lo a

la Biblioteca; millor dit, cal que el consultin, particularment el jovent amb inquietuds filmiques i artístiques.

M.M.

**MEMÒRIES D'UN VELL
INFANT INCORREGIBLE.-**
Autor: Mn. Ramon Vidal i
Peitx. Recull 4.ª Centelles.
1987. 252 pàgines. 16 x 11,5.

Com en anys anteriors, la nadala de mossèn Vidal ha arribat puntual en forma de llibre. L'autor té encara moltes memòries al tinter, segons ens diu en el pròleg. Els qui el llegim, podem estar segurs de tenir lectura continuada. Esperem, doncs, «intrigats» el recull cinquè.

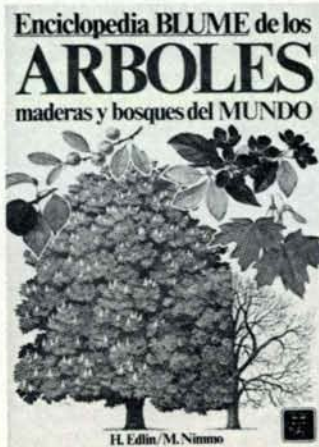
En el petit pròleg, menciona uns quants noms de lectors amics, que sap que el llegeixen i amb ells vol compartir l'aflorament d'aquest nou volum que tenim a les mans. Nosaltres ens plau afegir-hi tots aquells lectors anònims de la nostra Biblioteca que han sol·licitat el llibre en el transcurs de l'any (i que no són pocs), encuriosits des del primer tast.

En aquest volum, ens explica la seva vida extra-escolar, amb les penes i glòries d'un mestre novell, la guerra civil en el seu començament, la folia iconoclasta, i els dies que fou presoner i, després, soldat a Burgos.

Com ens ha acostumat, la seva descripció és apassionant i la forma d'expressar-se planera, com ho fan els mestres. Narrativa viva, retall de la vida d'un home que va tenir la sort de

sobreviure, per arribar a un sacerdoci excels i, avui, en el quasi vèrtex de la seva vida, en aquest món d'inquietuds, ens fa participis de les seves vivències, que són la millor nadala que cada any ens arriba a les mans. En ella veiem un missatge i un mestratge descriptiu, que ens esperona al millorament que aquest mestre d'infants és mereix.

M.M.

**ENCICLOPEDIA BLUME
DE LOS ÁRBOLES,
MADERAS I BOSQUES
DEL MUNDO.-** Autors: H.
Edlin i M. Nimmo. Ed.
Blume. Barcelona, 256
pàgines, abundant
il·lustració en color, format
21,5 x 30.

El món dels arbres i llur fusta al nostre abast. Els arbres en el temps i en l'espai. L'ecosistema del bosc; la regeneració natural o artificial. La fusta en la construcció; cases, ponts, barques, mobles, escultures, articles d'esport, instruments musicals, etc. L'arbre com a proveïdor universal. Aquesta és la temàtica d'aquesta llibre que l'editorial Blume ha tingut la gentilesa d'oferir a la Biblioteca del Centre. El llibre acaba amb un glossari de molta utilitat per distingir amb més facilitat la varietat arbòrea. És un llibre instructiu, de caràcter divulgador, on l'il·lustració té un paper molt important.

L'obra inclou una guia de coníferes, d'arbres de fulla ample, i d'arbres dels tròpics i de l'hemisferi meridional.

M.M.

**PARQUE NATURAL DE
LA SIERRA DE
GRAZALEMA (Sierras de
Cádiz y Málaga).-** Autors:
Manuel Gil, Faustino
Rodríguez i Julio, J.
Ceballos. Dibuixos de
Manuel Figueroa i Manuel
Gil. Edita: Ligur, Sociedad
de Estudios Naturales,
Jerez. 117 pàgines.
Portada i contraportada a
color. Il·lustrat amb
fotografies, dibuixos i
mapes. Format 12,5 x 19.

Aquí tenim un llibre amb informacions indispensables si hom vol visitar aquestes contrades andaluses, amb muntanyes d'altures que ultrapassen els 1.600 m. El llibre conté una primera part, on els autors donen una panoràmica general de la zona i uns retalls històrics, com quins foren els primers que la visitaren; també ens fan saber l'entorn natural i els pobles que hi queden inclosos i les seves festes principals; una segona part és destinada a guiar-nos per aquelles terres d'una forma somera. El llibre és solament projectat per obrir-nos el desig d'anar-hi. Els autors no han volgut pas oferir-nos una guia excursionista; ells ja tenien editats altres llibres (com *Serrania de Grazalema, guía excursionista y montaña* i *Sierra de Cádiz, información general y mapa*) que complementen aquest, de recent aparició. El tenim a la Biblioteca, a la disposició dels lectors.

M.M.

Rüdiger
Nehberg
Experto mundial en supervivencia

Qué hacer cuando no hay un médico al
alcance en situaciones de emergencia

**MANUAL DEL
AVENTURERO 2.-**
Medicina de supervivencia.
Autor: Rüdiger Nehberg.
Traducció de Caterina
Ginard. Ed. Martínez Roca
S.A. Barcelona. 254
pàgines de text. Il·lustrat
amb dibuixos i fotografies
(1987) 19,5 x 13,5.

L'autor, prou conegut a casa nostra gràcies al seu primer llibre (que tant ens va impressionar pel seu contingut experimental, i per voler sobreviure), ara, amb aquest segon volum que porta per subtítol «Medicina de supervivencia», ens explica les seves experiències, amb tot un ventall de tècniques i habilitats per poder sobreviure en situacions d'extrema perillositat. L'obra és una guia pràctica, per a l'ús de tots els excursionistes, submarinistes, etc., o sigui, de tota persona que es pugui trobar en una emergència o en situació d'urgent atenció.

Al llibre, hi trobem: primers auxilis, transport de ferits, llista d'estrís de fabricació casolana, possibles tractaments, etc. Finalment, en un apèndix ens diu de quina manera hem de trobar els medicaments, un breu vocabulari anglès i alemany, i cinquanta preguntes per calibrar els nostres coneixements.

Una nova obra d'aquest aventurer que posa a l'abast de tothom els seus coneixements (fruit dels seus treballs de recerca durant les seves estades en plena naturalesa) per evitar conseqüències irremediabls.

M.M.

CARTOGRAFIA

EL TURBÓN (PIRINEU ARAGONÈS)

L'Editorial Alpina ens ha sorprès, aquest estiu passat, amb l'aparició d'una veritable novetat: el mapa del massís del Turbón. Situat a l'alt Pirineu d'Ossa, la seva massa imponent domina d'una banda la vall de Campo, estesa a redós de l'Èssera després que aquest ha creuat l'estret, o Congosto, de Ventamillo, els replecs del qual poden competir en bellesa amb el Castillo del Turbón que, a la ratlla dels 2.500 metres (2.492, per ser exactes) és la màxima alçada de la serra.

A la falda oriental del massís, el balneari de Las Vilas del Turbón (1.369 m) anima un sector desèrtic de vegetació, que contrasta amb altres vessants més frondosos. Al N de la petita serra i del cim, que gaudeix d'una panoràmica extraordinària, la carretera de Castejón de Sos a Pont de Suert separa el Turbón de les serres més acostades al Pirineu: El Gallinero, (2.728 m) i la regió de Cerler (Pic de Cerler, 2.409 m, Pic de Ciballés, 2.763 m i Bacibé, 2.723 m). Les alçades augmenten al NE de l'estació d'esquí, i assoleixen els 2.859 m (Castanesa) i els 3.000 m (pics de Vallhiverna), cims pròxims a la regió de l'Aneto.

L'ascensió més ràpida al Turbón (1 h. 30 min. escassament), té lloc des del refugi federatiu de la Plana (2.016 m), assolible en jeep des del llogarret de Serrate (2 h., a peu). D'altra banda, prendre com a base Las Vilas del Turbón, suposa unes 3 a 4 h com a mínim fins al cim.

Resulta d'interès la guia (adjunta al mapa) dels autors Carmen Valenzuela, l'aspecte geogràfic, de P. Pérez i de Pedro, la part espeleològica, i els itineraris: resolt per R. Vila i Blanch.

D. Aloy

POESIA

EL VELL ESCALADOR

*Dedicada a en Josep Piqué, en
record de tota una vida
d'amistat muntanyenca.*

Déu! Per què em manquen
les forces,
si el meu cor és allí dalt?
Per què, si el camí que
forges
pas a pas, m'és tan vital?

Sento nostàlgia de cimes,
de parets i de tarteres,
d'agulles serrades fines,
de corriols i geleres.

Enyoro la companyia
de la motxilla a l'esquena,
del piolet obrint la via,
del refugi a la carena,

de l'ull fosc obert del llac
que t'esguarda passat el coll
i la sajeta de l'isard
i cada floreta, cada rostoll;

el metrònom del ramat,
ritmant el cor, l'alè i la
passa,
i el bosquet enlairat,
que els rododendres abraça.

Recordo la pelada coma
del pi fendit pel llamp,
on era bo restar una estona
tot mirant l'esperver volant.

Em manca el solet calent
i el gran torb i la nevada
i sentir xiular el vent,
pentinant la serralada,

i la torrentera folla,
que entre rocs va destrenant,
la seva cabellera molla,
oferint-la gorg aimant.

Somnio els bivacs passats,
sobre herbei o jaçs ben durs,
i també els verticals penjats,
sota llençols d'estels atzurs.

Sentir-me petita aranya,
que el fil estira pujant,
oïnt tintinabular la ferralla
vers el cim que es va
acostant.

I ja assegut al damunt,
veure amb l'ànima plena,
que no hi ha res, més
amunt,
sinó el cel, que tot ho
emplena.

Saludar la creu cimera;
fer un mos; fumar la pipa;
i buscar cap al darrera
el descens i la primera fita.

Adéu! Motxilla companya.
Adéu! Piolet i grampons.
Adéu! Esquís de muntanya.
Adéu! Cordes... Adéu! Pitons.

Adéu! Agulles i turons.
Adéu! Parets i cimals:
No ploreu mes frustracions,
que no us torbin els meus
mals,

que d'altres vindran amb
força,
més fermes i agosarats,
mentre jo cauré com
escorça,
d'un tronc de records
passats.

ARTIGAS

24-XI-1985
Llegida al refugi d'Agulles.
Montserrat.

28-XI-1986 Impresa per a
l'homenatge a en Josep Piqué,
ofert pel Grup Cavall Bernat.

SEMBLANCES

ENRIC GALLART I CATALÀ

Amb la senyorívola i senzilla discreció que el caracteritzava, ens ha deixat per sempre el nostre consoci Enric Gallart i Català, quan tant podíem esperar encara de la seva activitat abnegada, metòdica i eficient, que havia palesat al llarg dels anys en què fou soci de la nostra entitat.

Ingressat al Centre Excursionista de Catalunya l'any 1959, portant ja una important experiència excursionista, juntament amb la seva esposa Josefina Marco, ben aviat hi destacà pel coneixement que tenia de la muntanya i la seva adient formació cultural, i per prendre part en múltiples activitats de les Seccions de Muntanya, Càmping i Ciències i Arts.

Enamorat de la vida senzilla i austera de l'acampada, organitzà i dirigí alguns campaments de Vacances d'Alt Muntanya en diversos llocs del Pirineu, i també campaments de Setmana Santa en indrets del Pre-Pirineu i l'Alt Camp de Tarragona.

Elegit Secretari de la Secció de Càmping l'any 1961, portà a terme una tasca activa i brillant, tant en l'aspecte de l'organització interna de la Secció, com en l'activitat d'acampades i sortides de muntanya.

Deixà aquest càrrec quan fou elegit per l'Assemblea General de socis de la nostra entitat Secretari de la Junta Directiva, càrrec amb què portà a terme una remarcable i disciplinada tasca durant quatre anys, sota les Presidències d'Albert Mosella i de Josep M.ª Ventosa.

Home d'àmplia cultura, s'interessà ben aviat per les activitats de la Secció de Ciències i Arts, i hi assistí a cursets, conferències i visites; i l'any 1974 fou elegit Tresorer de la Junta d'aquella Secció.

Encara en la plenitud de la seva vida, la mort ha

arrabassat inesperadament l'Enric Gallart, quan la seva fructuosa maduresa permetia esperar encara tantes mostres assaonades amb la seva experiència i els seus coneixements. Descansi en pau.

«IN MEMORIAM». JEAN ARLAUD

El grup «Les amis de Jean Arlaud», el «Club Alpin Français des Pyrénées Centrales» (de Tolosa del Llenguadoc), els grups dels «Jeunes de Haute Montagne» i la «Fédération Pyrénéenne de Ski» (Comité Pyrénées Est) preparen conjuntament els actes per a la commemoració del cinquantenari de la tràgica mort del doctor Jean Arlaud, que va caure a la Cresta dels Ermitans, prop del cim de Gours Blancs (3.136 m), el 24 de juliol de 1938.

Els meus companys m'encomanaren que em posés amb relació amb les autoritats del muntanyisme espanyol per informar-les del nostre projecte i, si ho tenen a bé, convidar-les perquè siguin presents en aquells actes.

No cal dir que, entre nosaltres, veterans del pireneisme, tant a França com a Espanya, ha restat molt viu el record de Jean Arlaud. Però potser seria convenient que se'm permetés evocar (destinat als qui encara no eren nats o que eren molt joves) el dret que té la memòria envers el nostre amic, perquè ell rebí aquest homenatge.

Secretari general del «Club Alpin Français» de Tolosa, el doctor Jean Arlaud, a més d'animar durant molts anys aquella Entitat, hi fundà un grup acadèmic, el «Groupe des Jeunes de Haute Montagne», al qual donà per objectiu la pràctica de les noves tècniques d'escalada. Personalment, participà en moltes de les primeres ascensions, i organitzà acampades a les valls de difícil accés i poc conegudes de les Maleïdes, del Pocets, del Balaitós i dels Encantats.

També fou apassionat de

les hivernenques, entre les quals hi havia l'ascensió a l'Aneto cada dos anys. De molt jove, vaig tenir la sort d'acompanyar-l'hi, a la del Nadal de 1934. Entre els seus companys més fidels hi havia el tan recordat Raymond d'Espouy, més estimat i conegut a Espanya amb el renom afectuós de «Papé».

President com era del «Ski Club Toulousain» i, més tard, de la «Fédération Pyrénéenne de Ski», Jean Arlaud no en tenia prou amb l'acompliment de les responsabilitats administratives. També prenia part a les curses de fons i de gran fons. Heus ací la medalla que li otorgà la RSEA PEÑALARA, després del «Concurso Internacional de Guadarrama», l'any 1931. I, moltes altres vegades, el trobem a La Molina, amb els seus amics del Centre Excursionista de Catalunya, o a Candanchú, amb els Montañeros de Aragón.

Fou el 1936 quan Jean Arlaud, ja ben conegut al Pirineu i als Alps, participà en la Primera Expedició Francesa a l'Himàlaia-Karakourm. I, el 24 de juliol de 1938, ja de tornada dels seus estimats Pirineus, va caure al vessant espanyol d'Estós del pic de Gours Blancs.

Una figura que era a primer pla de l'alpinisme internacional, Jean Arlaud, sobretot, estigué animat per una passió il·limitada per al Pirineu, més especialment encara pel Pirineu espanyol. Fou el capdavanter dels joves muntanyencs de la «nova onada» d'aquells temps, tan llunyans ja...

El programa d'actes encara és en estudi. Però ja s'ha previst una Missa que se celebrarà al cim de Gours Blancs, el diumenge, 24 de juliol de 1988. I l'endemà, dilluns, 25 de juliol, se'n celebrarà una altra a Gavarnia, així com hi haurà una reunió al cementiri on reposa el cos de Jean Arlaud.

Maurice-José Jeannel
(trad.: J.G.C.)

D'ACÍ D'ALLÀ

VALLGORGUINA

Diversos membres de l'Associació Cultural de Vallgorguina, acompanyats de voluntaris i d'aportacions econòmiques, han portat a terme la restauració del dolmen conegut per «Pedra Gentil». L'Associació desitja que l'acondicionament del dolmen i el seu entorn serveixi perquè sigui considerat un monument megalític, com de fet és, i no com a un lloc de «trobad de bruixes» i de manifestacions «parapsicològiques».

OGASSA

Aquesta petita vila del Ripollès va celebrar, el 15 de novembre, una típica festa que havia tingut lloc antigament el dilluns de Pasqua Granada. El reclam festiu de la diada, que cada any es veu molt concorreguda, especialment pels veïns de les poblacions de la rodalia (com Sant Joan de les Abadesses, Pardines, Bruguera, Camprodón, etc.), és el ball en honor de la Mare de Déu del Puig de França, típicament pirinenc, i el ball de Sant Ferriol, danses que executen un grup de balladors del poble.

TERRASSA

Organitzat per l'Agrupació Excursionista Icària, van tenir lloc, dins del clos de les esglésies de Sant Pere, Sant Miquel i Santa Maria de Terrassa, els XXVI Jocs Florals de Muntanya. Actua de mantenidos el senyor Ricard Creus, escriptor i professor de plàstica, Premi Octubre de Novel·la 1986, del País Valencià. Per més informació es pot consultar a la Biblioteca la circular de l'Agrupació del mes de novembre.

M.M.

PUBLICITAT

DEL CAVALL AL TOT-TERRENY

A peu o a cavall, en tot-terreny o en helicòpter, sobre l'aigua, les roques o els prats, l'empresa PIRINEOS SIN FRONTERAS aglutina una molt diversa oferta turístico-esportiva, capaç de fer les delícies des de l'aventurer més agosarat al més tranquil amant de la muntanya i la naturalesa. Aquesta experiència ja s'està desenvolupant amb gran èxit en altres zones muntanyenques d'Europa i d'Amèrica.

El catàleg de la companyia aragonesa inclou una modalitat tan espectacular com l'ascensió als cims mitjançant

helicòpter, per poder-ne baixar després esquiant-hi per les immenses vessants de neu verge. Aquesta modalitat es denomina heliesquí.

L'heliesquí es practica ara com ara des de qualsevulla de les cinc estacions d'hivern aragoneses, en programes setmanals o en vols d'un dia per als qui ja es troben esquiant en una estació.

Si hom prefereix combinar l'esquí fora de les pistes amb la marxa de muntanya, es pot optar per l'esquí de travessa. Aquesta modalitat es fa a la zona de Benasc, amb curssets d'iniciació o bé rutes a través dels més alts cims del Pirineu.

Els passeigs amb esquí de fons també són programats a la Vall de Benasc. Les denominades «Passejades nòrdiques», a l'igual que les anteriors activitats, tenen lloc fora de les pistes, amb uns guies-monitors i amb totes

les mesures de seguretat, inclosos els equips de ràdio i els localitzadors electrònics d'allau.

Per a la temporada primavera-estiu, es pot reservar un altre mena d'activitat: els amants del motor es poden apuntar a les travesses «4 x 4 Pirineu Aragonès», d'una setmana de duració, que es poden fer des de juny a octubre.

Els qui prefereixin l'aventura, tenen la possibilitat d'aprendre a llançar-se amb el *parapente*, o poden fer marxes on es combinen la caminada, l'escalada i la natació, pels camins i els profunds *canyons* de la Sierra de Guara.

Els afeccionats al muntanyisme en la seva expressió més pura, poden comptar amb una àmplia gamma de travesses a peu pels indrets més diversos del Pirineu d'Ossa, un programa que inclou també alguns indrets del Pirineu

francès.

Però la muntanya també ofereix la possibilitat de poder-la recórrer a cavall. La marxa eqüestre que organitza l'empresa PIRINEOS SIN FRONTERAS també es localitza a la Vall de Benasc. Aquesta oferta es complementa amb l'activitat de pintura i els curssets i descensos de piragües, en les seves dues modalitats: per les tranquil·les aigües dels embassaments o pels ferms ràpids dels rius.

A més de tot això, PIRINEOS SIN FRONTERAS admet activitats «sota demanda», en els quals hom pot proposar un programa «a la seva mesura», perquè l'empresa el desenvolupi amb tots els detalls.

Si voleu rebre'n el catàleg d'hivern, o el d'estiu, podeu demanar-lo a: PIRINEOS SIN FRONTERAS. P.º de la Independència 24-26, pl. 2.ª, Of. 9. 50004. ZARAGOZA. Tel. (976) 22 57 74.

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

VACANCES ACTIVES CATALUNYA

- ITINERARIS 4 x 4
- ITINERARIS EN GLOBUS
- PARAPENTE • TREKKINGS
- PARACAIGUDISME • RAFTING
- RUTES A CAVALL
- CICLOTURISME

DEMANANS INFORMACIÓ

TRAVESSERA DE GRÀCIA, 197
TEL. 210 55 11
08012 BARCELONA
TELEX: 54476 TUEG E
G.A.T. 837

TAMBÉ LLOGUEM IOTS I FEM TOT TIPUS DE TURISME ALTERNATIU I D'AVENTURA

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on indiquen els punts i reomplir adequadament la butlleta

XALETS I REFUGIS DE MUNTANYA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA I DEL CLUB ALPIN FRANÇAIS

L'acord de reciprocitat entre el Centre Excursionista de Catalunya i el Club Alpin Français, contempla l'aplicació de les tarifes de SOCI, per a tots aquells membres d'una i altra entitat.

Per a gaudir del preu de la tarifa de Soci del C.A.F., cal presentar el CARNET vigent del Centre, als guardes dels xalets i refugis. Demaneu sempre els tiquets de pernoctació, als guardes.

XALETS-REFUGIS, CAF

REFUGI DE BAYSSELANCE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.650 m. Regió: Vignemale, Gavarnie. 70 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol fins a l'octubre. Des de Gavarnie (Barratge d'Ossoue) 3 h. 30 min.

REFUGI DE HOLLE (CAF de LOURDES). Alt. 1.500 m. Regió: Gavarnie. Guardat i obert tot l'any a excepció del mes de novembre. 50 llits. Accés: per la carretera de Bujaruelo, 3 km després de Gavarnie.

REFUGI DEL SERRADETS (CAF de TARBES). Alt. 2.580 m. Regió: Gavarnie, Brèche de Roland. 80 llits. Obert tot l'any, guardat del primer de juliol a l'octubre. Accés des del final de la carretera de Bujaruelo 1 h. 30 min.

REFUGI DE TUQUEROUE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.666 m. Regió: Mont Perdu, Gavarnie. Obert tot l'any. En mal estat. Cal portar-se el material per dormir i fer-se el menjar. Accés: des del Barratge de les Gloriettes (poble de Gèdre, carretera a Gavarnie) 3 h. 30 min.

REFUGI DE CAMPANA (CAF de BAGNERES de BIGORRE). Alt. 2.220 m. Regió: Reserva Natural de Néouvielle. 25 llits. Obert tot l'any. Guardat del juliol a l'octubre. Accés: des de la carretera de La Mongie 3 h. (el camí surt 3 km abans d'arribar a l'estació d'esquí).

REFUGI DE POMBIÉ (CAF de PAU). Alt. 2.031 m. Regió: Pic d'Ossau. 50 llits. Obert des del primer de juliol a finals d'octubre i els caps de setmana des de Pasqua. A l'hivern hi ha 18 llits disponibles.

REFUGI D'ARREMOULIT (CAF de PAU). Alt. 2.305 m. Regió: Arriel, Pallas. 30 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol al final d'octubre. Per a més informació cal dirigir-se al CAF de Pau, 5, rue René Fournets - 64000 PAU.

REFUGI DE LARRIBET (CAF de LOURDES). Alt. 2.070 m. Regió: Balaitous, Frondellas. 15 llits. Obert tot l'any. Guardat els caps de setmana des de Pasqua i tot l'any a partir del primer de juliol fins a final d'octubre. Des d'ARRENS 2 h. 30 min.

REFUGI DE LES OULETTES (CAF de LOURDES). Alt. 2.150 m. Regió: Vignemale. 80 llits. Obert tot l'any. Guardat des de primer de juliol fins a l'octubre. Des del Pont d'Espagne 3 h.

REFUGI DE VENASQUE (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.232 m. Regió de Luchon. Tel. (61) 62 89 25. Obert sense Guarda. 12 places, lliteres i llar de foc. Accés amb automòbil en direcció a l'Hospice de France just a la bifurcació de la carretera, 4 hores de camí.

REFUGI DEL PORTILLON (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.570 m. Al llac d'Oô, regió d'Oô. Guarda: Mme. Dorche, tel. (59) 30 45 16 a Pau. Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre, i alguns caps de setmana de primavera i tardor. 45 places estiu i hivern, estufes i lliteres. Accés amb automòbil fins a les granges d'Astau. 3 hores de camí.

REFUGI DEL MAUPAS (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.450 m. Regió de Castillon de Larboust. Guarda: Mr. Tristan Bane. Tel. (61) (62 89 25), tel. al Refugi (61) (79 16 07). Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre. 25 places. Accés amb automòbil fins a la Central Elèctrica. 4 hores de camí.

REFUGI D'ESPINGO (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 1.967 m. Regió de Luchon. Tel. (61) (62 89 25). Guarda: Mr. Eugène Rives, tel. (61) (79 12 40) a Oô. Guardat els caps de setmana de maig a octubre i de juny a 30 de setembre una part oberta permanentment. Tel. del Refugi: (61) (79 20 01). 70-80 places. Restaurant i lliteres. 20 places a l'hivern. Accés amb automòbil, fins a les granges d'Astau. 2 hores de camí.

XALETS-REFUGIS, CENTRE

XALET DE LA MOLINA

Situació: A la Molina a 1.570 m d'altitud i a 10 km d'Alp. El xalet es troba en un lloc immillorable de la Molina per la seva panoràmica sobre el bosc, la vall i la serralada que prové del cim del Puigmal.

Accés: Amb automòbil per la carretera N-152, fins a la collada de Toses i d'aquí per la carretera que porta a Alp. També s'hi pot arribar amb ferrocarril, línia de Barcelona a Puigcerdà.

Excursions: El xalet, a l'estar situat a la comarca de la Cerdanya, és una excel·lent base d'excursions de tota mena com poden ser: la Vall de Núria, les serres del Montseix i Cadi, la Cerdanya francesa i a l'hivern és punt estratègic per la seva proximitat a totes les estacions d'esquí de la zona.

Als seus voltants, es troben abundants prats amb tota la flora alpina autòctona de la zona i frondosos boscos on a la tardor és fàcil trobar bolets. Per a més informació consultar les guies del CENTRE, «PIRINEU ORIENTAL» i «CERDANYA».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 150 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general amb sac de dormir, amb dutxes i serveis. Servei de restaurant.

Guarda: Sr. Antoni Barnadas.

XALET JULI SOLER I SANTALÓ

Situació: Es troba al poble de Salardú, a la Vall d'Aran, a 1.268 m d'altitud.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-412 de Viella al port de la Bonaigua.

Excursions: El xalet és una excel·lent base per a excursions a la Vall d'Aran i les valls veïnes. Consultar la guia del CENTRE «PALLARS-ARAN».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 105 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general, amb sac de dormir, amb dutxes i serveis generals. Servei de restaurant.

Guarda: Joaquim Perea.

XALET DE LA BASSETA

Situació: A Sant Joan de l'Erm nou a la divisòria de les comarques de l'Alt Urgell i el Pallars, a 1.700 m d'altitud i a 30 km del poble de Castellbó.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-1313, agafant el trencall a l'aeroport de la Seu d'Urgell i continuant fins a Castellbó. D'aquí arrenca una pista en bon estat fins al xalet.

Serveis: Obert tot l'any amb habitacions de lliteres amb dutxa. Dormitori general amb sac de dormir. Servei de restaurant.

Excursions: Pels frondosos boscos que l'envolten ascensions al Tossa de l'Orri i a la Vall de Santa Magdalena. Per a més informació consultar la guia del CENTRE, «PALLARS-ALT URGELL».

Guarda: Josep Pratginestós.

XALET D'ULL DE TER

Situació: Es troba en el cercle d'Ull de Ter a la capçalera del riu Ter, a 2.220 m d'altitud i a 15 km del poble de Setcases.

Accés: A peu, 30 minuts des de la carretera que des de Setcases porta a l'estació d'esquí Vallter.

Excursions: A Núria, cims de Bastiments, Bassibers, Costabona i Canigó. Per a més informació consultar la guia del CENTRE «PIRINEU ORIENTAL».

Serveis: Disposat de 75 places distribuïdes en habitacions amb lliteres de vuit places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir, té instal·lació elèctrica, sanitaris i dutxes. Servei de restaurant. Obert del primer de juny al 30 de setembre. Resta de l'any, obert els caps de setmana.

XALET JOAN VENTOSA I CALVELL

Situació: Es troba sobre l'estany Negre de Boí, a la vall del riu Tor, a sota les Agulles de Travessany, a 2.220 m d'alçada i a 10 km del Balneari de Caldes de Boí.

Accés: A peu des de la presa de l'estany de Cavallers, fins a la presa amb automòbil per la carretera d'Erill la Vall al Balneari de Caldes de Boí. Des de la presa hi ha dues hores, passant per la pleta de riu Malo, lladres de la Morta fins al xalet.

Excursions: Als cims de Beciberri, Contraig, Punta Alta i molts d'altres. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general de 80 places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitari i dutxes. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any possibilitat els caps de setmana.

Guarda: Miquel Sánchez.

XALET DE LA RENCLUSA

Situació: A la vall del riu Essera en el desguàs de la gèlera de la Maladeta, 2.140 m d'alçada i a 25 km del poble de Benasc.

Accés: A peu des del Pla d'Estan. Amb trenta minuts d'automòbil es pot anar des de Benasc fins a l'Hospital, i d'aquí a l'esmentat Pla per pista forestal.

Excursions: Ascensions a tots els cims de la Maladeta i al mateix Aneto. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «POSETS-MALADETA».

Serveis: Disposat d'habitacions amb lliteres i dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any, possibilitat els caps de setmana.

Guarda: Antonio Lafont.

XALET D'AMITGES

Situació: Estany d'Amitges a la vall de Sant Maurici, a 2.380 m d'alçada, a 15 km d'Espot.

Accés: Amb automòbil d'Espot a l'estany de Sant Maurici, i a peu per pista forestal (1 h. 30 m.), o bé amb vehicles tot terreny.

Excursions: Ascensions i escalades a les Agulles i Pic d'Amitges, Pic de Basiero, Pic de Ratera, etc.

Serveis: Dormitori general de 80 places equipat amb flassades. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitaris i dutxes.

INAUGURACIÓ: 23-9-84.

REFUGI JOSEP M. BLANC

Situació: A l'estany Tort de Peguera, a la vall del riu Peguera, a 4 hores de camí del poble d'Espot i a 2.350 m d'alçada.

Accés: A peu des del poble d'Espot o amb vehicle tot terreny per la pista forestal que surt de la carretera de Sant Maurici.

Excursions: Ascensions als cims de Peguera i Monastero. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des de 23-6-84 al 30 de setembre.

REFUGI CIRIAC BONET

Situació: Poble de Siurana.

Accés: Amb automòbil per la pista que surt de Cornudella de Montsant.

Excursions: A les serralades de Prades i del Montsant.

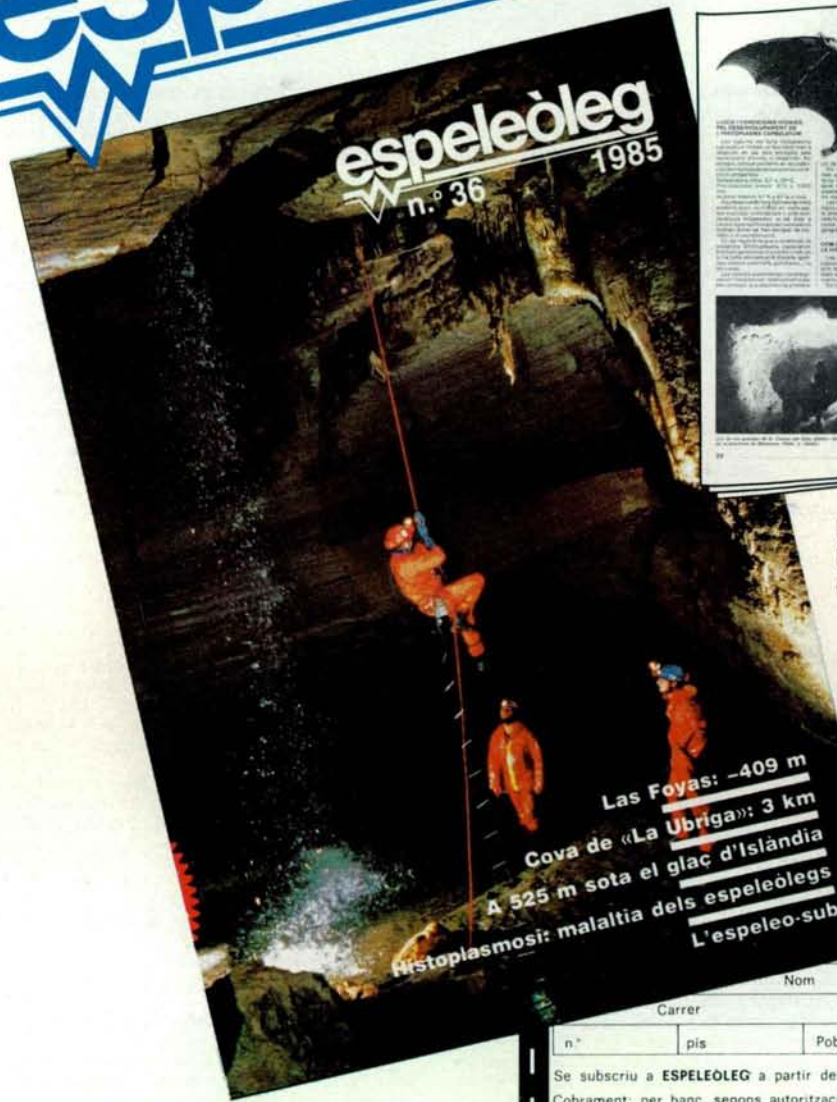
Serveis: Disposat de dormitori general de 30 places, sanitaris, aigua corrent. La clau es demana al guarda que viu al mateix poble.

Guarda: Sr. Rufino Roig.

subscriviu-vos a

espeleòleg

la revista
d'espeleologia
oberta a tothom

Es una publicació de
l'Equip de Recerques Espeleològiques
del Centre Excursionista de Catalunya

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

La revista espeleològica
de més tradició i de més
difusió de Catalunya.

Reflex de les activitats més
destacades i de tots els
aspectes de l'espeleologia.

Tot el que pot interessar
l'espeleòleg ens interessa.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.
Se subscriu a ESPELEOLEG a partir del n.º.....			
Cobrament: per banc, segons autorització adjunta			
Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població	D.P.	
Sr. Director			
Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista, ESPELEOLEG del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció			
a nom de			
que viu a			
Població	amb càrrec al compte	corrent d'estalvi	num
a nom de			Signatura

A/s seus peus
**calçat
infantil**

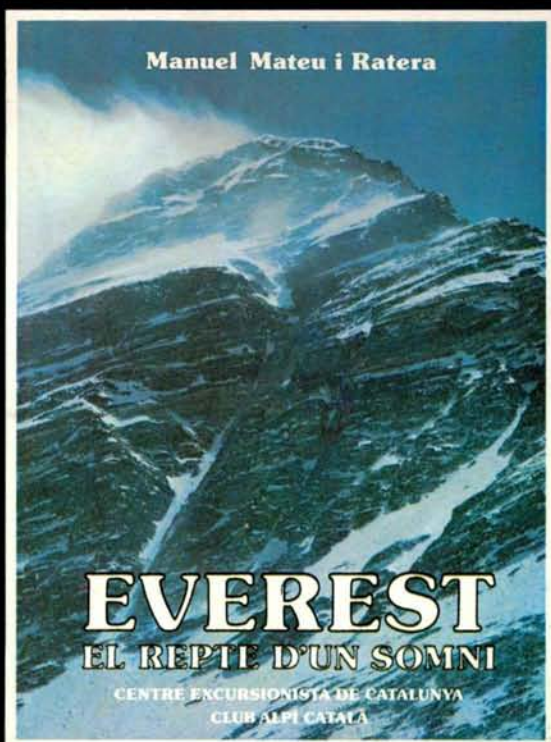

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

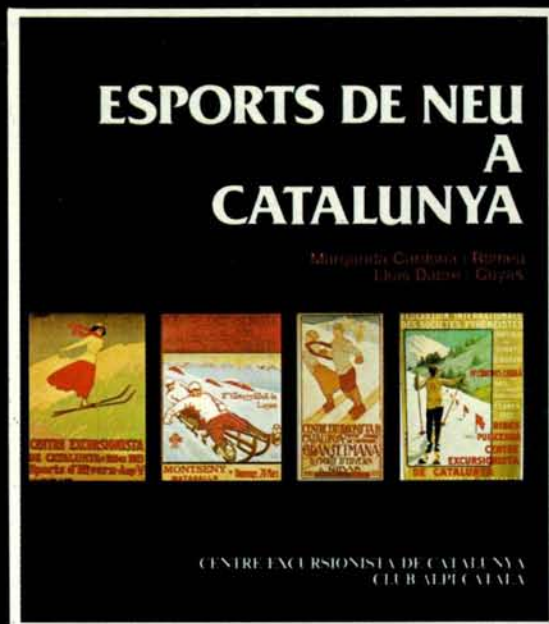
Adquiriu llibres del
Centre Excursionista
de Catalunya!
Del nostre fons
editorial, destaquem
uns títols per la seva
acurada presentació i
el gran format.
Podeu fer-vos —i fer
als amics— un bon
regal!
Ens referim a:

NOVETAT

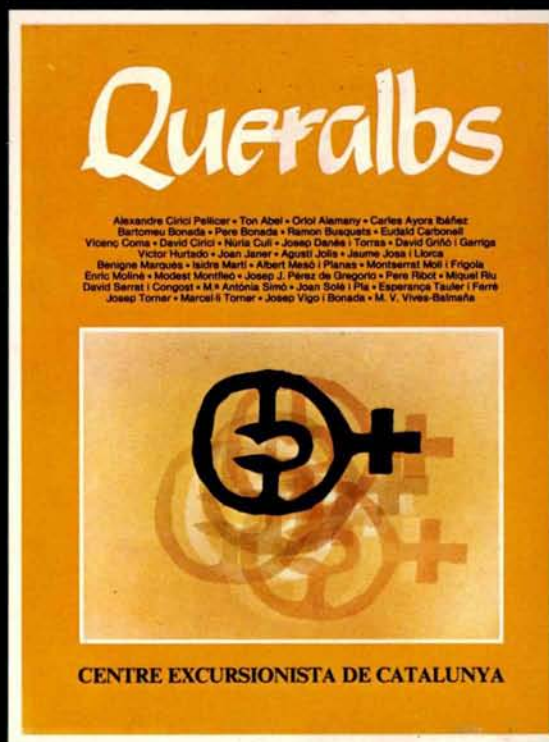
EVEREST-82 (El repte d'un somni)

Primer intent d'assolir el cim de l'Everest en la història de l'alpinisme català. Magníficament il·lustrat, ens dona una gran visió humana i paisatgística de les muntanyes del Nepal a la seva vessant de l'Everest.

ESPORTS DE NEU A CATALUNYA

La història del desenvolupament de l'esquí a Catalunya des del llunyà 1908, en què la novella Secció d'Esports de Muntanya del Centre iniciava, als Rasos de Peguera, les primeres pràctiques d'esquí, fins a la gran realitat d'avui dia. Profusament il·lustrat, és una història documental i gràfica.

QUERALBS

És un llibre on se'ns mostren tots els aspectes d'aquest històric poble del Pirineu. Hi trobem reflectida la vibració solidària dels veïns i dels amics per homenatjar els companys i el poble que els aplega.